

Lördagen den 11 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

I anledning af sjukdomsförfall för sekreteraren fördes protokollet i detta sammanträde af undertecknad, notarie hos Kammaren.

§ 2.

Justerades protokollen för den 1 och 4 innevarande månad.

§ 3.

Herr Statsrådet m. m. C. F. Wærn aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående dyrtidstillägg för kleresistaten vid Kongl. Flottan samt för lärarepersonalen vid skeppsgosseskolan i Carlskrona;

2:o) angående en förändrad lagstiftning för enskilda, sedelutgifvande banker; samt

3:o) angående den beskattning, som i följd af tackjernstiondens upphörande bör bergslagerna i riket påföras.

Herr Talmannen mottog dessa Kongl. propositioner, med förklarande att desamma skulle i grundlagsenlig ordning hos Kammaren föredragas.

§ 4.

Herr Talmannen tillkännagaf att, enligt beslut vid senast hållna talmanssammanträde, de gemensamma omröstningar, som jemlikt 65 § Riksdagsordningen, borde försiggå i åtskilliga frågor, rörande hvilka Kamrarna fattat stridiga beslut, skulle taga sin början Måndagen den 20 i denna månad samt derefter fortsättas å dagar, hvarom beslut af en blifvande Talmanskonferens komme att fattas.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades ånyo Lag-Utskottets utlåtanden N:is
23—26.

§ 6.

Skedde föredragning af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

Herr Hæggström anförde: Herr Talman, mine Herrar! Det kan icke vara angenämt att uppträda såsom opponent i en fråga af så grannliga natur som den föreliggande, men det kan icke heller vara rätt att, då man hyser betänkligheter, under tystnad låta saken passera. Detta är skälet hvarföre jag, ehuru ganska ogerna, begärt ordet i afsigt att för Kam-maren framlägga de betänkligheter, som enligt mitt omdöme vidlåda detta förslag. Egendomligt är att se huruledes frågan nu fått en helt olika behandling mot vid föregående tillfällen, då den varit bragt på tal, till exempel vid 1845 års riksdag, då Rikets Ständer i underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t (N:o 105 af den 15 Februari 1845), i det de ifrågasätta lättnader ej allenast för land- utan ock för sjötrafiken, så att ej blott gränsboerne utan alla de begge rikenas inbyggare må draga fördel af lättnaden i samfärdseln, erinra att detta viktiga mål ej kan nås, utan förberedande grundlig undersökning, som följande deras ordalag nogsam utvisa; de säga nemligen i nämnda skrivelse bland annat: "men då de båda rikenas så väl ekonomiska författningar som tullagstiftningen äro af den skiljaktliga beskaffenhet, att de deraf beroende, för hvarterdera riket egna förhållanden, hvilka vid en förändrad reglering af ländernas handelsförbindelser *naturligtvis böra tagas i nogu öfvervägande, svärligen skulle blifva med den sakkämedom ärendets vikt fordrar mot hvarandra afvägda och till ömsesidig belåtenhet afsedda*, om icke för detta uppdrag skicklige personer från båda rikena samtidigt komma i tillfälle att deröfver samråda och yttrande i ännu afgifva, innan någon *mera genomgripande* förändring i nu gällande bestämmelser om de förenade rikenas handelsförhållanden beslutas, hafva Rikets Ständer trott sig böra anhålla om en komité" etc. De embetsverk inom vårt land, hvilka i frågan blifvit hörda, nemligen Kommuers-kollegium och General-tullstyrelsen hafva jemväl hyst denna uppfattning, som synes af det gemensamma utlåtande från dessa embetsverk, hvilket är bifogadt Kongl. Maj:ts proposition och der det med afseende härå anføres, sid. 17—18, hvad nämnda embetsverk uti underdånigt utlåtande den 15 Juli 1869 framhållit, nemligen att "i betraktande ej mindre af äfven den förändring i grunderna för handels- och tull-lagstiftningen som tiden likaledes medfört, så att denna lagstiftning, ifrån att hufvudsakligen hafva afsett skydd och uppmuntran för vissa yrken och näringar, numera innefattade erkännande af den stora allmänhetens anspråk på varubytets frihet, så vidt det låte förlika sig med statens kraf på inkomst genom tullbeskattningen till de allmänna behofvens fyllande, än äfven hufvudsakligen deraf att en mellanrikslag icke blott såsom den lagstiftning, hvilken omedelbart afsåge endast eget lands angelägenheter, fordrade hänsyn på en gång till vissa för tiden erkända grundsatser och till möjligen af bestående förhållanden inom detta land betin-

gade modifikationer vid grundsatzernas tillämpning, utan äfven, såsom afseende tvenne länders inbördes förhållanden, vore af en vida mera komplicerad natur samt kräfde ett afvägande af ömsesidiga anspråk och behof, hvilkas beskaffenhet och giltighet icke kunde från endera sidan ens förutses eller med full sakkännedom bedömas och ännu mindre med hopp om framgång göras till föremål för lagstiftningsförslag, ansåge, i fråga om sjelfva sättet för åstadkommande af en sålunda nödig blifven omarbetning af mellanrikslagen och dervid ifrågakommande förändringars beredande till slutlig pröfning, embetsverken, att, då dessutom ändamålet med denna lag väl såsom hittills måste blifva att genom ömsesidiga tillmötesgåenden på ett eller annat sätt tillvägabrinda förmedling af de i hvartera riket gällande på samfärdseln inverkan föreskrifter, *ett dylikt arbete icke annorlunda kunde med hopp om framgång bringas till utförande, än på samma sätt som nu gällande mellanrikslag och tid efter annan uppgjorda förslag till ändringar deri tillkommit, nemligen medelst samfällig komité af svenska och norska män, de der med noggrann kännedom om eget lands behof och önsknings kunde genom omedelbara öfverläggningar sins emellan utreda hvad för begge länderna vore gagneligt och hvarom öfverensstämmelse i åsigt emellan ländernas regering och representationer kunde motses, samt derefter lämpa förslaget till den gemensamma lagen*“.

Man skulle således kunna tycka att Regeringen klokast förfarit, om den nu såsom vid föregående tillfällen tillsatt en komité af svenska och norska män, hvarigenom man fått frågan från begge sidor fullständigt utredd. Ser man deremot på detta lagstiftningsärende, sådant det nu föreligger till Riksdagens ompröfning, torde hvar och en — om än aldrig så gynnsamt stämd för förslaget — dock medgifva att den utredning, som från svensk sida blifva verkställd, icke är särdeles vidlyftig, då å andra sidan de norska myndigheterna till och med på skillingen uträknat hvad de medgifvanden, Norge gjort, kunna komma att kosta, men om den inrikes sjöfartens upplåtande åt Norge har från norsk sida ingenting yttrats af det enkla skäl, att förslaget i det afseendet tillskyndar Norge så stora fördelar, att man från den sidan gjort klokast i att om den saken säga intet eller så litet som möjligt. Representationen kunde likväl, såsom mig tyckes, hafva haft *billiga* anspråk att, då här är fråga om en reglering af förhållandet mellan de båda ländernas ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, erhålla några statistiska upplysningar för att tjena till ledning vid bedömandet af de ömsesidiga fördelar och uppoffringar, en mellanrikslag alltid måste medföra. När ett kontrakt uppgöres personer eller nationer emellan, kan icke öfverenskommelsen leda till *ömsesidig* fördel i längden, såvida icke af båda parterna göras medgifvanden, hvilka väga upp hvarandra. Den svenska Riksdagen brukar till och med vid ärenden af jemförelsevis mindre vikt än detta vara angelägen att få en fullständig utredning, och en fråga tages här aldrig i slutligt öfvervägande, om någonting i utredningen fattas. Saknas nödig utredning för frågans bedömande, söker alltid Riksdagen komma från saken genom att i ämnet affärda en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t måtte ombesörja vidare utredning. I en fråga af sådan vikt som den föreliggande synes det mig så mycket mera

skäl att hålla på denna välberäknade regel. Här om någonsin fordras en grundlig bearbetning, ty den utredning frågan fått är mer än lofligt knapphändig.

Egendomligt är också att, då man följer denna fråga och går tillbaka icke längre än till 1868, man får se huruledes meningarne kunna skifta. Vid 1868 års riksdag väcktes inom Första Kammaren af representanten för Göteborgs stad Herr C. F. Wærn en motion, i syfte att försöka utveckla en lifvigare handelsförbindelse med Norge. Motionären antog att till norrmännen skulle upplåtas vår inhemska sjöfart, men Herr Wærn begärde *då* för vårt land motsvarande fördelar, hvilka deremot *nu* Herr Finansministern Wærn uti föreliggande regeringsförslag släppt vind för väg. Han begärde *då*, utom andra medgifvanden från norsk sida, att "alla i det ena landet alstrade eller tillverkade varor skulle i det andra vara tullfria". *Nu* har han icke så noggrannt tillgodosett vår fördel. Vår förnämsta exportartikel till Norge är spanmål, men denna skall enligt lagförslaget fortfarande som hittills draga half tull. Jag trodde att det var fullkomligt allvar med motionen och hade föreställt mig att Herr Finansministern nu skulle hålla på samma åsigt, som Herr Wærn för sex år sedan uttalat, men det visar sig att han kastat öfver bord sin förra åsigt.

Ämnet är likväl af den största vikt, ty den mellanrikslag, hvilken nu ifrågasättes, får i sjelfva verket betraktas såsom ett öfvergångsstadgande till dess en tullförening mellan brödralanden kan åstadkommas. Det är med afseende härå Kommers-kollegium och Generaltullstyrelsen uti ett infordradt utlåtande för två år sedan yttrat "att embetsverken, i *betraktande af de stora olägenheterna utaf en tullgräns mellan de förenade rikena, ställt frågan om dennas upphörande genom tillvägbringande af en tullförening främst bland de spörsmål, hvilkas lyckliga lösning borde eftersträfvast*, hvarföre, om än föga utsigt dertill ännu förefunnes, denna angelägenhet dock ingalunda borde lemnas utan tillbörlig uppmärksamhet". I hvilken ställning frågan om en sådan tullförening för närvarande befinner sig se Herrarne ganska tydligt af betänkandet. Norska regeringen har öppet uttalat, att för närvarande icke finnes någon möjlighet att få en tullförening. Äfven Bevillnings-Utskottet har tänkt på den saken och kastat liksom en långtans suck efter en *tullförening*. Utskottet har "vid ett tillfälle sådant som detta, icke bort alldeles förbigå denna framtidstanke". Ja, Bevillnings-Utskottet lär allt i en lång framtid få sucka efter en tullförening, ty om denna framtidstanke någonsin skall kunna realiseras, böra vi icke redan nu skänka bort alla de fördelar, hvarmed i eftergiftsväg en rimlig tullförening kunde ävägbringas. Jag säger detta med hänsyn till den oinskränkta rättighet till idkande af *kustfart inom Sverige*, som tilldelas Norrmännen genom föreliggande lagförslag. Det är icke farligt, invänder man, andra nationer hafva samma rättighet, och vi skola lätteligen förmå konkurrera med Norrmännen. Men om en nation nästan uteslutande är hänvisad till ett enda yrke, en enda näring, är det icke underligt om just det folket ligger öfver andra nationer speciellt i det fallet. Norge är ett land med knappt två millioner innevänare, men den tredje nationen i verlden med afseende

å sjöfart. Det är ett allmänt känt faktum att Norrmännen med afseende å sjöfart öfverallt kunnat med framgång täfla inom fraktmarknaden. Då regeringen nu föreslår att släppa öppen den svenska inrikes kustfarten för Norges handelsflotta, så framställer sig helt naturligt den frågan — förefinnes något behof att utifrån erhålla hjälp för att upprätthålla den inhemska sjöfarten? Jag frågar Eder, mine Herrar, representanter från alla delar af landet, om Herrarne försport något berättigadt klagomål att trafiken hittills icke kunnat upprätthållas med egna fartyg vid våra skärgårdar och hafsffjordar, på våra insjöar och kanaler? Jag tror att Herrarne sanningsenligt härtill måste svara nej och tillstå att vi sjelfva hittills kunnat tillfredsställa den inhemska samfärdselns behof. Hvad skall det då tjena till att inkalla främmande fartyg och derigenom tillskapa en konkurrens, för hvilken något naturligt behof icke föreligger. Det synes mig verkligen vara att gå öfver ån efter vatten, då man ropar på hjälp, utan att det behöfves.

Då, som sagdt, all utredning med afseende å vår inhemska sjöfarts statistik saknas uti föreliggande betänkande, har jag nödgats på egen hand försöka att bilda mig en föreställning derom och jag har för sådant ändamål gått till Kommers-kollegii berättelser. Jag har jemfört uppgifterna för 5 år och funnit att på denna korta tid denna gren af vår rörelse betydligt förkofrat sig. Antalet fartyg ankommande eller afgående till och från inrikes orter uppgifves af Kommers-kollegium år 1865 till ett antal af 41,094 af tillsammans 608,353 nylåster och år 1870 till 62,898, mätande 974,945 nylåster — således efter endast 5 år en tillökning öfver 50 procent. En tillväxt så hastig är verkligen förvånande och visar att vi i denna riktning mycket väl förmå att följa med vår tid. Tages särskildt hänsyn till *ångbåtsflottan*, visar sig en motsvarande utveckling. Enligt Kollegii berättelser funnos i landet år 1865 194 större ångfartyg af 8,854 hästkrafter, jemte 94 mindre ångfartyg under 10 hästkrafter med 439 hästkrafter eller tillsammans 288 fartyg med 9,293 hästkrafter. Jemför jag dessa siffror med uppgifterna för år 1870, visar sig att på samma 5 år ångbåtsflottan ökats, de större ångbåtarna från 194 stycken till 276 och de mindre under 10 hästkrafter från 94 stycken till 112, eller tillsammans från 288 ångbåtar af 9,293 hästkrafter till 388 af 11,626 hästkrafter, således under 5 år en tillökning af 100 ångbåtar och mer än 2,300 hästkrafter.

På tal om trafik och trafikförmåga hemställer jag huru det skulle taga sig ut om regeringen föreslagit att upplåta svenska statens jernvägar till trafik af Norrmännen. Som bekant hafva vi de senare åren lidit brist på materiel, ehuru vi årligen gifvit stora anslag dertill. Jag tror icke att ett sådant sätt att ordna jernvägstrafiken skulle vinna några sympatier i vårt land, likasom att regeringen icke skulle vilja föreslå en dylik åtgärd som man skulle anse lustig nog, men med afseende å sjöfarten, der ingen brist på materiel förefinnes, påkallar man biträde af den Norska nationens betydande materiel. Jag vet mycket väl att man under hand sökt göra troligt att här icke är fråga om annat än hvad som redan existerar, men jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten på att här föreligger en betydlig utsträckning af Norrmännens inflytande på våra sjöfartsförhållanden. Norrmännen kunna enligt förslaget gå

rundt om vår kust och idka fraktfart lika bra som vi sjelfva, men då nu Norrmännen hafva en betydande handelsflotta och kunna segla billigare än vi sjelfva, så är det gifvet att en stor del af kustfarten inom riket efter hand skall öfvergå till Norrmän. En bland våra viktigare näringar, idkandet af kustsjöfart, skall i och med detsamma lida stort afbräck, hvilket jag anser vara en gifven förlust för hela landet, som föreliggande förslag till mellanrikslag tillskyndar oss, utan att vi erhålla motsvarande vederlag. Hade vi fått motsvarande eftergifter i tullsatser ifrån norsk sida, då medgifver jag att det kunnat vara skäl att göra denna uppoffring. Den för all vår handel och rörelse lyckobringande öfverenskommelsen om en tullförening med Norge skulle hafva utgjort vederlag för våra medgifvanden med afseende å kustfarten.

En följd af kustfartens upplåtande åt norrmännen och dermed sammanhängande minskning uti vår egen sjöfart, är också den att, då antalet af för kustfart afsedda fartyg i vår egen handelsflotta minskas, också antalet af de sjömän, som vid kustfarten äro sysselsatta, skall aftaga. Vid möjligen inbrytande krig är det emellertid ytterst viktigt att hafva tillgång till kustflottans bemanning, hvilken när som helst står till buds för att inöfvas och användas, då deremot den del af vårt sjöfolk, som sysselsättes af den utländska fraktfarten, icke står till buds när som helst. Denna omständighet med afseende å sjöfolkets öfning och tjenstgöring i krig har likväl sin stora vigt.

Att norrmännen med fördel måste kunna konkurrera med oss och segla för billigare pris än vi, är föranledt af flera omständigheter. Först och främst äro deras fartyg billigare. Norrmännen köpa merendels half- och trekvarts-slitna fartyg för godt pris och i afsigt att söka trävarufrakter i de svenska hamnarne. På ditvägen taga de vanligtvis stenkolsfrakt, hvarpå Herrarne kunna se exempel här på Stockholms ström, der vårtiden en stor mängd norska fartyg lossa stenkol för att derefter i barlast afgå till Norrland eller andra svenska hamnar för att lasta trävaror. Om nu äfven kustfarten medgifves norrmännen, är det gifvet, att en omständsam norsk skeppare, som exempelvis i Stockholm lossar stenkol och är färdig att afgå exempelvis till norrländsk hamn, säger till skepps-mäklaren: "hör efter, om det finns fraktgods; jag tager mot sådant för half frakt, emedan hvad jag här kan få i frakt blott är ett plus till den förut beräknade inkomsten". Så är deremot icke förhållandet med de svenska fartygen. De måste gå under i konkurrens med de norska, och vi hafva i perspektiv den sorgliga utvägen att sälja den stora, ståtliga ångbåtsflotta, Sverige nu eger. Då de norska fartygen för kustfarten blifva tillgängliga, och dessa senare äro både betydligt billigare och gå för längre frakter, så är det gifvet, att vår ångbåtsflotta måste vika undan. Den utrikes fraktfarten är redan af svenska ångfartyg försökt utan något särdeles godt resultat, och det återstår således endast att sälja våra ståtliga ångare. Försvinner vår ångbåtsflotta, så sakna med detsamma våra stora varf afsättning. Endast här i hufvudstaden finnas flera storartade etablissement för fartygsmateriel, hvilkas tillvaro naturligtvis beror på tillvaron af den rörelse, hvars behof de äro afsedda att fylla. Kommer man med den invändningen, att detta ingenting betyder, emedan norrmännen påtagligen icke kunna konkurrera med oss, synes det mig

nästän oartigt mot norrmännen att erbjuda dem ett privilegium, som endast skulle finnas på papperet.

Till följd af hvad jag här i korthet haft äran anföra, hade jag naturligtvis helst önskat återremiss. Utskottet säger visserligen, att det med all den sorgfällighet, ämnets stora betydelse kräfver, genomgått det framlagda förslaget med hvad mera den Kongl. propositionen och dervid fogade handlingar innehålla, men att pröfningen icke varit särdeles sorgfälligt framgår deraf, att icke en rad i betänkandet är egnad åt de inhemska sjöfartsförhållandena, hvaraf jag befarar, att Utskottet icke uppfattat betydelsen af att släppa den helt och hållet lös för norrmännen. Jag måste sålunda yrka afslag, helst endast å den 12 § uti föreliggande förslag och bibehållandet af motsvarande moment i § 28 uti 1825 års mellanrikslag, men då det icke går an att ändra något i förslaget, nödgas jag yrka afslag å hela det framlagda lagförslaget angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden. Det är visserligen obehagligt, men i händelse frågan nu faller, får man göra som mången gång förut, nemligen nedsätta en komité af lämpliga personer. Kan komitén icke förena sig om ett nytt förslag, så visar detta, att frågan icke är mogen till uppgörelse. Ingen kan mer än jag önska en snar och god lösning, men saken må hellre hvila någon tid, än att vi skulle uppgifva en fördel, utan att vi först hafva gjort oss reda för betydelsen deraf och utan att få något vederlag. Då jag har äran att vara en af svenska folkets representanter, anser jag mig skyldig att förfäkta dess intressen äfven i fråga om våra *dyra* bröder norrmännen, och jag hvarken kan eller vill med min ringa röst bidraga till att mot en grynvälling sälja svenska folkets förstfödsörätt till den inrikes kustfartens bedrivande utan intrång af hvem det vara må.

Jag yrkar afslag.

Herr Key: Jag skall vara helt kort, ty jag hoppas, att den föregående talaren, som uppträdde mot föreliggande lagförslag och dervid gick så noggrannt till väga, att han redan på förhand upptog till besvarande väntade invändningar mot hans egna invändningar, skall icke blott i detta afseende hafva missräknat sig, utan äfven befinnas inom *vår* Kammare vara alldeles *ensam* om sin åsigt. Denna har inom *Första* Kammaren räknat blott *sex* försvarare, och vid diskussionen der yttrade en specielt uti ifrågavarande ämne fullt kompetent man, att man icke bör bemöta en stor sak med små skäl. Jag instämmer häruti och tror icke heller att talarens små skäl tarvå någon stor vederläggning. Den värde representanten uppehöll sig hufvudsakligen vid faran af att lemna norska handelsflottan oinskränkt tillträde till kustfart i Sverige och påstod, att detta vore ett medgifvande, som skulle medföra svenska fartygens ruin; jag vågar å andra sidan förklara, att detta hans påstående innebär en hög grad af öfverdrift, ja jag kan säga, att det är gripet helt och hållet ur luften. Den ärade talaren har sett "spökskepp" midt på ljusa dagen.

Jag har för öfrigt språkat med förståndige män både i Sverige och Norge om denna mellanrikslag, och alla hafva de uttalat den åsigten, att, om man ville blott ensidigt taga i beräkning det ena eller andra landets intressen, så visste de ändock icke på hvilkendera sidan vinsten af det

föreslagna skulle ligga. För min del vågar jag påstå, jag är viss derom och gläder mig deråt, att, ur högre synpunkt betraktadt, den nya mellanrikslagen skall blifva till vinst och till lycka för *båda* folken. Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr Nils Larson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag begärde ordet strax jag hörde representanten från Vesterbottens län uppträda, emedan jag på förhand visste, att han ämnade tala mot föreliggande förslag, men jag gjorde under fortsättningen af den värde representantens anförande en upptäckt, som med afseende å tänkesättet i fråga om lagförslaget för mig var af stor vikt, fastän den icke var alldeles öväntad. Det var den upptäckten, att Herr Haggströms anförande i Kammaren icke åhördes med ringaste uppmärksamhet. Här och hvar sysselsatte man sig med enskilda samtal, och jag blef genom denna omständighet fullkomligt förvissad om, hvad jag redan förut hoppades, att Kammaren uppfattat frågan ur en helt annan synpunkt än opponenten, och då så är, skall jag för tillfället afstå från att ingå i något som helst svaromål, allra helst som en vidlyftigare vederläggning skulle åt samma yttrande egna en uppmärksamhet, som det icke ur någon synpunkt förtjenar. Jag afstår således för närvarande, med förklarande, att jag önskar bifall till föreliggande förslag och under förbehåll att, om diskussionen icke nu skulle afslutas, få vidare begära ordet, i händelse jag dertill finner mig befogad.

Friherre af Schmidt: Denna fråga var på väg att utan diskussion bifallas af Kammaren, och detta skulle tvifvelsutan äfven hafva inträffat, derest icke den ärade representanten från Vesterbotten haft nog mod att uppträda och yttra sig emot detta viktiga och för de förenade rikena ömsesidigt gagnande lagförslag. Jag prisar dock icke detta mod, enär detsamma, så användt som här skett, enligt mitt omdöme blott länder till misshushållning med en dyrbar tid och för att visa, att jag vill söka att vara bättre hushållare dermed, inskränker jag mig att, i likhet med den föregående talaren, yrka bifall till förslaget.

Herr Adlersparre: I olikhet med de nästföregående talarne anser jag för min del den förevarande frågan vara af allt för stor vikt för att de anmärkingar som uttalades af den ärade representanten från Vesterbottens län skulle lemnas helt och hållet obesvarade.

Han yttrade, så vidt jag fattade honom rätt, att den svenska sjöfarten icke förmår täfla med den norska; att, om den norska handelsflottan lemnades fri fart på våra kuster, skulle den svenska undanträngas; samt att det följaktligen vore i den svenska sjöfartens intresse att vägra bifall till den nu föreslagna likställigheten emellan svenska och norska fartyg. Mig synes att den ärade representanten här gjort sig skyldig till misstag, att han dragit slutsatser som icke äro fullt riktiga.

Jag kan icke undgå att bemöta några af dessa slutsatser, så mycket mindre som jag hörde häromkring en och annan ledamot gilla de betänkligheter den ärade representanten uttalade.

Onekligen är det ett faktum, att den norska sjöfarten bedrifves med en kraft, en omtänksamhet och ekonomi, som gör att de norska skepps-

redarne ej blott kunna täfla med utan ock öfverträffa yrkesbröderna i månget annat land; och likaså är det en sanning att, om den svenska sjöfarten oförändradt bedrifves såsom hittills, så kunde den nu föreslagna likställigheten hafva till följd, att en väsendtlig del af vår kustfart komme att öfvergå i norrmännens händer. Men långt ifrån att i likhet med den aktade ledamoten från Vesterbotten häraf draga den slutats, att det skulle vara i vår sjöfarts sanna intresse att utestänga den norska handelsflottan från våra kuster, vågar jag tvertom påstå, att ifrågavarande medgifvande skulle blifva till verkligt gagn så väl för vår sjöfart som för den svenska affärsverksamheten i allmänhet. Jag nitälskar för den svenska sjöfarten, lika varmt som någon annan, men jag tror icke att man gagnar den med att låta den slumra i en oberättigad säkerhet, att man, så att säga, lägger hyende under dess fel och brister. Dessa fel och brister äro hufvudsakligen alltför stora anspråk på fartygsmaterielen med hvad dertill hör i förening med en icke tillräckligt utvecklade sparsamhetsanda. Detta är också orsaken, hvarföre den svenska fraktfarten — oaktadt det svenska *sjömanskapet* icke i något hänseende står tillbaka — ej kan täfla med den norska, att den icke lemnar någon nämnvärd behållning, der dock den norska inbringa god förtjenst. Dessa för oss missgynnande förhållanden hafva icke ännu medfört annan verkan än att de svenska fartygen dragit sig undan der de icke kunnat täfla med de norska; men kommer man oss närmare in på lifvet, hotas vi med att blifva å våra egna kuster undanträngda, så skall otvifvelaktigt här såsom i andra fall den fria täflan blifva bästa botemedlet mot det onda hvaraf vi lida, och framtvunga nyttiga reformer. Det är ju erkänt såsom ett axiom, att täflan är den bästa läromästaren, och jag trodde att den ärade representanten från Vesterbotten, och vi andra med honom, längesedan hade vuxit från alla protektionistiska spekulationer. Att nu, under föregifvande att skydda den svenska sjöfarten och med förbiseende af den förevarande frågans stora politiska vigt, vågra bifall till den af Kongl. Maj:t föreslagna och af Bevillnings-Utskottet tillstyrkta likställigheten mellan svenska och norska fartyg, det vore, enligt mitt förmenande, icke annat än ett uttryck af den krassaste protektionism och skulle, efter vanligheten, säkert lända till mera skada än nytta för det yrke man ville hjälpa. Den svenska sjöfarten är icke något barn, ej en sådan svag liten varelse, att den behöfver bevakas och skyddas såsom ett lam i skogen. Får den blott frihet att utveckla sig, och icke störes af tunga och tryckande författningar, skall den nog försvara sig sjelf och genom täflan vinna ökad kraft och fulländning.

Jag kan alltså icke instämna med den ärade representanten från Vesterbotten, utan förenar mig med Bevillnings-Utskottet och yrkar ett odeladt bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde Herr *Malmberg*.

Herr Gumælius: Äfven jag vill tillstyrka bifall till detta förslag och jag gör det utan att ingå i någon motivering. Jag anser, att man bör från svensk sida icke lemna något tillfälle obegagnadt, då, såsom nu, tillfälle erbjuder sig att träffa en öfverenskommelse med norrmännen.

Men jag har begärt ordet, icke för att säga detta, utan för att få yttra mig med anledning af Herr Nils Larsons, af åtskillige ledamöter med bravorop beledsagade, tillrättavisning åt Herr Hæggström, när jag icke vill blottställa mig ens för en skytt till misstanke, att jag skulle hafva deltagit i eller gillat dessa bravorop. Jag aktar och värderar den lifliga öfvertygelsen, den på allvarlig undersökning grundade åsigten, det personliga modet. — och mod fordras det verkligen att i denna fråga härstädes uppträda, och tala för afslag, då man måste veta, att man med sin mening befinner sig i en afgjord minoritet. Jag anser för öfrigt, att hvarje ledamot af Kammaren eger rättighet att fritt här uttala de åsikter, som han vill göra gällande, äfven om de tillkommit genom en nog ensidig pröfning.

Herr Nils Larson: Jag vill med anledning af Herr Gumælii yttrande blott förklara att jag visserligen icke haft för afsigt att bestrida några ledamöter af Kammaren rätt att i hvarje förekommande fråga uppträda och framställa sina åsikter. Jag säger ännu en gång, att jag alldeles icke förnekat någons och således icke heller Herr Hæggströms rättighet att uppträda med de åsikter han må hylla med hänsyn till det ärende, som föreligger Kammaren till behandling. Jag har endast vågat uttala det förmenandet, att de framställningar, till hvilka ärendet gifvit honom anledning, synts mig vara af den beskaffenhet, att de icke förtjena afseende, och dervid står jag fast ännu.

Herr Hedin: Det var ändock äfven något annat, som sades, och just med anledning deraf har jag begärt ordet. Här yttrades nemligen, att Kammaren icke egnade någon uppmärksamhet åt Herr Hæggström. Om Kammaren, i stället för att åhöra hvad han anförde, fann för godt att inlåta sig uti enskilda samtal, är sådant deras fel, som i samtalen tagit del, och icke talarens. Och om här skall hafva egt rum någon miss-hushållning med tid, faller skulden icke på honom, som utöfvat sin grundlagsenliga rätt, då han uttalat de betänkligheter han hyste mot förslaget och hvilka han ansett böra af Kammaren tagas i betraktande, utan det är allas vårt fel, som ej lyssnade till hvad han hade att andraga. Jag har velat tillägga detta till hvad min ärade vän från Örebro yttrat. Det synes likna sig temligen starkt till terrorism, när man emot den nämnde talaren åberopar ett oskick, hvartill Kammarens ledamöter gjort sig skyldige.

Friherre *Ericson* förenade sig med Herr Hedin.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med derunder gjorda yrkanden gäfvos propositioner dels på bifall och dels på afslag; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 7.

Till behandling förekom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående införande af det me-

triska mått- och vigtsystemet vid trafiken å statens och enskildes jernvägar, äfvensom vid handel med guld, silfver och andra ädla metaller samt ädelstenar och äkta perlor.

Ordet begärdes af

Herr von Schoultz, som yttrade: I det utlåtande, som här föreligger till pröfning hos Kammarén, har Lag-Utskottet återgifvit innehållet af Kongl. Maj:ts i detta ämne aflåtna nådiga proposition, uti hvilken meddelas, hurusom Kongl. Maj:t låtit ärendet undergå en förberedande grundlig pröfning af vissa vederbörande auktoriteter. Såsom man finner, äro dessa uppräknade i den ordning, som den Kongl. propositionen omförmäler dem, Generaltullstyrelsen, Generalpoststyrelsen, Styrelsen för statens jernvägstrafik, Landtmäteristyrelsen och Vetenskapsakademien. Af yttrandena inhemtas, att alla dessa myndigheter öfverensstämma i den grundåsigten, att det franska mått- och vigtsystemet är i vetenskapligt hänseende riktigt i alla afseenden. Granskar man berörda yttranden närmare samt fasthåller den vetenskapligt *teoretiska* hänsynen, torde den här ofvan begagnade ordningen myndigheterna emellan böra helt omvändas och afseende i främsta rummet lemnas åt den åsigt, som derutinnan uttalats af Vetenskapsakademien. Det visar sig då, att denna vetenskapliga institution, sedan den lemnat det svenska mått- och vigtsystemet vitsordet att vara lika rationelt som det franska, på grund likväl af praktiska förhållanden samt deraf, att det senare systemet begagnades af flera nationer äfvensom på flera andra grunder, föreslagit hos Kongl. Maj:t, att det franska metriska systemet skulle antagas i vårt land i den riktning Styrelsen för statens jernvägstrafik angifvit, likväl utan att härvid upptaga de af nämnda Styrelse föreslagna nya vigtenheterna nemligen gramcentnern och grampundet. Med all aktning för denna vördnadsbjudande auktoritet ber jag dock att härmed få förklara, att jag vid sjelfva utgången skiljer mig från densamma i hvad angår förutsättningen, att vårt svenska mått- och vigtsystem skulle vara lika rationelt som det franska. Jag anser det vara af vigt att iramhålla, att vårt nuvarande system för mått och vigt *icke* är, enligt min öfvertygelse, lika rationelt och enkelt som det franska. Om man nemligen vill söka sammanhanget uti det sistnämnda systemet, emellan mått och vigt, synes det lätt, att *detta* sammanhang är af en fullkomligt rationel beskaffenhet, derigenom att vigten af en rationel rymdenhet vatten vid en viss normaltemperatur, nemligen 1_{1000} kubikmeter, bestämt vigtenheten. Ett så beskaffadt sammanhang mellan mått och vigt saknas deremot i det svenska systemet, ity att vår vigtenhet, skålpundet, nemligen är lika med vigten af omkring $16\frac{1}{4}$ kubiktum vatten vid viss normal temperatur. En jemförelse mellan de franska och de svenska systemen, beträffande den rationela grundförutsättningen vid bestämmandet af vigtenheter, lär alltså utfalla obetingadt till fördel för det förra systemets vetenskaplighet och enkelhet. Med hänsyn åter till längdmåttsenheter så måste ju erkännas, att den svenska foten är ett arf från förgångna tider, då det nu gällande franska systemet, som tillkommit under en storartad brytningsperiod — den franska revolutionen — tog steget ut rationelt, sökte mått-

enheten på rent vetenskaplig väg och fastställde densamma till en viss del af meridiankvadranten. Detta var dock en på strängt vetenskaplig grund hvilande bestämning, då antagandet till måttenhet af foten med dess variationer i olika länder är mera arbiträrt. Jag har anført detta i anseende dertill, att jag genast vid utgången nödgas, i strid med Vetenskapsakademien, påstå, att det franska systemet är mera rationelt än det svenska.

Om åter man fäster sig vid sakens *praktiska* sida, är naturligtvis Vetenskapsakademiens åsigt riktig derutinnan, att, då flertalet af de större kulturländerna tillegnat sig det metriska systemet, det är skäl äfven för oss att antaga detsamma.

Bland öfriga i ärendet hörda myndigheter har Landtmäteristyrelsen, fästade sin uppmärksamhet hufvudsakligen vid längdmättssystemet, förklarar sig ej finna något praktiskt hinder möta för införande af det franska systemet i vårt land, men har ansett, att de franska benämningarna borde bibehållas. — Trafikstyrelsen erkänner äfvenså det franska systemets företråde framför det svenska, men har, med hänsyn till norska och danska förhållanden, ur synpunkten af en lättare förbindelse med grannländerna förordat såsom en, efter Styrelsens åsigt, lämplig åtgärd, bestämmandet af nya vigtenheter nemligen 1 gramcentner, motsvarande 50 kilogram eller 117,625 svenska skålpund och 1 grampund, motsvarande 0,5 kilogram eller 1,17625 svenska skålpund, hvilka afvikelser likväl icke synas mig antagliga samt äfven mött ogillande af Vetenskapsakademien. Poststyrelsen, som haft uppmärksamheten fäst på den trafik, hvilken den har att besörja, tillstyrker jemväl förändringen. Generaltullstyrelsen slutligen erkänner principiellt det metriska mått- och vigtsystemets rationella beskaffenhet, men finner sig, med hänseende till tullbehandlingsförhållandena icke kunna för sin del, förorda antagande af detta system, för än detsamma blefve *allmänt* inom Sverige påbjudet till iakttagande.

Sålunda var i korthet ärendet utredt, då detsamma hos Kongl. Maj:t förekom till slutlig behandling. Af propositionen synes, att Kongl. Maj:t fäst hufvudsaklig vikt vid hvad Generaltullstyrelsen anført och med afseende derå icke heller funnit skäl vara för handen att nu inom Sverige antaga gramvigten såsom tullvigt. — Kongl. Maj:t har alltså, efter hvad man finner af slututtrycken i det nådiga förslaget, begränsat sin framställning derhän, att det metriska mått- och vigtsystemet skulle begagnas *dels* vid trafiken å statens och enskilda dermed omedelbart eller medelbart sammanhängande jernvägar samt å öfriga enskilda jernvägar inom riket, i den mån Kongl. Maj:t finner omständigheterna dertill föranleda, *dels* ock vid handel med guld, silfver och andra ädla metaller samt ädelstenar och äkta perlor. Tillämpningen af det metriska systemet vid denna handel ligger också nära till hands, då efter den nya myntkonventionens antagande det franska grammet blifvit bestämdt att vara rikets myntvigt.

Den fråga, som här skall af oss prövas och afgöras, är således då, huruvida det må vara tillrådligt, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, nu uttaga ett steg i den riktning, som förordats af de underordnade myndigheterna, eller om man skall se tiden an och afbida utvecklingen af nuvarande förhållanden. Om man får fästa någon tilltro till de referat, som i tidningarna meddelas, rörande förhandlingarne i detta ämne hos

Första Kammarerna, skulle deraf framgå, att, i händelse Riksdagen, för sin del, antager hvad Lag-Utskottet tillstyrkt, meningen vore att medelst verksamhet från alla våra skolor, från de högre ända ned till folkskolorna, bland den stora allmänheten sprida kännedom om det metriska mått och vigtsystemet samt att det af Kongl. Maj:t afgifna förslaget förnämligast vore att betrakta såsom en förberedande åtgärd, afsedd att bana väg för det nya systemet. hvars fullständiga tillämpning först då skulle ega rum, sedan sig visat, att detsamma, genom kraftig medverkan af undervisningsväsendet, blifvit allmänt känt i landet. Man har anmärkt häremot, att antagandet af ett sådant förslag vore en halfmesyr. Ja, man har till och med sagt, att vederbörande gjort sig mycket bråk för vinnande af ett mycket ringa resultat. Jag kan icke biträda en dylik åsigt. Jag kan icke finna, att föreslagna åtgärden bör stämplas såsom en halfmesyr. Jag tror fasthellre, att den utgör ett stort steg framåt i den rätta riktningen. Om man besinnar, att hela jernvägstrafiken genom den mängd tjenstemän, som vid den är anställd, skulle sprida kunskap om det metriska systemet utan att deraf skulle föranledas några olägenheter, samt att den trafikerande allmänheten dymedelst erhöle tillfalle att på praktisk väg småningom förvärfva insigt i detta system och vana vid de nya vigternas begagnande; så synes mig detta förhållande innebära ett i sanning icke ringa förord för ändamålsenligheten och gagnet af den här ifrågasatta åtgärden.

Att då ännu längre afbida tiden, till dess en förberedande undervisning skulle sprida full kännedom om det nya systemet i hvarje stuga, det synes lika litet påkalladt, som vid hvarje annan reform, som afser ett nyttigt och godt ändamål. Om man på detta sätt skulle hafva afbidat tiden, till dess nyttan af en förändring blifvit erkänd af hvarje individ i samhället, huru skulle det då hafva gått med dessa stora samhällsreformer, som utgöra vårt lands stolthet? Jag tror således icke, att något skäl finnes att, under afvaktan på en vidare spridd upplysning, dröja med att taga det nu föreslagna förberedande steget. Vi se af betänkandet, huruledes dessa stora kulturländer Frankrike, Spanien, Schweiz, Italien, Österrike, Tyskland, Belgien, Holland skyndat sig att antaga detta system, och efter min uppfattning skulle vårt land, genom detsamma införande här, visa att äfven vi veta att följa med tidens fordringar. Jag tror att, utom den betydelse, frågan eger i praktiskt hänseende, ligger deri äfven ett humanitetsintresse, ty hvarje bidrag i bemödandet att sammanlänka nationerna och att undanrödja hvad som försvårar deras ömsesidiga meddelanden med hvarandra, hvarje sådant bidrag verkar i en högre riktning, än i den allmänna trafikens och varu-utbytets intressen, verkar i humanitetens intresse, taget i sin högsta betydelse. Oaktadt jag ganska gerna skulle vilja antaga systemet i sin helhet, måste jag likväl, i följd af den praktiska inblick i förhållandena, som General-tullstyrelsen lemnat, och de öfriga anledningar, som föranledt Kongl. Maj:t till mera försigtiga åtgärder, låta min åsigt i detta afseende falla för de skäl, som sålunda anförts. Vid valet mellan rent afslag å hela saken, eller antagande af hvad Utskottet tillstyrkt, tvekar jag emellertid icke ett ögonblick att för min del tillstyrka bifall till Utskottets betänkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag får bekänna, att jag, vid genomläsande af så väl den Kongl. propositionen som betänkandet, icke funnit några talande skäl för bifall till det nu framlagda förslaget. Det är mycket möjligt, att denna min uppfattning uppkommer deraf, att jag icke förstätt de skäl, som till stöd för framställningen blifvit anförda, men nu har jag funnit en ytterligare anledning att tro, att icke några särdeles talande skäl förefinnas i propositionen eller betänkandet, ty det mindre vanliga har inträffat, att en talare, som förordat betänkandet, innan någon uppträdde emot detsamma, funnit sig föranlåten att hålla en mycket lång föreläsning om fördelarne af det föreliggande förslaget, och deri måste ligga ett bevis, att den Kongl. propositionen, eller betänkandet, icke innehåller för honom tillräckliga skäl, utan att han därför ansett sig böra anföra åtskilliga nya. Jag har dock icke heller af dessa af honom anförda nya skäl blifvit öfvertygad om den nu ifrågasatta förändringens nytta, och därför vidhåller jag samma mening som jag hade, innan han uppträdde, att yrka afslag å betänkandet. Nu säges det uti den af Utskottet tillstyrkta Kongl. propositionen, att väsendtliga fördelar skulle vinnas genom det ifrågavarande nya systemets tillämpning vid jernvägstrafiken, men det är omöjligt för mig att inse, hvori dessa fördelar skulle bestå. Man har talat om andra länder och sagt, att därför att detta system är antaget inom dessa länder, borde det äfven införas hos oss. Jag tror, att de skäl, som gälla för andra länder, icke äro lika tillämpliga på våra förhållanden. Om Sverige vore så beläget, att våra jernvägar stode i omedelbart samband med Danmarks, Tysklands och Frankrikes jernvägsnät, så att man från våra jernvägar kunde fara in på dessa länders banor, då kunde deri ligga ett skäl att antaga samma vikt-system, som inom dessa länder är gällande, men då nu detta icke är förhållandet, i det vi, för att komma in på de utländska jernvägarne, måste först fara öfver sjön, så tror jag icke några särdeles stora skäl finnas för införande af detta system, ur nämnda synpunkt betraktadt. När man tagit kämmedom om förhållandena innan vi fingo det nu hos oss gällande systemet antaget, och när man finner, huru länge man arbetat på detsamma och hvilken belåtenhet det väckte, sedan det blifvit infördt, och man fick ett slags vikt, så kan det icke annat än hos mig väcka förundran, att regeringen nu söker riva sönder den enhet, hvartill man efter så många strider kommit. Icke äldre än jag är, minns jag mycket väl den oreda och den villervalla, som förut rådde i vårt viktssystem. Vi hade viktualievigt, metallisk vikt, jernvigt, kopparvigt, stapelstadsvigt, uppstadsvigt, medicinalvigt m. fl. andra vigter. Jag tror, att, när man en gång kommit ifrån denna villervalla och fått antaget ett system, öfver hvilket jag icke hört något klander uttalas, förr än nu i den Kongl. propositionen och förut vid nationalekonomiska mötet i Köpenhamn, så vet jag icke hvarföre man skulle införa dessa olika benämningar igen och änyo ställa till samma oreda, som vi varit befriade ifrån under nära 20 år. Det ser nästan ut, som om man icke tyckte om att hafva ett system, som folket känner och lärt sig värdera. När man införde decimalsystemet, så mötte det till en början stora svårigheter att lära känna och använda detsamma, och nu när folket börjar på att känna till detsamma, nu kommer man fram med något rakt främmande system och säger, att

det skall införas på våra jernvägar. Man påstår visserligen, att icke några olägenheter skulle deraf uppstå, men jag är i detta afseende af motsatt mening. Om man vill afsända en vara på jernväg, måste man ega kännedom om det nya systemet, för att veta huru mycket man skall betala i frakt för denna vara. Vidare vet man, att från de flesta af våra jernvägsstationer betjenar man sig för varors fortskaffning af s. k. foror. Dervid måste en ny uppvägning ske, ty icke kan man tro att formännen skola kunna hafva reda på det nya systemet, så vida icke det införes i sin helhet för hela landet. När man erkänner, att systemet icke är nödvändigt för alla förhållanden, så tror jag att man gerna kan vänta med detsammans antagande och bibehålla den vigt man har, till dess man finner, att detta icke längre duger, då ett nytt för alla förhållanden inom landet, och icke särskildt för jernvägarne, kan införas.

Jag kan icke finna några öfvervägande skäl för bifall till Utskottets betänkande, och därför yrkar jag afslag å detsamma.

Herrar *Fredricson*, *Näsman* och *Pehr Ericsson* i Wik instämde med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Boman: I olikhet med den siste talaren hyser jag icke någon betänklighet vid att bifalla hvad Lag-Utskottet i nu föreliggande betänkande tillstyrkt eller att införa det franska metriska systemet vid vår jernvägstrafik. Den åtgärd, som derigenom skulle vidtagas, är naturligtvis icke att anse såsom något för sig helt eller afslutadt utan endast såsom en början till att här få infördt ett system, som icke allenast är rationellt utan äfven gemensamt för många länder på kontinenten. Vi se af den Kongl. propositionen, hvad de fleste af oss utan tvifvel hade sig på förhand bekant, att, utom Frankrike, många andra länder i Europa hafva antagit det metriska systemet, och senast har Tyskland genom en lag af 1868 föreskrifvit detsammans obligatoriska införande derstädes. Det är mycket sannolikt, ja säkert, att om detta system antoges här i Sverige, så komme det också att införas i Norge och Danmark. Om samma system blefve gällande hos oss, våra grannländer, samt de flesta andra stater i Europa, så skulle deraf ofantligt stora fördelar ernås. Man vunne derigenom i samfärdseln till och med mera enkelhet och reda än om man hade ett gemensamt myntsystem utan myntkonvention; ty i fråga om myntvärdet behöfvas alltid reduktioner i anseende till olika kurser, hvilket deremot icke kan blifva händelsen i fråga om mått, mål och vigt. Att nu genast införa i fråga varande system i sin helhet hos oss skulle emellertid vara förenadt med så många svårigheter, att olägenheterna skulle mer än motväga fördelarne och skada saken. Det är alldeles nödvändigt, att, innan ett sådant förändradt system införes i vårt land, man i allmänhet har reda på förhållandet mellan de nuvarande enheterna och de nya. Detta vinnes icke genast utan först sedan man dels haft tillfälle att i dagligt tal och således på praktisk väg få lära känna de nya enheterna till namn och storlek och dels ungdomen i skolorna lärt sig att reducera och behandla dithörande siffror. Om nu, såsom det blifvit af Regeringen föreslaget och af Lag-Utskottet tillstyrkt, det nya systemet införes vid jernvägs-

jernvågstrafiken, så skulle folket genom beröring med jernvågstjenstemännen komma att ofta få höra talas om de nya enheterna och göra sig reda för hvad de betydde, och någon egentlig olägenhet skulle genom systemets införande icke uppkomma för trafikanterne. För de stora varuafsändarne, för speditörer är det naturligtvis af behovet påkalladt att kunna på förhand beräkna hvad frakten för deras försändelser skulle utgöra efter den nya taxan, men man kan förutsätta, att på hvarje större kontor det icke möter några särdeles stora svårigheter att uppgöra en sådan beräkning. De hafva sina tariffer uppgjorda efter det nya systemet, och hela besväret består blott i en enkel reduktion. De svårigheter, som det nya systemets införande vid jernvågstrafiken skulle medföra, drabba egentligen de mindre trafikanterne, men dessa väga icke i allmänhet sina kollys eller beräkna på förhand hvad deras försändelser kosta, utan skicka helt enkelt ned dem till stationerna och betala sin nota, vare sig den är beräknad i gramvigt eller skålpund. Om det vore nödvändigt för hvarje, äfven mindre, afsändare att sjelf på förhand uppgöra sina beräkningar öfver trafikkostnaderna, så medger jag att svårigheter kunde uppstå, men så är emellertid icke fallet.

Den ärade talaren på dalabänken sade, att vi redan fått ett nytt system, ehuru man nu tyckes vilja kassera detsamma och utbyta det mot ett, som man påstår vara bättre, och han nämnde äfven, att decimalsystemet genom det nya skulle brytas. Detta är dock ett misstag. Decimalsystemets införande var mycket riktigt och medför nu en stor lättnad vid införandet af det metriska systemet, emedan äfven detta grundar sig på decimalindelning. Då decimalsystemet infördes här, behöfde man icke förändra enheten. Man behöll foten oförändrad såsom enhet i afseende på längdmåttet, men man delade den i 10 delar, i stället för att den förut varit delad i 12, och man behöll viktualievigtsskålpundet såsom vigtenhet, men i stället för 32 underafdelningar antog man 100. Vi hade då flera olika vigter, men i dagligt tal menade man med skålpund ett skålpund viktualievigt, hvilket var lika med det nu gällande. Det var således icke någon förändring i enheten utan endast i underafdelningarne af enheten. Nu hafva vi, såsom talaren också anmärkte, kommit så långt, att decimalräkningen icke längre är för oss främmande. Detta är en stor vinst, ty derigenom äro vi inne på den väg, att vi kunna antaga hvilket decimalsystem som helst. Här, då fråga är om en förändring af enheterna, medgifver jag, att saken har sina svårigheter, men just derföre skall man icke taga steget ut på det sätt, att svårigheterna framträda skarpare än fördelarne. Om förändringen genomföres på sådant sätt, att icke den trafikerande allmänheten lider derigenom, utan så småningom på praktisk väg vänjer sig vid det nya systemet, och undervisning derom meddelas i skolorna, så vunne man derigenom mycket, och ingen lär väl kunna förneka, att det blefve en fördel för oss att få ett gemensamt system i mått och vikt med de flesta europeiska länder. Det enda jag har att beklaga i den Kongl. propositionen är, att den icke innehåller förslag om ifrågavarande systems tillämpning äfven inom postväsendet, der det, efter min uppfattning, skulle kunnat lika lätt införas som inom jernvågstrafiken. Man har deremot invändt, att detta skulle medföra en förän-

dring i posttaxan, och att detta varit skälet, hvareför icke ett dylikt förslag framlagts. Man hade likväl icke behöft ändra portosatserna, utan endast uttrycka begränsningen af vigten i kilogram och gram i stället för skålpund och ort. Det hade måhända derigenom uppkommit ojemna tal, men det hade icke gjort något, ty man kunde sedermera hafva utjemnat portot i hela tiotal af gram o. s. v. Emellertid hindrar icke antagandet af ifrågavarande system inom jernvägstrafiken att man sedermera kan utsträcka dess tillämpning äfven på vårt postväsende, och för min del hoppas jag att, om Riksdagen antager det nu framlagda förslaget, vi inom kort, kanske vid nästa riksdag, skola få det nya systemet infördt äfven vid postverket. General-tullstyrelsen synes mig på giltiga skäl och med full behofvenhet hafva afstyrkt, att det nya systemet nu skall antagas inom tullverket. Tullbehandlingen betingar nemligen en helt annan beröring med allmänheten, än post- och jernvägstrafiken. Dessutom, om detta system skulle införas inom tullverket, så skulle det äfven tillämpas i hamntaxorna, och dertill skulle erfordras mycket större kunskap om systemet hos allmänheten, än som behöfs om det införes i jernvägstrafiken och posten. Således tror jag icke, att det nya systemet kan med fördel tillämpas inom tullverket förr än det blir gällande för hela landet. Då emellertid det nu framlagda förslaget är ett stort steg framåt och påskyndar den tidpunkt, då landets befolkning blir mogen för att mottaga det nya systemet i sin helhet, tillstyrker jag för min del bifall till Lagtskottets utlåtande.

Häruti förenade sig Herr *Lundström*.

Herr von Schoultz: Jag har blifvit förekommen af Herr Boman i besvarande af den ärade dalarepresentantens argumentation i hvad den angick sjelfva saken, men jag har det oakadt ett par ord att säga honom, hvilka jag hoppas måtte ådraga sig hans uppmärksamhet. Jag hemställer till honom, om han finner det vittna om humanitet och tillmötesgående att, då han, som eger flerårig vana vid riksdagsförhandlingarne, hör en nykommen representant från sin ståndpunkt efter mättet af sin förmåga och sina insigter uppträda vid behandlingen af en fråga, han då genom att om den nykomnes anförande begagna ett så starkt uttryck som "föreläsning", söker stärfja dennes bemödanden att i sin mån bidra till ett ärendes utredning. Ett sådant tillvägagående kan jag för min del icke finna humant, och det är åtminstone för den nykomne särdeles obehagligt och generande. Den ärade talaren skulle lätt kunna finna, huru litet mitt förra anförande i denna fråga förtjenade den benämning af föreläsning han gaf detsamma, om han ville visa mig den artigheten att någon gång höra på en af mina föreläsningar, men jag fruktar verkligen, att han skulle finna densamma så tråkig, att han snart skulle skynda sin väg. I sak har jag intet att tillägga till hvad jag förra gången jag hade ordet yttrade.

Herr Per Nilsson i Espö: När frågan förevar inom Riksdagen att antaga decimalsystemet, framställdes den åsigten, att man borde antaga det metriska systemet i sin helhet, och denna åsigt understöddes

då af mig, emedan jag önskade att vi skulle taga steget fullt ut. När emellertid pluraliteten inom Riksdagen var så allvarligt emot detta och endast ville antaga ett decimalsystem, grundadt på våra gamla kända enheter, voro jag och de med mig liktänkande nöjda, blott vi fingo bort det gamla systemet med allt dess sammelsurium, hvilket äfven lyckades. Då nu emellertid icke många tiotal år förfutit sedan vi fingo detta decimalsystem tillämpadt, och man ännu icke allmänt har full kännedom om detsamma, så tycker jag för min del, att det icke är så synnerligen brådskande med att börja förändra de enheter, hvarpå vårt nuvarande system hvilar. Jag tror icke någon stor fara skulle vara å förde att ännu dröja någon tid med att hos oss införa det nya systemet, till dess detsamma visar sig hafva blifvit allmänt antaget i utlandet. Till dess kunna vi gerna låta oss nöja med det system vi hafva, och på den grund yrkar jag afslag å Utskottets betänkande.

Chefen för Kongl. Civil-departementet, Herr Statsrådet Bergström: Med anledning af den förste talarens yttrande, i afseende på den af Vetenskaps-akademien anställda jämförelse mellan det franska och det svenska systemet för mått och vikt, så vill jag erkänna, att det franska systemet har ett företräde deri, att förhållandet mellan mått och vikt är mera rationellt bestämdt i detsamma än i det svenska systemet, och jag skall till och med medgifva, att det franska systemet har ännu ett företräde framför det svenska deruti, att mångfalden af enheter der icke har några särskilda benämningar såsom i det svenska systemet, men dessa företräden äro dock icke i och för sig af så särdeles stor betydelse, att man därför icke skulle kunna vilja behålla det system vi hafva. Anledningen till den nu ifrågasatta förändringen är mest att söka i de tendenser, som i den moderna tiden allt mer och mer söka att göra sig gällande, att åstadkomma den möjligast största gemensamhet i mått och vikt mellan de olika nationerna. Hvad nämnde talare vidare yttrade om det rationela i den franska mättenheten, så kan jag i detta afseende icke instämma med honom. Hans uppfattning grundade sig på den gamla föreställningen om att de så kallade naturmåten skulle vara de bästa, men denna föreställning har vetenskapen numera frångått. Om en rikslänkare förkommer, så söker man icke att rekonstruera en sådan genom naturmåten utan genom beintliga kopior, på sätt vi veta, att det tillgått i England. Dessutom är ju numera uttrönt, att de mätningar af jordkvadranten, eller längden från eqvatorn till polen, som egt rum, icke varit fullt nöjaktiga, enär jordkvadrantens längd är något större än man då antog, och således ligger redan deri ett fel.

Hvad nu angår sjeliva saken, så anmärkte representanten från Dalarne, att man icke borde bryta den enhet i mått och vikt, som nu finnes. Jag vill då erinra om, att denna enhet redan är bruten först inom vårt medicinalväsende och sedan i vårt myntväsende, och för min del kan jag icke finna annat, än att antagande af det franska grammet såsom enhet för rikets myntvikt också nödvändiggör dess tillämpning vid handel af ädla metaller. Efter det förut gällande systemet i vårt myntväsende visste man mycket väl, huru mycket fint silfver, som fanns i en specierkdaler, och när man köpte en vara af ädel metall, t. ex. silfver,

så beräknade man dess saluvärde efter jämförelse mellan varan och den kvantitet fint silfver, som fanns i det mynt, man därför gaf ut. Nu åter tror jag, att det blir nödvändigt att för bestämmande af värdet på arbetadt guld och silfver, väga detsamma efter det franska gramvigtssystemet.

Hvad jernvägstrafiken beträffar, så lämpar sig det franska mått- och vigtsystemet mycket väl till införande der, dels därför att denna trafik står i förbindelse med andra länders jernvägsförvaltningar och det vore godt att med dessa hafva ett gemensamt system, och dels därför att, så vidt jag kan finna, genom detta systems införande icke skulle uppstå något hinder för trafiken, ty uppställes trafiktaxan så, som det är Regeringens mening, eller att för hvarje deri angifvet franskt mått eller vigt stode i annan kolumn utfördt det motsvarande svenska måttet eller vigten, så skulle derigenom trafikanterne sättas i tillfälle att göra sina beräkningar efter det nu i Sverige gängse systemet. Derigenom skulle äfven vinnas den fördel, att det franska mått- och vigtsystemet så småningom inlärdes hos folket. I fråga om lämpligheten att införa detta system inom postväsendet, vill jag påminna om Bevillnings-Utskottets betänkande i anledning af väckt fråga om nedsättning af postportot från 12 till 10 öre, i hvilket betänkande påpekas en promemoria af generalpostdirektören, deri han uttalat den önskan, att ingen förändring i postportot för närvarande måtte ega rum, emedan det vore nödvändigt att afvakta resultatet af de stora reformer, som inom postverket på senare tider vidtagits, och man icke visste, om detta verks inkomster blefve tillräckliga att bestrida de dermed förenade utgifter.

Jag tror, att samma behof, som talat för att vi skulle förskaffa oss gemensamt myntsystem med våra grannländer, äfven gör sig gällande i afseende på ett med dem gemensamt vigt- och måttssystem, och både i Norge och Danmark äro för närvarande kommissioner tillsatta, med uppgift att utarbete förslag till sättet för införande i dessa länder af det metriska systemet. Regeringen har ansett nödigt att gå varsamt till väga i denna fråga och har icke ansett tiden vara inne att nu på en gång antaga nämnda system i sin helhet. Det är lätt för de mera bildade att sätta sig in i detta system, men för mängden af folket, för dem som göra sina små uppköp på torg, hamnar och i salubodar, blir detta system svårt att fatta, och därför är det nödvändigt att vid detsammans införande gå varligt och sakta till väga. Så vidt jag kan förstå, är den af Regeringen nu föreslagna åtgärden den lämpligaste, eller att så småningom göra folket förtroget med det nya systemet, och kommer dertill sedermera, att man låter utarbete en kort öfversigt af detsamma, samt anbefaller undervisning deri i skolorna genom dess tillämpning på öfnings-exempel i räkning och dylikt, så tror jag, att tiden snart skall vara inne, då vi kunna öfvergå till detta system i dess helhet. Detta system omfattas nu af 250 millioner människor och kommer kanske snart att införas äfven hos våra grannländer, der det till och med till en del redan omfattas, enär det norska och danska skålpundet är lika med en half kilogram, och öfvergången till det franska systemet sålunda blir mycket lätt. Jag tror, att de anförda skälen böra vara bestämmande för Kam-maren att bifalla den Kongl. propositionen, och jag vill nämna, att om

Kammaren icke uttalar någon önskan eller tanke i den riktning, att vi förr eller senare böra antaga det ifrågavarande systemet, så har Regeringen ingen anledning att för detsamma vidtaga några förberedande åtgärder. Den nu gjorda framställningen är endast att betrakta såsom en s. k. "förkännare", utkastad för att, af det mottagande densamma röner, kunna bedöma de åsigt, som om det nya systemets införande göra sig gällande.

Jag tillåter mig hemställa om bifall till den af Kongl. Maj:t i ämnet framlagda proposition.

Den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras.

Herr Casparsson: Lag-Utskottets föreliggande utlåtande är ankommet till Riksdagen den 1 April. Söker man i Utskottets utlåtande några på egna grunder stödda skäl för dess tillstyrkande af bifall till den Kongl. propositionen, så blifver man också narrad, ty hela utlåtandet innefattar endast en rad, nemligen: "På de af Kongl. Maj:t anförda skäl får Utskottet värdsamt hemställa." I den enda raden innehålles hela utlåtandet. Det är således i de af Kongl. Maj:t anförda skälen, som stödet för Utskottets hemställan måste sökas, och dessa skäl finnas huvudsakligen i de myndigheters utlåtanden, hvilka blifvit i frågan hörda. Jag öfvergår således till dem, dervid begagnande samma ordning som den ärade talaren på göteborgsbänken, och börjar dertföre med den, hvarmed Kongl. Maj:t slutat, eller Vetenskapsakademien.

Vetenskapsakademien tillstyrker icke saken ur *vetenskaplig* synpunkt, ty hon säger, att "det svenska systemet för mynt och vikt är lika enkelt och rationellt som det franska", utan hon tager saken helt praktiskt och säger, att det "från samfärdselns synpunkt" vore "fördelaktigt att tillägna sig nämnda system".

De andra myndigheterna äro General-tullstyrelsen, General-poststyrelsen och Styrelsen för statens jernvägstrafik. General-tullstyrelsen yttrar: "— en omständighet, som vid tulltaxans ordnande efter ett annat än det allmänna i landet gällande vigtsystem måste framkalla största betänklighet, förefunnes dock alltid deri, att tulltaxans bestämmelser blefve oförstådda af den stora allmänheten, hvilken icke kunde förutsättas besitta eller förvärfva insigt i den relativa betydelsen af två på en gång gällande vigtsystem." Styrelsen för statens jernvägstrafik har deremot tagit saken mycket lättare, ty hon säger: "Den enda olägenhet denne (trafikanten) kunde hafva af den särskilda tillämpningen af gramvigten vid svenska jernvägarne, vore den, att, om han ville på förhand beräkna fraktafgiften för ett visst parti, han måste efter jernvägens vigtsystem förvandla partiets efter vanlig enhet uppskattade vikt, hvilken olägenhet icke vore större, än att den kunde vid sidan af fördelarne lemnas utan afseende." I allmänhet torde trafikanterne vilja på förhand beräkna kostnaden för frakten på jernvägen — jag tror verkligen att de flesta hafva den svagheten — men i så fall måste de ock underkasta taxan en reduktion, som visserligen går för sig, men icke går så lätt, ty man måste vid operationen släpa med en mängd decimaler, såsom Kongl. Maj:t också säger, sid. 4 i utlåtandet: "— — det emellan de svenska och franska

enheterna för mått och vikt rådande förhållande (enligt hvilket 1 svenskt skålpund = 425.0758 franska gram och omvänt 1 kilogram = 2,3525214 svenska skålpund samt 1 svensk fot = 0,2969041 meter och omvänt 1 meter = 3,36809 svenska fot) är af beskaffenhet att i hög grad försvåra öfvergången från det svenska till det franska systemet. Jag tror därför, att den trafikerande allmänheten skulle blifva tvungen att i detta fall helt och hållet förlita sig på jernvägstjenstemännens beräkningar; och ehuru jag hittills icke hört någon klagan öfver deras punktlighet och rättskaffenhet, så tror jag dock att det vore betänkligt att så utslutande lägga den saken i deras händer. Det var mycket länge sedan vi här i Sverige trodde på en enda saliggörande kyrka och blindt underkastade oss hvad presterne hade att förkunna på ett för de flesta främmande språk, men det betydde i alla fall mindre, ty kyrkan var ju ofelbar. Att nu genom att tillämpa ett mått- och viktssystem, som allmänheten icke förstår, inom jernvägstrafiken skapa ett motstycke till den nämnda allena saliggörande auktoriteten, hvilken den stora allmänheten vore tvungen att tro, anser jag för min del verkligen hafva sina betänkligheter. Dessutom vågar jag tro, att, om det är olämpligt att i tulltaxan finnas bestämmelser, svårförstådda för allmänheten, detsamma äfven gäller om bestämmelserna i jernvägstrafiktaxan, och detta i ännu högre grad än beträffande tulltaxan. Ty de som äro beroende af tulltaxan, nemligen importörer och exportörer, hafva vanligen mycket större förmåga och vana att göra beräkningar och reduktioner, än den stora allmänheten har, som begagnar sig af trafiken på jernvägarne. Alldeles samma skäl, som Tullstyrelsen anfört emot tillämpningen af det metrisk systemet på tulltaxan, gäller således, i min tanke, i ännu högre grad i fråga om trafiktaxan.

Det bestämmande skälet för Jernvägstrafik-styrelsens tillstyrkande har varit den lättnad, samfärdseln derigenom skulle vinna, och detta har äfven varit det hufvudsakliga skälet hos de talare, som yttrat sig för Utskottets utlåtande. Det torde då vara skäl att litet närmare se till huru det för närvarande förhåller sig med denna samfärdsel. Sveriges införsel land- och sjövägen utgjorde 1872 — det sista år, för hvilket Kommers-kollegium redogjort — 216,366,000 R:dr. Af denna införsel hade landvägen ankommit för ett värde af 3,801,000 R:dr. Utförseln samma år utgjorde 199,815,000 R:dr, hvaraf landvägen afsändts 1,638,000 R:dr. In- och utförseln tillsammans uppgick således till 416,181,000 R:dr, hvaraf landvägen 5,439,000 R:dr. Antager man nu, att hela denna landväga import och export har skett på jernväg, hvilket naturligtvis icke varit förhållandet, så skulle hela den landväga trafiken utgöra endast 1,3 procent af hela in- och utförseln. Ur den synpunkten betraktad har frågan således för närvarande verkligen icke de stora dimensioner. Trafikstyrelsen och de med henne liktänkande velat tillmäta den. Man skall kanske invända, att förändringen vore af vikt för den stora transitohandel, som väl ännu icke inträdt, men hvarpå man väntar, och erinra om de många länder som redan antagit det metrisk systemet. Bland dessa länder saknas dock först och främst den största handlande nationen i Europa, den engelska, som icke underkastat sig någon förändring i sitt mått- och viktssystem, kanske till någon del till

följd af nationela fördomar, men förnämligast därför att det metriska systemet icke är behöfligt för England, såsom hafvande ett insulärt läge. Vidare saknas Ryssland, som icke heller antagit det metriska systemet. Nu är det väl antagligt att, om vi komma att få någon transitohandel, den förnämligast kommer att ega rum med England och Ryssland, som icke använda det metriska systemet och för hvilka detta system alltså är utan betydelse.

Huru jag betraktar frågan, kan jag således icke finna, att hon för våra handelsförhållanden, sådana de för närvarande gestalta sig, har den stora betydelse, som man velat tillmäta henne. Då det metriska systemet ej kan användas i tulltaxan och ej vid våra utländska postförbindelser, utan att i sammanhang dermed vidtagas åtskilliga genomgripande förändringar hvad postväsendet angår, så anser jag det vid sådant förhållande ej vara skäl att börja plöttra och använda det nya systemet endast vid den inländska jernvägstrafiken. Må man hellre vänta till dess behofvet af detsamma verkligen i stort gjort sig gällande och kan tillfredsställas och då på en gång och med full konsekvens genomföra det, utan att samtidigt hålla på att laborera med två olika system.

Af dessa skäl anhåller jag om afslag å Lag-Utskottets förslag.

I detta anförande instämde Herr *Lars Ersson* i Wik.

Herr Statsrådet Bergström: Jag tror att man i sådana frågor som denna icke bör måla öfvergången från det gamla till det nya svårare, än den verkligen är. Det förefaller mig dock, som hade den siste talaren gjort detta. Det förefaller mig vidare, som hade han alldeles icke lyssnat till hvad jag yttrade om den enkla uppställningen af jernvägstaxan, hvarigenom all reduktion skulle blifva obehöflig. Jag ber därför att något vidlyftigare få upprepa hvad jag nyss i det afseendet sade. Om jernvägstaxan uppställles sålunda, att den kommer att innehålla två kolumner, den ena med de metriska viktbenämningarne, den andra med de svenska, och om man vidare vet att en kilogram motsvarar 2,3 svenska skålpund o. s. v., så kan ingen svårighet möta att i den kolumnen, som innehåller de svenska benämningarne, uppsöka motsvarande pris för forslingen samt multiplicera dessa med siffran 2. Detta är allt som behöfves. Dessutom må man icke tro att jernvägstaxan rör sig med två eller 3 decimaler; nej, man hoppar allt öfver till och med en tyngd af tio skålpund. Man har vid jernvägarne ej tid att väga efter så fina viktter, att decimaler i dem ingå. Att deremot på en gång öfvergå till det metriska systemet i dess helhet, ett sådant tillvägagående af lagstiftningen att hon ilar framom folkmedvetandet, det vore ideologi, och jag vill för min del icke tillstyrka någonting dylikt. Dessutom tror jag, att man på den redan inslagna vägen skall så småningom få det metriska systemet i dess helhet tillämpadt, ett system, hvartill, som jag tror, alla, som ega öppen blick för de fördelar det medför genom ökandet af samfärdseln emellan nationerna, önska att vi förr eller senare skola öfvergå. Med dem återigen, som af en eller annan anledning anse att man kan stanna vid det nuvarande mått- och viktssystemet, kan jag icke resonnera, de äro så konservativa, att allt resonnement med dem är omöjligt.

Jag yrkar än en gång bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande kommer icke att af mig justeras.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås. En ärad talare från Malmö, Herr Boman, yttrade, att det metriska systemet och decimalsystemet skulle vara precis detsamma. Om så är förhållandet, så kan jag icke förstå, hvaruti fördelen utaf det metriska systemets antagande skulle bestå. Af samma talares yttrande längre fram framgick emellertid, att det förra yttrandet var oriktigt. Härtill kommer att decimalsystemet är så nytt, att allmogen ännu icke hunnit öfverallt fullkomligt sätta sig in deri. Att nu ånyo införa ett nytt vigtsystem, som dessutom skulle tillämpas endast i ett fall, d. v. s. undantagsvis, på jernvägstaxan, under det decimalsystemet för vigten i alla andra fall förtfarande skulle gälla, kan jag för min del icke finna lämpligt, hvarjöre jag yrkar afslag å Utskottets utlåtande.

Herr Peter Olsson: Med afseende på denna fråga ber jag först att få nämna, att jag för min ringa del är i allmänhet mycket benägen för reformer, i synnerhet sådana, som verkligen löda till gagn och fördel, vare sig på det ena eller andra området. Jag tror att sådana stadganden och föreskrifter, som tillkommit under en tid med helt annat åskådningssätt och helt andra förhållanden än de nu existerande, böra lämpas efter de förändringar, som den nya tiden kan hafva medfört. Detta gäller på det politiska, det kyrkliga och, som jag tror, äfven på det rent ekonomiska eller kommersiella området. Från den synpunkten betraktadt, skulle jag således mycket gerna hafva varit med om den nu föreslagna förändringen. Betraktar man deremot frågan från den vetenskapliga synpunkten, såsom Kongl. Maj:t tyckes hafva gjort, så får jag säga att, då det gäller en sak som rör det praktiska lifvet, den vetenskapliga utredningen, visserligen kan vara af stor betydelse, men dock icke ensamt bör vara den bestämmande faktorn, hvarefter man fattar sitt beslut. Den utredning, frågan hos Kongl. Maj:t rönt, vill jag väl icke klandra, men jag tror icke att det skulle hafva haft några olägenheter med sig, tvärtom flera fördelar, om Kongl. Maj:t hade, jemte dessa myndigheter som nu blifvit hörda, äfven hört de olika handelsföreningarne på de olika handelsplatserna. Ty det är från dessa handelsföreningar, som man vanligen kan hemta de bästa upplysningarne i afseende på de praktiska fördelar eller olägenheter, hvilka en eller annan förändring af förevarande natur kan hafva med sig. Jag bekänner öppet, att om dessa olika handelsföreningar hade enstämmigt eller något så när enstämmigt tillstyrkt detta förslag, så skulle denna omständighet för mig varit af en särdeles stor betydelse. Jag upprepar det ännu en gång: härmed vill jag icke hafva klandrat den utredning Kongl. Maj:t egnat frågan, jag har endast velat säga, att denna utredning, sedd från rent praktisk synpunkt, är mindre fullständig.

Hvad nu angår beskaffenheten af vår jernvägstrafik — och det är från denna synpunkt som frågan blifvit särskildt betraktad, hvarvid man kommit till det resultatet, att en sådan förändring skulle vara både nyt-

tig och önskvärd — så är densamma. åtminstone så vidt jag har mig be-
 kant, icke af transiterande natur. Jemför man vår jernvägstrafik med
 jernvägstrafiken i till exempel Tyskland, Frankrike, Belgien eller andra
 kontinentens länder, så framstår helt naturligt en sådan olikhet dem
 emellan, att man, om man också vill, nästan icke kan jemföra dem med
 Sverige. Hvar och en, som har aldrig så liten erfarenhet om handels-
 förhållandena, vet att till exempel den tyska jernvägstrafiken till så väsent-
 lig grad är af transiterande beskaffenhet, att den inhemska eller lokala
 trafiken, den trafiken som hör till det landet sjelft, icke kan jemföras
 med förhållandena här. Ser man frågan från den synpunkten, från de sär-
 skilda förhållanden, uti hvilka vårt land befinner sig med afseende på
 jernvägstrafiken, så får jag tillstå att, enligt min uppfattning, denna för-
 ändring måste medföra vida större olägenheter än fördelar. Vi äga ännu
 icke en sådan förbindelse med utlandet, att vi kunna skicka våra jern-
 vägsagnar vare sig till Danmark eller till Tyskland eller till Frankrike.
 Man har visserligen talat om att bygga en tunnel under Öresund till
 Seeland. Ja, vore en sådan tunnel redan färdig eller hade man någon
 visshet om att den snart skulle komma till stånd, så medgifver jag att detta
 kunde utgöra ett skäl för förändringen, ty den rörelse på våra jernvägar,
 som är ämnad att gå till utlandet, komme då helt naturligt att bedri-
 vas på det sättet, att vi skickade våra jernvägsagnar med derå befin-
 ligt gods till Danmark eller till Tyskland eller till Frankrike. Men,
 mine Herrar, så är icke förhållandet för det närvarande, och jag fruktar
 att den närmaste framtiden ej heller kommer att medföra någon förändring
 i det hänseendet, ehuru jag skulle önska, att så skedde. Visserligen är
 det sant, såsom en talare af den motsatta åsigten anmärkt, vi skulle
 komma att behålla vårt decimalsystem — den förändring, hvarom nu är
 fråga, ingriper icke uti decimalsystemet — men vi skola icke glömma —
 och derpå vill jag fästa samme ärade talares från Malmö uppmärksamhet
 — att förändringen uti sjelfva enheten gäller, huruvida det skålpund vi
 nu hafva skulle förändras så, att det blefve lika med ett halft kilogram.
 Den olägenhet, som häraf blefve en följd för dem som bruka skicka
 svenska centner, att nemligen de skulle nödgas väga så mycket mera
 och beräkna så mycket mera både i fraktkostnad och betalning, tror jag
 skulle blifva ganska besvärlig och medföra många och stora förvecklingar,
 så mycket mera som tullbehandlingen fortfarande skulle hafva samma vigt-
 enheter som nu. Och huru skulle kostnaden för det arbete, som nedla-
 des på detta gods, bestämmas? Vi hafva till exempel vissa taxor för be-
 handlingen af gods som lossas och lastas, vi hafva hamnumgälder med
 flera andra afgifter, som erläggas med ett visst pris för den nuvarande
 centnern. Dessa taxor och afgifter måste naturligtvis då äfven undergå
 förändring, hvilket för den svenska handeln i allmänhet och icke minst
 för handeln med gods på våra jernvägar måste medföra stora olägenheter
 utan motsvarande fördelar.

Se vi nu på vigt- och mått-förhållandena i andra länder, till exempel
 vårt grannland Danmark, så finna vi, beträffande det förstnämnda för-
 hållandet, att Danmark har sitt skålpund eller sitt pund. Detta utgör,
 såsom Herr Civilministern riktigt anmärkte, ungefär hälften af en kilo-
 gram. Öfvergången till det metriskä systemet är således, hvad vigten

angår, för Danmark en ganska lätt sak. Men huru förhåller det sig med måttet? Danmark har i det afseendet ej vidtagit någon förändring. Och hvad spanmål och andra torra varor beträffar, har Sverige sin kubikfot, Danmark och Norge sin tunna; men jemväl här har Danmark så väl som Norge icke ansett det nödvändigt att vidtaga någon förändring. England har sin bushel och sitt pund; något decimalsystem finnes icke der, hvarken i afseende på mynt eller mått eller vikt: med Ryssland förhåller det sig på enahanda sätt. Jag tror derfore icke, att förhållandena i de länder, med hvilka vi hafva så många affärer, äro af den beskaffenhet, att de på något trängande sätt fordra den förändring Kongl. Maj:ts nu föreslagit. Dessutom återstår alltid den omständigheten, att om jag skickar mina varor till utlandet, så är det icke nog med att hafva likhet uti vikt, utan jag är nödsakad att, om jag vill undvika besväret af ytterligare en reduktion och dermed sammanhängande kalkyler, äfven hafva likhet uti mynt. Men detta är för det närvarande icke förhållandet; och jag föreställer mig att man icke så snart vill göra någon förändring i myntenheten eller myntväsendet, likasom jag icke tror sådant vore nyttigt. För Jernvägstrafikstyrelsen skulle det kanske, jag medgifver det, fallit sig lättare, om hon för sin del fått beräkna denna kilogram och lägga densamma till grund för utdebiteringen af sina frakter; men den fördelen anser jag af ringa betydelse i förhållande till de olägenheter förändringen under alla omständigheter skulle medföra för trafiken i allmänhet, icke blott för dem som endast hafva trafik inom landet, utan äfven för dem som trafikera på utlandet.

Under sådana förhållanden — jag vill icke dermed hafva sagt, att ju icke den tid kan komma, då det möjligen skulle blifva en fördel att hafva detta s. k. metriska system — tror jag att man bör vara försigtig, då det är fråga om att göra en så genomgripande förändring, som den nu ifrågakommande. Jag tror att man bör vänta med förändringen, till dess mera kraftiga bevis förefinnas för och behofvet af en sådan förändring starkare låtit sig förnimmas. Då jag för min del icke funnit några sådana bevis eller något dylikt behof och då jag, såsom nämnt, ej heller funnit frågan, betraktad från praktisk synpunkt, så fullkomligt utredd som jag anser nödvändigt, för att komma till kännedom om huruvida trafikanterne, den handlande allmänheten, anse förändringen behöffig, så måste jag, med förklarande att jag eljest är för alla nödiga och nyttiga reformer, för närvarande yrka afslag på Lag-Utskottets betänkande.

Herr *Östling* förenade sig med Herr Peter Olsson.

Herr Philipsson: Då en föregående talare yttrat, att det vore på en ominös dag, nemligen den 1 April, som Utskottets nu föreliggande utlåtande är dateradt, samt då han deraf synes hafva dragit den konklusionen, att det möjligen vore fråga om att narra Kamnaren April, enär Utskottet icke anfört det ringaste motiv till stöd för sitt tillstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition, så får jag erinra, att det bästa Utskottet härvidlag kunnat göra varit att icke söka finna andra motiv än de fullständiga skäl, som förekomma i den Kongl. propositionen jemte de yttrandena i ämnet, som infordrats och afgifvits af särskilda myndigheter.

Emellertid, och då ingen annan af Utskottets ledamöter begärt ordet för att redogöra för Utskottets behandling af denna fråga, så ber jag att härom få yttra några ord. Till en början vill jag då säga, att jag vid ärendets första handläggning inom Utskottet uttalade den åsigt att, om här föreläge förslag att vidtaga genomgripande förändringar i 1855 års författning om rikets mått och vikt, så borde man motsätta sig ett sådant förslag på den grund, att nyss nämnda författning ännu vore alltför ny; landets ungdom har nemligen först nu hunnit sätta sig in i det nya decimalsystemet, men den trafikerande allmänheten har ännu knappast hunnit göra sig förtrogen med detta system, hvilket för mängden ännu är alldeles obekant. Men å andra sidan har det metrisk systemet vunnit ett sådant allmänt erkännande inom den civilicerade världen, att det icke kan sättas i fråga annat, än att ju i en närmare eller fjärrare framtid man i allmänhet måste känna sig manad att biträda detsamma. Och detta med rätta; ty det kan icke förnekas, att för kommunikationsväsendet mellan olika länder likhet och enhet i dessa viktiga medel för samfärdseln i hög grad bidraga att jemväl åstadkomma enighet och sämja stater emellan samt förekomma strider och oenighet. Jag kan derföre icke underlåta att uttala min förvåning deröfver, att just den representant inom denna Kammare, som genom en välbetänkt motion sökt förekomma internationela stridigheter på fredlig väg, velat motsätta sig nu förevarande förslag. Det är nemligen just på de fredliga idrotternas väg, som jag tror att man lämpligast skall förekomma dessa stridigheter nationerna emellan, och att vi genom bemödanden i denna riktning allt mer och mer skola nalkas ett sådant önskningsmål. Jag har vid andra tillfällen uttalat den åsigt, och jag upprepar den med full öfvertygelse äfven nu, att det icke finnes någonting, som så mycket bidragér till att vidmakthålla enighet mellan olika nationer, som sträfvandet att på allt möjligt sätt befrämja samfärdseln dem emellan. Från den synpunkten har jag velat se denna sak. Jag medgifver, att den ifrågasatta reformen icke är stor, men den är ett steg till någonting, som kan blifva stort. Då härtill kommer, att jag icke hört, att några egentliga olägenheter här blifvit antydda såsom följer af förslaget antagande, så vill jag för min del förorda bifall till detsamma. Jag säger här med afsigt *egenliga* olägenheter, ty de, som här blifvit omnämnda, äro mera inbillade än verkliga. såsom då man påstått, att det skulle medföra synnerligen stor olägenhet att upprätta reduktionstabeller mellan det gamla och nya systemet. En sådan åtgärd är tvärtom ganska lätt vidtagen, och derigenom kan äfven den enskilde trafikanten få en hastig överblick öfver skilmaden emellan de begge systemen. Det blir äfven för honom vida bekvämare att med tillhjälp af sådana reduktionstabeller göra sig förtrogen med dessa förhållanden än att vid hvarje särskildt tillfälle dermed besvära vederbörande jernvägstjenstemän.

Man har äfven sagt, att vår samfärdsel med främmande länder icke är synnerligen stor. Vi hafva dock i dag, i likhet med Medkammaren, skänkt vårt bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående den så kallade mellanrikslagen, hvarigenom vi förvänta oss, att samfärdseln med Norge skall blifva större och lifligare än den hittills varit. Då nu i Norge det metrisk mått- och viktssystemet redan är antaget vid jernvägstrafiken,

hvarföre skulle icke då äfven vi kunna skänka samma förtroende åt våra järnvägstjenstemän, och detta så mycket hellre som det väl icke faller någon in att närmare kalkylera, huruvida trafiktaxan i hvarje särskildt fall rätt tillämpas och icke något underslef begås. Sverige är för öfrigt i detta hänseende ett särdeles lyckligt lottadt land, hvarest missbruk af förtroende af dem, som hafva uppbörd af statsmedel om händer, höra till sällsyntheterna, men den redbara förvaltningen deremot till dagordningen.

Jag har icke mycket att tillägga i denna sak, och vill icke yttra mig öfver systemet i och för sig sjelft, ty i det fallet har Herr Civilministern redan anfört allt, som behöft andragas och jemväl fästat uppmärksamheten på, att gramsystemet redan tillämpas inom medicinalväsendet. Att deremot samma system icke ännu ansetts lämpligt att införas i tull- och postväsendet, det bör väl icke motverka dess införande inom andra områden. Jag tror, att man genom att nu så småningom börja tillämpa det samma skall efter hand vänja sig dervid. Det ligger ock i det godas och nyttigas natur, att en reform, som har framtiden för sig, bäst skrider framåt och följer den riktiga vägen, om den går stadigt och långsamt mot målet och derigenom så småningom befrämjar hvad som i detta hänseende är för landet gagneligt.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Philipsson instämde Herr *Gumelius*.

Herr Huss: Det kan måhända synas vanskligt af mig att vilja uppträda i denna fråga, då jag ej eger någon inblick i handelsförhållanden i deras helhet: men ett slag af handel, nemligen medikamentshandeln, anser jag mig dock förstå, hvarföre jag ock vid densamma vill fästa Kammararens uppmärksamhet och derifrån draga några slutsatser angående den föreliggande frågan. Det är en af Kammararens ledamöter känd sak, att den medicinska handeln numera bedrifves efter det metriskä eller gram-systemet. I detta afseende hafva flera förändringar egt rum under den tid jag varit läkare, och tvisterna angående dessa förändringars gagnelighet hafva till en början varit ganska stora. Här i Sverige harsedan 300 år tillbaka den medicinska vigten räknats efter gran, skrupler, drachmer m. m. Då fråga uppstod, att i den medicinska handeln tillämpa det nya ortssystemet, mötte detta en särdeles stor motvilja från flertalet af läkare, som ogerna ville öfvergå från det gamla till det nya systemet. Man fruktade nemligen, att till följd af denna förändring stora misstag skulle komma att ega rum både från läkares och apotekares sida. Det visade sig emellertid snart, att tillämpningen af decimalsystemet försiggick ganska lätt och att detsamma egde så väsendtliga fördelar framför det gamla systemet, att man efter några få års förlopp i allmänhet fann sig ganska nöjd dermed, och hvarken från läkares eller apotekares sida erfor man, att några misstag af större betydighet uppkommit till följd af förändringen. Vid sådant förhållande kan man väl hafva skäl att fråga, hvarföre läkarekorpsen sedermera hos Regeringen petitionerat att få öfvergå från ortssystemet till gramsystemet. Detta härledde sig icke af någon svårighet att tillämpa ortssystemet inom medicinen utan det berodde derpå, att, då en svensk läkare uppträdde som författare i medicinska äm-

nen och dervid begagnade ortsystemet, utländska läkare icke förstodo honom utaf det enkla skäl, att öfverallt utom hos oss vigtenheten vid medicinskt bruk är antingen gramet eller grammen. Af denna anledning var det som de svenska läkarne hos Kongl. Maj:t anhöllo om och fingo sig medgifven rätt att begagna gramsystemet inom medicin. Denna förändring har gått ganska lätt och beqvämt för sig, och så väl läkare som apotekare hafva under de tre år som sedan dess förflutit funnit denna öfvergång till det franska gramsystemet vara särdeles ändamålsenlig. Då numera de svenska läkarne skriva vetenskapliga afhandlingar i medicin och dervid använda det metriska systemet, förstås de af hela den civiliserade världen. Jag bör ock härvid erinra, att det är en helt annan sak att tillämpa detta system i den stora handeln mot uti handeln med medikamenter, hvarest den yttersta noggrannhet är behöflig, emedan man derstädes icke blott räknar vigten efter kilogram och gram utan oftare efter centigram och milligram, samt att således i den senare handeln vida större noggrannhet är af nöden än vid den förra. Nu kan visserligen ifrågasättas, huruvida den fördelaktiga erfarenhet, som vunnits genom ändring af gramsystemet vid medikamentsdispensering, kan tillämpas på den fråga, som nu föreligger, nemligen att införa detta system vid jernvägstrafiken, äfvensom vid handel med ädla metaller, ädla stenar och äkta perlor. Det kan i visst hänseende vara sannt, att det till en början skulle kunna förekomma mången ganska kinkigt att förvandla nuvarande skålpund, ort och korn till kilogram och gram m. m.; men det är vanan som i detta fall utgör den viktigaste punkten; och så snart man väl hunnit vänja sig vid det nya systemet, skall man hafva lika lätt att handskas med detta som med det nuvarande, och detta så mycket hellre, som man nu redan länge vid alla elementarläroverk och folkskolor meddelat ungdomen undervisning i decimalsystemet, hvaruppå såväl ort- som metersystemet ytterst hvilat. Jag kan visserligen icke åberopa någon erfarenhet, huru det nya systemet skulle komma att taga sig ut då det tillämpas vid jernvägstrafiken; men hvad angår handeln med ädla metaller och ädelstenar m. m., synes det vara ganska konsekvent att införa detta system, sedan numera vårt mynt präglas och beräknas till sitt värde efter detta system. Hvad särskildt angår den af en föregående talare antydda svårigheten att tillämpa detta system vid jernvägstrafiken, i och för svårigheten för allmänheten att kontrollera den uppgifna vigten å erhållna eller afsända varor, så synes mig denna svårighet till största delen vara öfverdrifven; ty så snart officiella reduktionstabeller mellan det gamla och nya systemet hunnit upprättas och meddelas allmänheten, så torde dermed all väsendtlig svårighet i detta hänseende försvinna; det måste ju för den enskilde trafikanten blifva ganska lätt att medelst dessa reduktionstabeller få en klar föreställning om skillnaden emellan de båda systemen, och huru stor vikt efter det nya systemet motsvaras af vigten efter det gamla. Jag har icke särdeles mycket att vidare säga i detta ämne, alldenstund det synes mig som om de af åtskilliga talare mot förslaget framställda anmärkningar redan till fullo af andra talare blifvit vederlagda och fördelarne vitsordade, isynnerhet genom de af Herr Civilministern meddelade upplysningar i ämnet. Af Herr Casparsson har visserligen blifvit anfördt, att Vetenskapsakademien uti sitt

utlåtande i ämnet gifvit en antydning om, att det nya systemet uti vetenskapligt hänseende icke har något företräde framför det gamla, och att den förordar det nyas antagande egentligen på grund af vigt för samfärdseln med främmande länder. Härvid ber jag få erinra, att, då Vetenskapsakademien redan förut i fråga om ortsystemets anagande uttalat den åsigt, att detta system vore fullt vetenskapligt, så kunde samma akademi nu icke säga något annat om detta franska system, som ock är bygd på lika vetenskapliga grunder. Herr P. Olsson ansåg slutligen, att denna fråga icke vore fullt utredd, så länge icke handelsföreningarne i de större städerna blifvit hörda i saken. Detta är det viktigaste argument jag från förslaget motståndares sida hittills hört nämnas, och jag instämmer uti den åsigt, att det måhända hade varit klokast om dessa större handelskorporationer blifvit hörda, innan förslaget framlades för Riksdagen. Härvid må jag dock erinra, att det för närvarande icke egentligen är fråga om den s. k. stora handeln utan blott om handelen med ädla metaller m. m. samt om taxor för transport på jernvägar. Om nu dessa taxor upprättas efter kilogram eller centner och skålpund, kan sådant icke medföra någon särdeles stor olägenhet, då, såsom redan nämnt är, reduktionen af dessa vigter efter lätt tillgängliga tabeller ej bör kunna erbjuda några svårigheter.

Med hvad jag nu haft äran yttra tilltror jag mig visserligen icke hafva sagt något, som varit egnadt att inverka på någons öfvertygelse, men jag har från min ståndpunkt talat om hvad erfarenheten rörande medikamentsdispenseringen lärt mig, och som jag anser vara tillämpligt äfven på öfriga förhållanden i den allmänna samfärdseln, och är jag öfvertygad, att införandet af meter- och gramsystemet för eller senare i vårt land blir en verklighet; det är blott en tidsfråga.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Helander: Som jag här förut ganska mycket sysselsatt mig med in- och utländska mått- och viktförhållanden, finner jag det vara min pligt att uti ett ämne, sådant som detta, om hvilket jag kunnat bilda mig en bestämd öfvertygelse, uttala min mening, om ock ett tillfälligt illamående sannolikt icke tillåter att detta sker på det fullständiga sätt jag önskat. Det är icke mitt fel att detta uttalande blir emot det Kongl. förslaget.

Den som följt med den historiska utvecklingen af våra mått och vikt-förhållanden känner, att redan för tre seklers sedan man hade insigt om nödvändigheten deraf att inom hela landet finnes blott ett enda slag af mått och vikt. I praktiken blef emellertid denna princip långt ifrån tillämpad, ty gång efter annan gjordes i det bestående förhållandet ganska betydande rubbningar, ofta af nog ringa anledning, för att, såsom man tyckte, i en eller annan riktning få det bekvämare än förut. Härigenom uppkom under tiden allt mera oreda, och denna blef slutligen så stor, att man fann det vara ytterst nödvändigt att återkomma till grundprincipen af ett enda slag utaf mått och vikt för hela riket. Ett nytt system blef sålunda af Regering och Representation antaget efter många öfverläggningar och mycket begrundande, dervid Regeringen tillvägagick med mycken eftertanke och varsamhet, innan den nya förordningen om rikets

mått och vigt den 31 Januari 1855 utkom. Att det nya mått och vigt-systemet icke vållade större olägenheter än dem vi känna är, enligt min tanke, att tillskrifva den omständigheten, att man kunnat från de gamla måtten och vigterna bibehålla vissa sådana såsom enheter uti det nya systemet. Så har man för längdmåttet bibehållit foten eller halfva alnen, fast på annat sätt än förut indelad: vidare kvadratfoten, ehuru visserligen ytmaßtet eljest är det minst lyckade af det nya; än vidare kubikfoten, som likväl, såsom förut mindre begagnad, på sätt och vis kunde anses ersatt genom kannan, hvilken senare, ehuru egentligen icke passande i systemet, likväl för detsamma kunde användas, såsom innehållande jemnt 100 kubiktum. Slutligen har man ock i nya systemet bibehållit skålpundet viktualievigt eller den gamla så kallade marken. Kort efter stadgans utfärdande påbjöds deruti den ena ändringen efter den andra, och dessa ändringar följde sedermera så tätt på hvarandra, att inom några år stor villervalla åter var rådande om hvad som verkligen var öfverensstämmande med den nya stadgan eller mot densamma stridande, icke blott hos allmänheten utan äfven hos dem som skulle granska och justera mått och vigter. Det blef derföre nödigt att snart åter utgifva en ny stadga, som utkom den 10 November 1865 och som ännu är gällande. Att man under loppet af endast 10 år måst vidtaga en sådan mängd ändringar uti en så ny författning, kan väl, till en del åtminstone, förklaras deraf, att det icke var någon lätt sak att genast uti alla detaljer lemna tillräckliga och tillräckligt tydliga föreskrifter uti ett så vidtonfattande ämne, som det ifrågavarande. Alla dessa ändringar rörde emellertid icke själfva det nya systemet, utan blott dess tillämpning. Det var först efter det den omskrifna stadgans utkommit, som man fann för godt att börja undantagen från systemets tillämpning öfverallt inom riket dermed, att man år 1866 tillät gramvigtens användande vid postverket, för den utrikes brevexlingen. Tre år derefter, således år 1869, medgafs ett ytterligare undantag, då samma vigt jemväl för medicinskt behof föreskrefs för apoteken, och nu hafva vi att pröva förslag om ännu två undantag. Skulle dessa bifallas, så ger oss den Kongl. propositionen all anledning till det antagande, att gramvigten jemväl snart ifrågasättes allmänt inom postverket, och så följer väl ock i sinom tid undantag för tullen med flera. Jag anser det vara rätt illa att man någon gång kom på den tanken att bevilja undantag från systemets allmänna tillämpning, emedan deraf sannolikt hemtas anledning att fortgå på undantagsbanan; och kan jag ingalunda dela den näst föregående talarens åsigt om nyttan af gramvigtens införande för medicinskt behof vid apoteken. Det må vara en sanning att i internationelt-medicinskt hänseende gramvigten har sina fördelar, men jag föreställer mig att läkare och apotekare, vid sidan af vår nya vigt, i korrespondens med utlandet och i medicinska skrifter, mycket väl kunde använda äfven gramvigten, utan att denna vigt vid våra apotek behöfde införas, ty de förra hafva mycket lättare än den stora allmänheten att anställa reduktion från ena vigten till den andra. Emellertid är, genom gramvigtens användande vid apoteken, all kontroll från allmänhetens sida nära omöjliggjord, beträffande rätta vigten af varor för medicinskt bruk, som från apoteken erhållas. Då man nu, för att först tala om det mest betydande af de ytterligare ifrågakomna undan-

tagen — det som rörer jernvägarne och jernvägstrafiken — har att pröfva det härom framställda förslag, är det naturligtvis nödigt att göra sig reda för detta förslags verkningar i tillämpningen. Skulle förslaget vara godkändt, så är det klart, att man på jernvägarne icke vidare kommer att färdas efter mil och tiondedelar af milen, utan efter kilometer eller, troligare, myriameter, emedan kilometern endast är 3,368 fot lång och således nog liten för att utmärka det största måttet, hværemot myriameteren är 10 gånger större, men ändå 2,319 fot mindre än en svensk mil. Resandes effekter såväl som allt il- och fraktgods komma icke mera att uppvägas efter våra nuvarande vigter uti centner och skålpund, utan i kilogram; men som ett kilogram motsvarar endast 2,3525 svenska skålpund, och således torde vara allt för litet såsom enhet, förmodar jag desto hellre, att äfven den 10 gånger större vigten, eller myriagrammen, tillika måste begagnas, som Herr Chefen för Civil-departementet nyss uppgaf att icke ens vid en tyngd af 10 skålpund något egentligt afseende å jernvägarne fästes. För egen del tror jag likväl att åtminstone i fråga om ilgods till och med underafdelning af kilometern kan till användning ifrågakomma, hvarföre det torde blifva nödvändigt, i händelse detta förslag går igenom, att man fullständigt sätter sig in i det metriska mått- och vigtsystemet med alla dess många särskilda franska benämningar, hvilka senare emellertid endast till enheterna böra kunna anses såsom franska, emedan för underafdelningarne äro använda latinska och för öfverafdelningarne grekiska benämningar. Vål vet jag att här, lika litet som i Frankrike, alla dessa benämningar kunde komma att användas, men jag tror likväl icke att man kan undvika att taga kännedom om dem alla, för att rätt vara i systemet hemmastadd. Här vill jag ock anmärka att, om förslaget godkännes, detta godkännande visserligen ock bör utsträckas till dessa fransk-latinsk-grekiska benämningar, emedan den förutan det påräknade gagnet af hela anordningen tvifvelsutan mycket skulle förloras.

Har man såhunda gjort sig reda för förslagens verkningar, återstår, för att kunna bedöma huruvida förslaget bör bifallas eller afslås, att mot hvarandra beräkna de fördelar som detsamma medför och de olägenheter som kunna uppstå. Beträffande de förra medgifver jag gerna, att för jernvägarne sjelfva eller, rättare, deras tjenstemän, lättnad uppkommer om förslaget bifalles, ehuru jag icke tror att den blir synnerligt stor, ty hos oss blir förhållandet naturligtvis icke såsom i Frankrike, der man äfven utanför jernvägarne använder samma system. Här få jernvägstjenstemännen sannolikt mycket besvär just derigenom att allmänheten, som eljest använder ett annat mått- och vigtsystem, måste rådföra sig med dem, der icke taxa och jämförelsetabeller utgöra tillräcklig ledning, att ej tala om de många, som, derföre att de hafva svårt att reda sig uti användandet af tabellerna, i stället söka muntliga upplysningar. Den lägre betjeningen kommer troligen att få mera besvär än lättnad af förändringen. Vidare vill jag medgifva, att affärsmän, i synnerhet uti Frankrike, då de här kunna beräkna enahanda mått och vikt som hemma hos sig, skulle draga fördel af förändringen, och likaså en och annan affärsman hos oss, hvilka alla emellertid, lättare än den stora allmänheten i vårt eget land,

äro

äro i tillfälle att anställa nödiga reduktioner från ena till andra systemet. Så bör ock vinst i internationelt hänseende kunna uppstå. Jag måste likväl dervid anmärka, att, då våra jernvägar icke omedelbart kommunicera med Danmarks och Tysklands, jag derföre icke heller tror att det ligger så synnerligt stor vigt uppå att, med hänseende till dessa rikens förändringen vidtages. Annorlunda kunde dock förhållandet vara beträffande Norge, i fall man der verkligen i denna sak gick oss fullkomligt till mötes. Så synes dock förhållandet, för närvarande åtminstone, icke vara. Af jernvägstrafikstyrelsens skrivelse den 30 December 1872, sådan den är i Kongl. propositionen återgifven, skulle man kunna tro, att gramvigten verkligen utgjorde laglig grund för vigtberäkning i Norge. Att så emellertid icke är förhållandet, eller att åt yttrandet åtminstone icke bör gifvas en så vidsträckt tyding, finner man af vetenskapsakademiens utlåtande den 8 Oktober samma år, deri det heter: "Dessutom kunde med visshet förutsägas att, om det franska metriska systemet i Norge och Danmark blefve infördt till allmänt bruk, den gamla norska och danska centnern komme att afskaffas — —". Styrelsens yttrande läser alltså endast böra förstås så, att den norska centnern, som motsvarar 50 kilogram, blifvit antagen såsom vigtenhet för godstrafiken, jemlikt träffad öfverenskommelse om samtrafik, på sätt styrelsen ock särskildt uppgifver. Antingen det nu stadnar härvid för norrmännen, eller de verkligen förklara sig antaga gramvigten för sina jernvägar, kan detta nästan vara likgiltigt, emedan det norska skålpundet händelsevis råkar att vara nästan alldeles lika med $\frac{1}{2}$ kilogram. Ett kilogram är nemligen lika med 2 och knapast $\frac{3}{1000}$ skålpund, hvilken lilla bråkdel utan anmärkningsvärdt fel kan bortfalla. Detta gör ock, att norrmännen för jernvägstrafiken kunna begagna samma vigter som för öfriga rörelsen inom landet, och att hela besväret med förvandling från ena vigten till den andra består deruti, att ett förekommande tal multipliceras eller divideras med 2, således precis detsamma som hos oss sker, då alatal förvandlas till fot eller tvärtom. Sålunda motsvara 78 skålpund 39 kilogram och 42 kilogram 84 skålpund, en högst enkel och beqväm räkning, såsom man finner. En motsvarande lättnad kan icke genom gramvigstens införande hos oss beredas, emedan, såsom jag förut uppgifvit, ett kilogram motsvarar något mer än $2\frac{1}{3}$ svenskt skålpund. Öfvergå vi härefter till längdmåttet, så finna vi att nationalekonomiska mötet i Köpenhamn år 1872, på grund af hvars uttalande åsigter nu förevarande fråga uppstått, förutom det uttalade önskningsmålet om det metriska mått- och vigtsystemets antagande i de tre skandinaviska rikena så snart som möjligt — derom likväl nu icke är fråga — i öfrigt icke, såsom för gramvigten skett, ifrågasatt förändring i längdmåttet. Det är först svenska jernvägstrafikstyrelsen, som gjort detta och hemställt om jernvägslängdens beräkning i kilometer eller myriameter. Skulle norrmännen äfven för sin del ingå på detta förslag, så skulle de här träffas af en svårighet lika med den för oss, och det olika med de som viktförändringen medförde. Mig veterligt hafva de icke ingått på förändring härutinnan, deruti jag styrkes af den uppgift jag fått af de ledamöter af Kammarern, som nyligen besökt Norge, och deraf att ingenting härom nämnes i den Kongl. propositionen. De skulle således för

samtrafiken med oss icke behöfva vidkännas någon olägenhet, men vi skola redan i förväg besluta metersystemets tillämpning på våra jernvägar, utan att man ens känner, huruvida detsamma blifvit ifrågasatt för de norska, än mindre att något beslut derom blifvit fattadt. Detta allt förringar i hög grad den fördel, som systemet eljest skulle kunna, med hänsyn till samfärdseln med Norge, medföra. Jag känner väl, att man ännu beräknar en fördel ytterligare af förändringen, den nemligen, att denna så småningom skall medföra den verkan, att systemet i dess helhet för landet så mycket förr skall blifva antaget. För min del tror jag dock att motsatsen skulle inträffa, emedan det system sannolikt blir förhatligt, som vållar större besvär än ett annat, hvilket här måste blifva händelsen med det franska, så länge det ännu icke är allmänt.

Beräkna vi härefter olägenheterna af ett bifall till det Kongl. förslaget, så äro de i det föregående till en del redan nämnda. I öfrigt tillkomma, att då mellan vårt allmänna nya system och det franska icke finnas sådana lika enheter som emellan det förra och våra gamla mått- och vigtsatser, så kommer detta att medföra nödvändighet af att, jemte taxorna, alltid måste följa förvandlingstabeller, som icke af alla förstås eller utan möda eller tidsutdrägt kunna begagnas. Naturligt är ock, att, så länge man, såsom vi, i sjelfva verket måste hafva 2 system att laborera med, det måste vara en olägenhet att få ännu ett ytterligare. Detta vågar jag påstå vara en gifven sak, huru man än vill försvara förändringen från synpunkten att medföra ringa besvär. Några kan den gagna, men mängden icke. Ett enda system, som i framtiden möjligen är att påräkna, verkar naturligtvis motsatsen, men för det närvarande vill jag icke vara med om att införa ett sådant, så vidt det skulle ifrågakommit att nu i dess helhet antaga det metriska mått- och vigtsystemet.

Enligt min mening fäster man alltför stor vikt vid samfärdseln emellan de skandinaviska rikena, i förhållande till andra nationer, med hvilka vi hafva lika stora eller större, och med hvilka vi sannolikt få betydligt större handelsförbindelser, än som för det närvarande existera. Jag äsyftar härmed hufvudsakligen England och Ryssland, hvilka icke antagit det franska mått- och vigtsystemet. Inom vårt land äro flera jernbanor färdiga eller under anläggning till östra kusten, dels från den vestra och dels från våra bergslager. Här af finner jag det tydligt, att inom kort en betydande transitorörelse öfver vårt land kommer att uppstå emellan England och Ryssland, samt att med det senare landet komma att öppnas handelsförbindelser och trafik från våra rika bergslager, som utan jernvägarne hitintills varit omöjliga. Kan det då vara klokt att vidtaga åtgärder, som motverka en sådan motsedd utveckling af vår samfärdsel med dessa nationer. Otvifvelaktigt blefve dock detta händelsen, om vi nu utan större och tvingande skäl beräknade vår jernväglängd enligt metersystemet. En rysk verst är nemligen 3,593 svenska fot, eller blott 7 fot mindre än $\frac{1}{10}$ svensk mil. Utan fel kan man således antaga en verst lika med $\frac{1}{10}$ mil, alltså 1 mil lika med 10 verst. Jernvägsdistansen emellan Stockholm och Göteborg, som utgör 42,6 mil, motsvarande 455 kilometer eller 45,5 myriameter, kan utan anmärkningsvärdt fel uttryckas i verst med samma siffertal som för miltalet, blott komma emellan det hela talet och tiondedelen borttages; således med talet 426. Skilnaden utgör för så stor

distans knappast 3,000 fot, eller mindre än en verst. Sedan från nästa års ingång allmänna vägarnes längd blir uttryckt i hela mil och tiondelar af milen, kan man alltså öfverallt i vårt land anse tiondedelen af milen motsvara en rysk verst. Fördelen af en sådan likhet i väglängdsberäkning med den ryska skulle således alldeles förloras, om Kongl. propositionen bifölles. Jag har hittills endast talat om det första och mera betydande af de föreslagna begge undantagen. Om det andra kan jag yttra mig mycket kort. Derföre att franska grammet är enhet för vår myntvigt kan jag icke finna någon nödvändighet uti att samma vigt utslutande skulle användas för all handel med guld, silfver och andra ädla metaller samt ädelstenar och äkta perlor. Låt vara att här icke är fråga om synnerligt stor reform, så må jag dock bekänna, att frågan icke är tillräckligt stor för att påkalla ett ytterligare undantag från vårt gällande vigtsystem, helst jag icke kan förlika mig med dessa undantag.

För den händelse att man af detta mitt yttrande ville draga den slutföljden, att jag icke skulle intressera mig för ett internationellt mått- och vigtsystem, vill jag redan på förhand upplysa, att jag så väl som någon annan inser nyttan af ett dylikt system, och äfven hoppas att ett sådant i framtiden varder för flertalet af nationer antaget. Dertill tror jag verkligen att vårt eget system kunde lämpa sig nära nog så bra som det franska, hvilket senare visst icke är bygd på fullt så säkra vetenskapliga grunder, som man påstår. Detta finner jag vara onödigt att här bevisa, då Herr Chefen för Civil-departementet häröfver redan gjort någon antydning. Naturligtvis kunna vi dock icke hoppas att vårt system, som dessutom, jag medger det, väl är något underlägset det franska, skall blifva af andra nationer antaget, hvarföre det är gifvet att det senare ensamt har utsigt att i framtiden blifva rådande, om ock ej till följd af sin egen förträfflighet. Hafva de stora nationer, med hvilka vi ega så betydliga handelsförbindelser, men som ej ännu antagit franska systemet, öfvergått till detsamma, då må det vara tid för oss att närmare tänka på saken. Nu nödgas jag yrka afslag på den Kongl. propositionen, och följaktligen äfven på Utskottets utlåtande uti ifrågakvarande ärende.

Uti Herr Helanders anförande förenade sig Herr *O. B. Olsson*.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan jag begärde ordet andra gången, hafva så många talare uppträdt och uttryckt min åsigt i frågan, att jag anser mig icke behöfva vidare yttra mig i sjelfva saken. Deremot her jag att med några ord få ingå i en liten förklaring öfver hvad jag förra gången yttrade i anledning af hvad Herr von Schoultz sade i detta ämne. Jag hade nemligen icke trott, att denne talare skulle hafva uppfattat mina ord såsom ett klander mot honom, ty jag hade ju icke annat sagt, än att jag icke blifvit öfvertygad af hans argumentation, och deruti kan väl icke ligga någonting genant för honom särskildt, ty jag får säga att äfven många andra talare hafva stundom lika litet som han denna gång lyckats öfvertyga mig i hvarjehanda frågor. Jag nämnde, att jag hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller Utskottets förslag funnit några talande skäl för bifall till denna Kongl. proposition, och sådant var heller icke lätt, då ingen motivering förekom i Utskottets utlåtande. Men det var

egentligen sjelfva sättet hos Herr von Schoultz att uppträda och försvara den Kongl. propositionen, innan ännu någon vändt sig mot densamma, som gaf mig anledning att, såsom han förmenat, på ett ohumant sätt kalla hans anförande för en *föreläsning*, uti begagnandet af hvilket ord han ansåg mig hafva brustit i grannligheten. Ja det händer mycket ofta, att den som icke är ordfyndig och förståsigpåare af de rätta uttrycken tager miste vid väljandet af sina ord; detta händer mig, ledsamt nog, ganska ofta; men jag trodde eljest att *föreläsning* var ett mycket fint ord, och att jag, när jag om honom sade, att han hållit en föreläsning, trodde mig säga någonting riktigt fint och smickrande om honom; hade det varit en sämre talare, en sådan som jag t. ex., skulle jag visst icke hafva kallat hvad han sagt för en föreläsning, ty det hade jag trott varit en förolämpning emot det vackra ordet. Jag visste helt enkelt icke under hvad namn jag skulle rubricera detta hans första anförande, ty någon vederläggning kunde det naturligtvis icke kallas, enär ingen dessförinnan hade uppträdt mot förslaget. Jag skulle emellertid gerna vilja återtaga det för honom stötande ordet föreläsning, derest jag nemligen visste hvilket annat ord jag lämpligast borde sätta i dess ställe. Jag får slutligen förklara, att jag är mycket ledsen, om jag på detta sätt i någon mån sårat den ärade talaren, hvars stämma det alltid är mig ett stort nöje att höra i denna Kammare; och jag lofar därför att hädanefter sorgfälligt undvika detta ord, som han i dag funnit vara så stötande.

Herr Boman: Det svar som kommer att gifvas på den föreliggande frågan beror ytterst derpå, om man anser det önskligt att komma till öfverensstämmelse med öfriga europeiska nationer i fråga om mått, mål och vikt. Den som anser detta vara alldeles öfverflödigt och tycker som så, att vi kunna hafva nog af ett särskildt mått- och vigtsystem för oss, skall naturligtvis säga nej till hvarje förslag till förändring i detta hänseende. Hyllas åter den åsigten, att det skulle vara en fördel att hafva ett med andra nationer gemensamt mått- och vigtsystem, så bör naturligtvis med nöje omfattas hvarje tillfälle, som erbjuder sig, för att närma sig till ett sådant mål. De föregående talare, som hafva yttrat sig emot förslaget, hafva uteslutande fäst sig vid den verkan förändringen skulle komma att utöfva på jernvägstrafiken; men ingen af dem har sagt, huruvida de ansåge det vara ett önskningsmål att komma till gemensamhet i detta fall. Hade de deremot yttrat sig i sådan rigtning, så hade man nu varit på klar fot angående deras verkliga åsigt i frågan. Det ligger i sakens natur, att, om vi tänka oss att hela vårt sträfvaude i denna sak skulle afslutas med att bifalla det nu föreliggande förslaget, så vore det verkligen aldrig skäl att nu uttaga detta lilla steg, ty det måste alltid vara förenadt med någon svårighet att öfvergå från en mått- och vigtenhet till en annan.

Här har, såsom jag nyss nämnde, endast framhållits förändringens iuverkan i fråga om försändningar på jernvägen och dervid yttrats, att vår landväga beröring med utlandet är så ringa, att någon fördel af den föreslagna förändringen icke skulle vinnas. Härvid har dock blifvit begångna några misstag, i det de ärade talarne från Upland och Helsingborg utan tvifvel menat endast den landväga transport, som föres öfver

gränsen till Norge eller Finland. Men, mine Herrar, allt, som utgår från någon af våra jernvägsstationer till utlandet, är uti samma kategori och förpassas redan efter det nya systemet. Vigten benämnes visserligen icke kilogram utan centner, men härvid är att märka, att en norsk, dansk eller tysk centner står i en viss jemn proportion till den franska kilogrammen. Skilnaden mellan en sådan centner och 50 kilogram är nemligen högst obetydlig och alls icke afsevärd. I Tyskland bibehålles både benämningen och storleken af den gamla centnern, derföre att den passar in i det nya systemet. Man finner häraf, att redan nu tillämpas gram-systemet vid all vår jernvägstrafik, som går icke allenast till Norge, utan äfven den som går till kusten, för att derifrån öfvergå till Danmark och Tyskland. Tager man i betraktande alla dessa kvantiteter, skall man utan tvifvel i afseende å trafiken med utlandet komma till en helt annan siffra än den, som blifvit uppgifven af talaren på uplandsbänken.

Representanten från Helsingborg yttrade, att, innan en tunnel under eller en bro öfver Öresund komme till stånd, skulle vi icke hafva någon nytta af att ega ett gemensamt vigtsystem med utlandet. Till svar härå får jag betona, att det icke är jernvägsvagnarne, utan varorna -- de må nu för öfrigt passera sundet i fartyg eller i balong eller på annat sätt -- som skola förpassas till utlandet, och detta sker redan nu efter Zoll-centner-enheten, som just ingår i gram-systemet. Samme talare har äfven fästat uppmärksamheten derpå, att här vore fråga om att förändra sjelfva enheten. Jag har redan förut erinrat derom, då jag nämnde att olikheten emellan den nu ifrågasatta och den tidigare gjorda mått- och vikt-förändringen ligger just deruti, att det nu är sjelfva enheten, som är föremål för ändringsförslag. Derföre är ock nu försigtighet af nöden. Vore det åter så, att hufvudenheten äfven vid denna förändring kunde bibehållas oförändrad, så vore det största skäl att genast antaga det metriska systemet i dess helhet och under alla förhållanden; men just derföre att sjelfva enheten skulle förändras, blir det nödvändigt att härvidlag gå långsamt till väga och småningom vänja sig vid den nya mått- och vikt-enheten, innan man föreskrifver dess användande såsom lagligt gällande öfverallt.

Man har äfven uppgifvit, i afseende å enheten för väglängden, att det icke vore någon vinst att nu ansluta sig till metersystemet, alldenstund man ännu i Norge räknade väglängden efter mil. Ja, milen bibehålles äfven i Tyskland, men enligt nyaste författning derstädes i detta afseende, så beräknas enheten för väglängden till 7,500 meter, hvilket i det närmaste öfverensstämmer med en tysk eller geografisk mil. Likaså, är den danska och norska milen nästan alldeles lika lång som den tyska och skilnaden dem emellan är så obetydlig, att den icke kan utöfva någon inverkan vid frakt på jernväg. Vår svenska mil deremot är ungefär en och en half gång så stor som den tyska, och vilja vi hafva en gemensam milenhet med nyssnämnda länder, så måste längden af vår mil betydligt reduceras. Detta behöfva vi dock icke göra, utan hafva vi endast af nöden att beräkna väglängderna i meter, då ett ganska enkelt förhållande uppstår mellan de olika ländernas vägmått.

Ehuru flera skäl kunde anföras till de redan nämnda, vill jag icke

längre upptaga Kammarens tid utan vidblifver fortfarande mitt yrkande om bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Lundström: Då jag redan förut en gång under diskussionen i detta ämne tillkännagifvit min åsigt, genom att instänma med Herr Boman, så skall jag nu yttra mig helt kort. Det synes mig, som om de fleste af de talare, som uppträdt i denna fråga, vore ense derom, att det vore en fördel för oss, om vi redan nu hade ett vikt- och måttsystem, som är antaget af flera andra europeiska nationer, eller kunde *utan olägenhet* öfvergå till ett sådant system som det metriska, hvilket redan omfattas af omkring 2 à 300 millioner menniskor. Att Kongl. Maj:ts förevarande förslag vill så småningom närma och föra oss till detta mål torde vara obestriddigt, och jag har icke heller hört detsamma af någon föregående talare förnekas. Frågan blifver då endast om detta är föreslaget att ske på ett sätt, som icke medförer någon olägenhet. Enligt min åsigt låter också saken på detta sätt sig genomföras utan någon olägenhet alls. Ty icke hafva jernvägstjenstemännen deraf någon sådan: tvärtom har jernvägstrafikstyrelsen förklaradt, att denna reform komme att bereda stora lättnader och fördelar vid räkningsföringen och hela sättet att sköta trafiken. Icke heller medför ändringen någon olägenhet för allmänheten, ty saken är enligt min tanke så enkel, att här endast blir fråga om att, på sätt Herr Civilministerns yttrande nyss antydt, upprätta tvänne nya kolumner i jernvägstrafiktaxan, den ena i afseende å vigten, upptagande kilogram bredvid kolumnen för skålpund, den andra i afseende å väglängden, upptagande kilometer bredvid kolumnen för mil. Här är alldeles icke fråga om, såsom några talare nästan synas hafva förutsatt, att helt och hållet och under alla förhållanden införa det metriska systemet, utan saken är vida enklare, såsom jag i korthet skall visa. Nu tillgår vid försändelser på jernväg i allmänhet så, att man skickar sin vara till jernvägsstationen, der den väges och fraktbeloppet utsättes på fraktsedeln. Man litar härvid på jernvägstjenstemännens ackuratess, och detta så mycket hellre som kontrollen i detta afseende är ganska god vid våra jernvägar. För alla dem som begagna sig af detta sätt vid varuförsändelser på jernväg, är det likgiltigt hvad taxan innehåller; men vill jag på förhand förvissa mig om huru mycket det kostar att frakta ett visst skålpundtal af en vara ett visst antal mil, så har jag att i taxan hålla mig till kolumnerna för skålpund och mil för att få besked. Alldeles på samma sätt skulle jag få göra i den nya taxan. Men är jag affärsman eller annars har intresse af att få min vara vägd i kilogram för att bland annat slippa från att få varan särskildt omvägd och behandlad i hvar et och et af de olika länder, genom hvilka den skall förpassas, så ser jag efter och beräknar transportkostnaden enligt de andra kolumnerna, som angifva vigten i kilogram och längden i kilometer. Denna sak är så ofantligt enkel, att Regeringen, så vidt jag kan finna, icke ens behöfver förfråga sig hos Riksdagen, innan hon vidtager en sådan förändring i taxan; utan Regeringen skulle kunnat helt enkelt, Riksdagen oåtspord, utfärda en jernvägstrafiktaxa efter det metriska systemet; och det skulle nästan förundra mig, om icke Regeringen vidtog en sådan åtgärd, derest Riksdagen nu funne för godt att afslå den Kongl. propositionen. Hvad slutligen

beträffar det metriskasystemets införande vid handel med ädla metaller, äkta perlor och ädelstenar, så kan så mycket mindre någon olägenhet dermed vara förknippad, som för en sådan handel erfordras speciella insigter och sakkänedom, bland annat om det metriskasystemet, hvilka icke lära saknas hos dem, som egna sig åt en sådan handel.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som förekommit, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner på så väl bifall som afslag samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Då likväl votering begärdes, blef i anledning deraf, och med upptagande af bifall till Utskottets förslag såsom ja-proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet i dess Utlåtande N:o 20 hemställt,

röstar ja;

Den, det ej vill

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen företogs i vanlig ordning och visade 49 ja mot 120 nej; i följd hvaraf Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående de vilkor, hvarunder utlänning må förvärfva eganderätt till fastighet i Sverige.

Under den öfverläggning, hvartill detta utlåtande föranledde, afgåvos yttranden af:

Herr Hedin: Herr Talman! Jag skall anhålla, att Kammaren be-lagade besluta ett rent och enkelt afslag å föreliggande Kongl. proposition. Jag ber att få erinra Kammaren om hvad det var, som Riksdagen afsåg och ville vinna genom sin skrifvelse den 23 Maj 1873. Riksdagen uttalade den åsigt, att rättighet att förvärfva och besitta fast egendom här i landet borde utlänning medgifvas endast under det vilkor, att han åtminstone inom viss kort tid förvärfvade svensk medborgarerätt, samt att, derest uppskof med fullgörande af detta vilkor beviljades, hans dispositionsrätt skulle på det sätt inskränkas, att han ej finge vidtaga

för egendomen skadliga åtgärder; hvarvid man naturligtvis närmast syftade på skogsegendom.

Vidare gaf Riksdagen starka betänkligheter till kända mot allt beviljande af ifrågavarande rätt åt utländska bolag, handelsfirmor och s. k. konsortier. För det tredje uttalade Riksdagen såsom sin åsigt, att afvekningsrätt till skog icke borde få förekomma skild från eganderätt till jorden. Hvad är nu Kongl. Maj:ts svar på dessa Riksdagens önsknin- gar? Kongl. Maj:t har svarat, att han icke i något hänseende vill gå Riksdagens önsknin- gar till mötes, eller, såsom orden lyda i ingressen till den Kongl. propositionen, att Kongl. Maj:t ej vill föreslå lagstiftningens mellankomst, i ändamål att åstadkomma inskränkning i medgifvanden för utlän- dingar, att här förvärfva fastighet eller att uppställa skärpta vilkor för sådana medgifvanden. Och detta sitt ord, att Kongl. Maj:t icke vill i något hänseende eller i någon mån gå Riksdagens önsknin- gar till mötes, det har Kongl. Maj:t också hållit i det framlagda författningsförslagets särskilda paragrafer. Med detta förslag är något annat icke åstadkom- met, än att man i annan form upprepat, hvad redan är stadgadt i lag eller redan vedertaget i en praxis, från hvilken återgång icke är tänkbar. Vidare har förslaget den egenskap att vara i vissa hänseenden ganska vådligt. Första paragrafen endast motsvarar redan befintliga stadganden i 1829 års förordning och 15 kap. Årfdabalken. Andra paragrafen har ett innehåll, som efter vanligt sundt förnuft faller af sig sjelf. Och om detta ej skulle ega någon betydelse af det skäl, att sunda förnuftet så ofta har oturen att stå i strid med juridiken, så är paragrafens innehåll lyckligtvis öfverensstämmande med en så allmänt erkänd rättsregel, att paragrafen af det skälet lär vara fullkomligt öfverflödig. Man faller så- lunda i billig förundran öfver detta onödiga besvär, att i form af lag redigera ett axiom. Men dessutom är den vådlig. Ty innebär icke detta förklarande, att utlänningar hädanefter skola vara underkastade landets lag, ett indirekt erkännande deraf, att hittills så icke varit? Man kan vara förvissad, att de finnas, som vid påkommande tillfälle skulle veta begagna sig af den brygga, man härmed utlagt för de utlänningars be- qvämlighet, mot hvilka vi i stället begärt försigtighetsmått. Tredje para- grafen stadgar skyldighet för utlänning, som här i landet eger fastighet, att hafva ett i orten bosatt ombud. Det är något, som i praxis redan är vedertaget, och återgång från denna praxis i fråga om tyskar och engelsmän m. fl. kan så mycket mindre tänkas, som Kongl. förordningen den 4 Juni 1868 stadgar nämnda skyldighet för normän. Således är äfven tredje paragrafen öfverflödig. Dessutom mötes antagandet af denna paragraf af den betänkligheten, att, om Kongl. Maj:t en vacker dag komme på bättre tankar och funne lämpligt antaga en bättre praxis, vore Kongl. Maj:t derifrån hindrad, derest i civillag finnes bestämda alla vilkoren för att utlänning här må ega fastighet, hvaremot Kongl. Maj:t under nuvarande förhållanden kan i hvarje särskildt fall uppställa så många vilkor, som Kongl. Maj:t behagar.

Fjerde paragrafen innehåller åter endast ett axiom, redigeradt i lag- form. Femte paragrafen upprepar något, som redan finnes stadgadt.

Detta skulle således vara resultatet af de redan år 1850 af Riks- dagen började bemödandena att få införd en bättre ordning uti ifråga-

varande angelägenhet, med afseende å hvilka Riksdagen förlidet år så tydligt och klart uttalat sina åsikter! Det är ett resultat af det vackra slag, som vanligen kallas resultatlöshet.

Jag anhåller om afslag å denna författning, därför att ingenting vinnes genom dess antagande; jag anhåller om afslag, därför att ingenting förloras genom dess förkastande; jag anhåller om afslag, därför att genom dess förkastande något vinnes. Först och främst vinnes nemligen det, att, om — såsom vi böra hoppas — Kongl. Maj:t en vacker dag kommer på bättre tankar och finner en annan praxis vid beviljande af ifrågasvarande tillåtelse åt utländsk man nödig, Kongl. Maj:t då kan slå in på en annan väg, hvilket icke vore möjligt, om den föreslagna civillagen blifvit af Riksdagen antagen.

Vidare vinnes också något annat. Om denna lag bifalles, så har Riksdagen derigenom gifvit civillags helgd åt det oeffterättlighetssystem. som hittills i denna sak varit följdt, och Riksdagen har dermed äfven sanktionerat den framtida fullföljden af samma oeffterättlighet. I sådant fall skall Riksdagen — om och när det en gång går rent på tok — icke vidare hafva den utväg att — såsom representanten från Westeras på tal om lagberedning eller lagbyrå uttryckte sig — "taga regeringen för hufvudet", ty då skall regeringen, om sådant försökes, kunna svara med det bekanta trefaldiga: "George Dandin, du har så velat". Nej! må Kongl. Maj:t hellre behålla sin sjelftagna makt i detta hänseende, hvilken Kongl. Maj:t sedermera på ett så egendomligt sätt har utöfvat. Jag säger egendomligt, ty, såsom jag påpekat i min motion, skulle enligt 1829 års förordning grundsatsen vara den, att svensk medborgarerätt vore villkor för förvärfvande af fast egendom här i landet, ehuru undantag kunde af Kongl. Maj:t medgifvas. Men regeln och undantaget hafva fått byta plats — Kongl. Maj:t har vändt upp och ned på den sats, som proklamerades år 1829. Må Kongl. Maj:t behålla sin sjelftagna makt odelad, och dermed också odeladt behålla ansvaret för utöfvandet af denna makt. Och må Riksdagen akta sig — när man icke vill fästa ringaste skynt af afseende å dess önskan — att ikläda sig medansvarighet för olyckor, som Riksdagen förutsett och velat afvärja. Detta förslag är icke annat än en rämnarna, som stryper lifvet ur de förhoppningar, vi förlidet år till Kongl. Maj:t framburo. Men, Herr Talman! i morgon är också en dag, då tilläfventyrs andra åsikter kunna göra sig gällande i Konungens råd.

Jag anhåller om afslag å den Kongl. propositionen.

Herr Dickson: Då detta förslag redan blifvit af Första Kammaren afslaget, torde derpå icke behöfva spillas många ord. För min del kommer jag till samma slutsats som föregående talaren, i det äfven jag är benägen att yrka afslag å Utskottets hemställen i detta fall. Jag tycker det vara bättre, att Kongl. Maj:ts regering eger särskildt pröfva hvarje inkommande ansökan af utlänning om rätt att besitta fastighet i Sverige, än att, på sätt här är föreslaget, i allmän lag stadgas, huru utlänning må vinna sådan rätt.

Jag vill emellertid icke lemna denna plats utan att anhålla att för egen räkning få inlägga protest — till den kraft och verkan sådant kan

ega -- mot det sätt, hvarpå siste talaren framställt sin mening. Jag kan icke i detsamma finna annat än ett högst obefogadt klander mot regeringen, sådant som aldrig bort framställas och som, efter hvad jag hoppas, här icke ofta skall förekomma. Att få höra talas om att Kongl. Maj:t icke vill gifva minsta skymt af aktning åt Riksdagens åsichter, att höra talas om förhoppning, att Kongl. Maj:t måtte komma på bättre tankar, det finner åtminstone jag för min del högst sårande. Möjligen kan jag hafva något missuppfattat förre talarens framställning, och då han själf ånyo begärt ordet, kan han måhända deråt gifva någon mildrande förklaring, men — såsom jag sagt — för min uppfattning voro hans ord i högsta måtto sårande. Om Kongl. Maj:t icke fäst det afseende, förre talaren önskat, å Riksdagens skrifvelse, har sådant naturligtvis berott derpå att Kongl. Maj:t, som ju också har sin del i statens styrelse, icke vill det vara med landets bästa förenligt. Regeringen har framlagt ett förslag, grundadt på dess uppfattning af frågan. Vår rätt är det att granska samt derefter antaga eller förkasta förslaget, men sättet, hvarpå vi antage eller förkasta det, bör icke vara sårande såsom siste talarens framställning, hvarigenom han enligt min uppfattning i viss mån missbrukat sin riksdagsmannabefattning.

Häruti instämde Herr *P. Staaff*.

Herr Hedin: Herr Talman! Här har af den person, som nyss intog talareplatsen, ordats om det "sätt", hvarpå jag uppträd i denna fråga. Jag har begagnat min frihet att kritisera den Kongl. propositionen. Sättet, hvarpå detta skett, har förre talaren funnit sårande, utan att likväl framställa bestämda anmärkningar, huru eller hvarigenom detta sätt skulle hafva brutit mot grundlag eller parlamentariskt skick. Det är utmärkt beqvämt att orda om sättet och sättet och tala om att man är personligen sårad, men så länge den värde talaren icke kan påvisa, att jag kränkt någon grundlagsparagraf eller någon regel för det parlamentariskt passande, så kommer jag att förklara, att jag tar hans anmärkningar öfver mitt sätt särdeles lugnt.

Jag har sagt, att Kongl. Maj:t kan komma på bättre tankar. Skulle det vara något speciellt otillständigt? Är det då icke detsamma Riksdagen uttalat i sin skrifvelse den 23 Maj 1873, då Riksdagen otvetydigt uttryckt sitt ogillande af den vådliga praxis, som Kongl. Maj:t följt i tjugo år? Eller är Kongl. Maj:t omgifven af en sådan ofelbarhetsgloria, att man icke kan tro, att Kongl. Maj:t skall ändra åsigt? Kongl. Maj:t har städse ändrat åsichter från årtionde till årtionde, ja från år till år!

Utom en för alla uppenbar missuppfattning af ett mitt uttryck var den enda direkta anmärkning, som den värde talaren framställde, riktad mot mitt nyssnämnda yttrande. Hvad han för öfrigt ordat om något för honom personligt sårande, det är mig aldeles likgiltigt.

Herr *Nyblæus* gaf tillkänna, att han förenade sig uti Herr Dicksons nyss afgifna yttrande, och Herr *Nils Petersson* instämde med Herr Hedin.

Herr Philipsson: Jag ämnar icke blanda mig uti den särskilda

diskussionen mellan de två föregående talarne, men såsom ledamot af Utskottet och såsom reservant mot dess utlåtande får jag förklara, att mina betänkligheter mot antagande af det Kongl. förslaget härleda sig af det formela skäl, att mig synes svårt att bifalla en lag affattad i sådana ordalag som denna, och icke af den åsigt, att det ej skulle gå an att stifta lag angående villkoren för att utlänning må besitta fastighet i landet. Det är själfklart, att en lag bör vara af beskaffenhet att icke medföra olägenheter vid tillämpningen, men att detta lagförslag är egnadt att föranleda sådana olägenheter synes mig vara med full tydlighet ådagalagd af förste talaren genom de kommentarier, hvilka han fogat vid hvarje särskild af förslagets paragrafer. Jag vill blott dertill lägga några ytterligare häntydingar i samma riktning.

Första § förutsätter uttryckligen, att utlänning icke kan utan Konungens samtycke förvärfva fastighet, men derjemte föreskrifves, att han icke på grund af sitt fång må anses såsom egare af fastigheten, eller derå erhålla lagfart förr än sådant samtycke vunnits. Detta, tror jag, skulle medföra mycken olägenhet. Ty då en person kunde genom saluaftal till en annan föryttrat sin fastighet utan att köparen derföre finge — enligt lagens ord — "såsom egare till fastigheten anses," skulle mången gång kunna inträffa ett mellantillstånd, hvarunder ingen egare till fastigheten kunde uppletas. Säljaren kunde omöjligt anses såsom egare, sedan han i eulighet med föreskrifterna i 1 kap. Jordabalken afhändt sig fastigheten, och köparen ej heller i det fall denna omförmäler. Huru skulle under sådant förhållande t. ex. den bära sig åt, som hade att ur fastigheten utsöka en intecknad fordran, derför säljaren icke stode i personlig ansvarighet? Om han vände sig mot säljaren, skulle denne svara: mig angår det icke, jag har sålt fastigheten; och vände han sig mot köparen, finge han af denne till svar: jag kan ej iplåta mig i frågan, jag får ej såsom egare anses. Alldeles på samma sätt skulle det under liknande förutsättning gå, om i en stad vederbörande myndighet sökte tillhålla köpare eller säljare af en fastighet att fullgöra t. ex. en föreskrifven byggnads-skyldighet, eller något dylikt.

Andra § innehåller en allmän grundsats, som icke behöfver i lag uttalas och som dessutom finnes uttryckt i ingressen till 1734 års lag. Det faller af sig själf att svensk lag skall gälla för alla rättsförhållanden i afseende å fastighet i Sverige. En utlänning, som här köper fastighet, kan väl icke vänta att i sin ställning såsom egare deraf få lefva i ett laglöshetstillstånd, och annan än svensk lag lär icke i sådant hänseende kunna tillämpas. Men skall härom i lag något sägas, så bör man åtminstone icke tala blott om fastighetens "förvaltning" utan om alla rättsförhållanden, hvari egaren i denna sin egenskap kommer.

De följande §§ äro öfverflödiga, då de icke stadga något, som ej redan gäller.

Ännu en olägenhet vill jag påpeka, som skulle uppkomma, derest Kongl. Maj:t genom antagandet af detta lagförslag beröfvades rätten att efter godfinnande pröfva hvarje särskild ansökan af utlänning om tillåtelse att här förvärfva och besitta fastighet. Första § af detta förslag hade ursprungligen följande lydelse: "Vill utlänning, vare sig enskild man, bolag eller annan förening här i riket förvärfva eganderätt till fastighet,

som honom ej i arf tillfallit, begäre Konungens tillåtelse dertill“ o. s. v. Häremot gjordes i Högsta Domstolen bland annat den anmärkning, att orden “bolag eller annan förening“ icke voro tillräckligt uttömmande bestämmingar för att utmärka alla juridiska personer, som kunde ästunda att förvärfva fastighet här i landet. På grund af denna anmärkning har sedermera i förslaget blifvit sagdt endast: “Vill utländing här i riket förvärfva“ o. s. v. Deraf framgår dock, att förslaget afser lika väl korporationer som enskilda personer. Men med afseende å korporationer torde säkerligen i detta fall helt andra vilkor och föreskrifter böra stadgas ände, som upptagas i detta lilla lagförslag. Det är hufvudsakligen på denna grund jag ansett nödigt att icke genom bifall till detta förslag betaga Kongl. Maj:t rätten att i administrativ väg tid efter annan och för särskilda fall meddela särskilda bestämmelser i detta ämne.

Jag yrkar afslag å den Kongl. propositionen.

Grefve Sparre: Af den Lag-Utskottets utlåtande bifogade reservationen finner Kammaren, att äfven jag för min del anser ifrågavarande lag öfverflödig och således afstyrkt dess antagande. Då derjemte, efter hvad jag erfarit, Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan, och jag i allmänhet icke är vän af diskussioner utan ändamål, skulle jag icke begärt ordet för att yttra mig öfver ett förslag, som redan är fallet, och som jag hoppas skall blifva äfven af denna Kammare afslaget, helst det, på sätt den siste talaren anmärkt, är olämpligt derutinnan, att det såsom ett särskildt stadgande upptager, att utländing skall i afseende å förvaltning af fastighet, som han här eger, vara underkastad landets lag, hvilket stadgande kunde ästadkomma betänkligt missförstånd. Men jag ber att få säga några ord med anledning af förste talarens anförande. Jag skall icke, såsom en annan talare, inlåta mig på att bedöma förste talarens framställningssätt. Hvar och en svarar naturligtvis inför sitt samvete för det sätt, hvarpå han vill uppträda. Men mot några yttranden, som fälldes af förste talaren, ber jag att få göra anmärkning. Han sade att Kongl. Maj:t icke fäst “allra minsta skymt af afseende å Riksdagens i detta hänseende uttalade önskningsar“. Hvad innehöll då Riksdagens skrifvelse den 23 Maj 1873? Den innehöll, att Riksdagen, med anledning af vissa betänkligheter, som Riksdagen hyste i fråga om lämpligheten af obegränsadt medgifvande för utländing att här förvärfva fast egendom, anhöll att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, om och i hvad mån ytterligare bestämmelser, till inskränkning i så beskaffade medgifvanden eller eljest angående vilkoren därför, utöfver hvad genom Kongl. kungörelsen den 3 Oktober 1829 i detta afseende redan vore stadgadt, kunde vara behöfliga och böra meddelas, samt derom till Riksdagen göra den framställning, hvartill Kongl. Maj:t funne omständigheterna föranleda.

Riksdagen uttalade således icke någon afgjord åsigt i ämnet, utan yttrade endast betänkligheter med afseende å mängden af den fasta egendom, utländingar i Sverige ansågos hafva förvärfvat, och önskade, att Kongl. Maj:t måtte föranstalta en utredning af frågan samt derpå taga under öfvervägande om något borde åtgöras. Hvad har nu Kongl. Maj:t gjort? Jo, Kongl. Maj:t har hört alla sina Befallningshafvande, och från alla dessa hafva inkommit vitsord, att de utländingar, som här förvärfvat

fastighet alla — med blott ett enda undantag — skött sina egendomar på ett sätt, som vore värdt att tagas till föresyn, vårdat både jord och skog väl, dragit försorg om sina underhållande, åt desse inrättat spar-kassor, skolor m. m., och i allmänhet uppfört sig så, att trefnad och välmåga blifvit rådande i trakten omkring deras egendomar. De hafva också på dessa egendomar nedlagt ofantliga kapital. Ett utländskt bolag har sålunda på sin fastighet här i landet nedlagt öfver 12 millioner R:dr. Vidare är upplyst, att taxeringsvärdet å all utländingar tillhörig jordbruksfastighet icke uppgår till en procent af taxeringsvärdet å samtlig sådan fastighet i landet. Då den af Kongl. Maj:t föranstaltade utredningen lemnat det resultat, att ett så litet belopp fastighet eges af utländingar och att desse sköta sina egendomar väl, borde då verkligan Kongl. Maj:t hafva framlagt ett förslag, som stått i fullkomlig strid med de faktiska förhållanden, som genom utredningen blifvit lagda i dagen? Då utredningen visat, att inskränkningar i medgifvande för utländingar att här förvärfva fastighet icke behöfvas, borde Kongl. Maj:t i allt fall hafva föreslagit sådana inskränkningar, som Riksdagen icke en gång ovilkorligen begärt?

Man har sagt, att det icke är utan exempel, att Kongl. Maj:t ändrat åsigt. Ja, det är sannt. Men, mine Herrar! det är ej heller utan exempel att Riksdagen ändrat åsigt. I denna fråga var det ju dessutom egentligen en utredning, som Riksdagen begärt. En sådan har Kongl. Maj:t också framlagt, och helst då denna utredning gjorts så fullständig och upplysande som nu skett i det den Kongl. propositionen bilagda statsrådsprotokoll, hvarur en hvar opartisk borde kunna inhemta sakens sätta beskaffenhet, så synes mig att den skärpa, hvarmed förste talaren klaustrade Regeringens åtgörande i frågan — ty medgifvas må väl, att han gjorde det med skärpa — icke var rätt på sin plats. Må Riksdagen hafva sin åsigt och uttala den, men Kongl. Maj:ts på fakta, på inhemtade upplysningar grundade åsigt måste dock Riksdagen respektera, om Riksdagen vill fordra respekt för sina egna meningar. Riksdagen kan förklara sig icke dela Kongl. Maj:ts åsigt och gå in till Kongl. Maj:t med ny anhållan i ämnet. Men jag för min del vill aldrig yttra mig med skärpa mot Regeringens åtgärder, då de äro grundade på så klara skäl och goda grunder som i detta fall.

Herr Lyttkens: Vid Konstitutions-Utskottets förra Riksdagen afgifna memorial angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll var fogad en reservation, deri, likasom i den af båda Kamrarna beslutade och den 23 Maj sistlidne år aflåtna underdåniga skrifvelsen, uttrycktes fruktan för det allt mer och mer och med största hast tilltagande förhållandet, att utländingar bilda stora bolag för att inköpa fastighet och rätt till afverkning af stora skogstrakter här i landet, der-till de nästan utan undantag erhålla Regeringens medgifvande. Det tydligt uttalade skälet till betänkligheterna mot detta förhållande bestod i farhåga, att vi skulle råka i förvecklingar med främmande stater, och att vår nationalitet skulle blifva i någon mån undanträngd, och att vi gjordes till arbetshjon hos dessa stora kapitalstarka utländska bolag, som draga sin vinst ur landet och behålla den för sig. Dessa nationalkänslans far-

hågor uttalades i skrivelsen den 23 Maj 1873, men på denna hafva vi till svar blott erhållit det föreliggande förslaget. Herr Philipsson har så tydligt visat detta förslags otillfredsställande beskaffenhet, att derom icke behöfver spillas något mera ord.

Jag hade således ej behöft begära ordet, om ej tvänne uttalanden hörts, det ena, att afslag å Kongl. propositionen skulle innebära, att en lag som inskränkte utländingars rätt i detta afseende vore obehöflig, det andra yttrades, då denna fråga afhandlades i Första Kammaren, af en statsrådsledamot, att i synnerhet svenska allmogen åstadkom skogsförödelse, men att utländingarne väl vårdade sina skogar. Det lär väl vara ganska öfverdrifvet sagdt. Vi hafva alla hört, huru affärsmessigt storartadt skogsförödelsen på sina ställen i Norrbottens län bedrifves af utländska bolag, som på en gång köpa skogsafverkningsrätt för t. ex. 1,300,000 R:dr; ej göra de detta för att vårda skogen, utan för att å omhandlade areal uttaga allt hvad tagas kan; ej fråga de efter och ej kan man begära att de skola fråga efter hur skogen ser ut när de lemna den, och jag kunde uppgifva exempel från min hemort, hurusom dessa utländingar på sina inköpta marker afskalat skogen, så att icke en qvist finnes kvar. Då sådana oförsynta tilltag äro så vanliga, är det besynnerligt att få höra talas om, att utländingarne vårda skogen väl. Denna vård lärer nog bestå deri, att de hugga ned träden och stoppa penningarne i fickan. För öfrigt visar erfarenheten, att skogssköfvingen lika mycket eller mera än af allmogen bedrifves af andra samhällsklasser.

Jag hade för min del önskat inskränknin gar i medgifvandena åt utländska bolag att här förvärfva fastighet, och då det framlagda förslaget alldeles icke går i sådan riktning samt för öfrigt blefve af alldeles motsatt verkan, i det att Regeringen sedan ej kan vägra någon ansökan af utländsk man, så yrkar jag afslag derå.

Herr Magnus Jonsson: Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende men icke antecknat mig såsom reservant, vill jag säga, att jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts proposition och följaktligen äfven å Utskottets hemställan. Jag gör detta hufvudsakligen på de skäl Herr Philipsson anført. Jag tror, att ifrågavarande lag skulle till intet gagna men deremot vara till skada i vissa hänseenden. Om förslaget antoges, synes mig, att Regeringen blefve nära nog skyldig att bifalla hvarje ansökan af utländing att här få besitta fastighet, hvarigenom vi skulle kunna blifva alldeles öfersvämmade af utländingar. Då vidare andra paragrafen säger, att utländing i fråga om förvaltningen af fastighet, som han här förvärfvat, skall vara underkastad landets lagar, kunde man sätta i fråga, att han icke i något annat afseende borde lyda vår lag. Detta skulle kunna föranleda mycket missförstånd och mycken oreda i lagskipningen. Likaså anser jag tredje paragrafens bestämmelser vara förvillande och olämpliga; men då i denna sak så mycket är taladt, vill jag icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyth: Kammaren har nu hört en mängd anföranden emot detta förslag. Jag åter, som kanske blir siste talaren i frågan, vill söka

angifva de skäl, hvilka förmått mig att med min röst bidraga till det slut, hvori Utskottet stadnat. Många anmärkningar hafva framställts mot formen af det Kongl. förslaget. Mot dessa anmärkningar kunde väl ett och annat svaras, men då förslaget redan fallit i Första Kammaren och det ej lärer vara att i samma form återförvänta, anser jag icke behöfligt att nu inlåta mig på denna del af frågan. Hvad åter innehållet af förslaget beträffar, anser jag, att Regeringen verkligen gifvit ett rätt svar å Riksdagens förra året gjorda begäran, äfven om detta svar icke fullt tillfredsställer allas önsknningar. Äfven jag skulle önskat något mera, nemligen att en bestämd tid blifvit utsatt, inom hvilken utländing, som här förvärfvat fastighet, skulle blifva svensk medborgare, så vida han ville behålla fastigheten. Jag hade önskat detta icke derföre, att ej dessa utländingar äro gagneliga för vårt land, utan af det enkla skäl, att ingen garanti synes mig vara derför, att en utländsk medborgare hyser den kärlek till vårt land, som städse borde uppfylla hvarje svensk medborgares hjerta.

Visserligen synes mig förslaget i detta hänseende lida af en stor brist, men då Regeringen dock utan tvifvel gifvit, hvad den ansett sig kunna under nuvarande förhållanden gifva, och då hon framför allt genom framläggande af detta förslag erbjudit Riksdagen att deltaga i lagstiftningen om detta kinkiga ämne, synes mig, att man borde antaga ett sådant erbjudaande, helst, sedan ämnet en gång blifvit förflyttadt inom civilagens område, det blefve lätt att genom enskildes motioner bringa å bane frågor om förbättring i gällande stadganden.

Jag får alltså yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Jag hade kunnat inskränka mig till att helt enkelt instämman med Herr Hedin, om jag blott passat på att göra det omedelbart efter det han hade ordet. Men då jag kom att försumma det rätta ögonblicket och icke sedermera kunnat, såsom en ärad ledamot på stockholmsbänken, anse mig ega rättighet att göra ett dylikt instämmande utan att hafva särskildt erhållit ordet, har jag måst bedja derom för att, sedan strid här uppstått, få för Kammaren tillkännagifva min ställning i frågan.

Måhända var detta öfverflödigt, då det förevarande ämnet är litet slägt med en norrbottensfråga, hvarmed jag för kort tid sedan tog Kammarens uppmärksamhet *något* i anspråk. Men jag har velat påpeka det märkliga förhållande, som inträffat, nemligen att just de två lagutskottsledamöter från denna Kammare, hvilka icke hade reserverat sig mot Utskottets afstyrkande förslag i norrbottensfrågan, nu båda uppträdt emot det Kongl. förslaget. Visserligen har den ene, som är ordförande i Utskottet och reservant mot Utskottets nu förevarande förslag, så vidt jag kunnat förstå, i Kammaren talat till försvar för detsamma och på samma gång för den Kongl. propositionen, ehuruval han yrkar afslag derå; och visserligen har den andra icke reserverat sig mot Utskottets förevarande betänkande, men han har det oaktadt klart och bestämdt uppträdt emot detsamma. Då nu således äfven båda dessa Herrar, hvilka i norrbottensfrågan icke vore benägne till försigtighetsmått emot utländingar, dock hyst betydlig tvekan att biträda Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag

torde Kammarerna. som med öfvervägande röstetal afslog Utskottets afstyrkande i norrbottensfrågan, kunna mycket lugnt vägra sitt bifall till den af samma Utskott tillstyrkta Kongl. propositionen.

Lag-Utskottets ärade ordförande anförde, bland annat, att utlänningar, som besitta fast egendom här i landet, handtera skogarne synnerligen hyggligt och väl; men en talare på hallandsbänken har i dag och flere med honom hafva vid föregående tillfällen yttrat en annan, på erfarenhet från sina hemorter grundad mening beträffande den frågan. Nu vet jag ej rätt hvilkenderas uppgifter man bör mest lita på Kongl. Maj:t har naturligtvis följt sina Befallningshafvandes, men — "något mystiskt synes mig saken". —

Jag anser tillräckliga skäl vara under öfverläggningen anförda för afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, gäfvos propositioner så väl på bifall som på afslag; och utföllo svaren med öfvervägande ja för den senare meningen, hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammarerna afslagen.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 22 i anledning af väckta motioner om vissa ändringar i gällande stadganden angående dels mannens målsmansrätt öfver hustrun och dels giftorätt i bo.

§ 10.

Efter föredragning af Andra Kammarernas Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 16) med anledning af väckt förslag om rättighet för lärare vid enskilda läroanstalter att efter skedd befordran till tjänst vid statens läroverk beräkna sig till godo den tid de vid läroanstalt af förstnämnda beskaffenhet tjänstgjort, anförde

Herr Ehrenborg: Det vore önskligt, att Kammarernas uppmärksamhet icke hade allt för mycket afmattats af de stora frågor som nyss förevarit, ty den nu föredragna har dock sin obestriddiga stora vikt och betydelse för staten i dess kulturarbete inom den högre undervisningen. Frågan gäller att genom beviljande af tjänstårsberäkning för lärare vid enskilda under statens inspektion ställda läroverk undanröjda det ännu återstående väsentliga hindret för sådana läroverks vidmakthållande och nybildning. Huru hvar och en här skall afgifva sin röst, om i hufvudriktning af Utskottets utlåtande eller tvärtom, det beror hufvudsakligen derpå, huru man betraktar dessa enskilda läroverks verksamhet i förhållande till statens. Anser man att staten har nog af sin egen undervisning och att det är tillräckligt för staten att, sedan den en gång uppställt denna undervisning efter en viss form, göra sina rön och erfarenheter inom sitt eget område. anser man med ett ord monopoliseringsväsendet vara det för staten bästa och ändamålsenligaste samt dessa enskilda läroverks arbete

bete snarare utgöra ett intrång på statens verksamhet, då bör man naturligtvis icke sträfvat att fullfölja det mål som staten, genom att medgifva privatskolor dimissionsrätt till universitetet, redan år 1868 gaf på hand. Men anser man åter att staten, då den uppgjort en viss plan för undervisningen inom sitt eget område samt uti afgangsexamen uppställt ett visst mål för samma plan, gerna bör se om äfven enskilda skolor arbeta till samma mål, om ock på annan väg och efter annan plan, på det staten må kunna tillgodogöra sig den erfarenhet som deraf kan hemtas vid förändringars och förbättringars införande på eget område, — anser man detta, då bör man ock söka allvarligen pröfva och med all kraft understödja de förslag som gå i sådan riktning.

Af dessa tvenne åskådningssätt bekänner jag mig till det senare. Jag gör det ur synpunkten af den för staten uppstående pedagogiska nytta och fördel, hvarom jag nys talat; jag gör det också ur synpunkten af statens ekonomiska fördel, ty staten behöfver verkligen någon afledare för den väldigt stigande läroverksbudgeten; jag gör det vidare ur synpunkten af billighetens kraf, ty det är orimligt att dessa krafter, som arbeta för samma mål med en ungdom som hos staten haft rätt till fri undervisning, skola, när de öfvergå till statens skolor, förlora beräkandet af den tid de förut offrat på undervisningen; jag gör det äfven ur synpunkten af den klara följdriktighetens kraf, ty sedan staten år 1868 gifvit sitt erkännande åt de enskilda läroverken och deras frukt, återstår det nu att staten gör det äfven med dessa läroverks lärare; jag gör det ändtligen under vissa förutsättningar, ur sjelfva den stränga rättens synpunkt, men denna sida af saken, såsom äfven mellan dess vänner omtvistad, skall jag nu icke närmare beröra.

Jag anser sålunda för min del att staten har allt skäl att icke vara afvog emot dessa läroverk och deras lärare, att icke ställa så till att dessa krafter blifva förmenade att hjälpa staten i det stora arbetet. Men då ännu ingen röst höjt sig för att motsätta sig Utskottets förslag i dess hufvudriktning, så skulle man med skäl kunna ogilla, att jag begärd ordet redan nu, om icke förhållandet vore att jag med afseende å denna fråga har den icke angenäma dubbla uppgiften att å ena sidan försvara den hufvudriktning, hvori Utskottets betänkande går, för möjliga anfall, och, å den andra, bekämpa mina ärade kamrater inom Utskottet, från hvilka jag i vissa delar är skiljaktig. Denna skiljaktighet må väl, vid betraktande af de särskilda stycken hvori den eger rum, synas ringa, men jag anser den dock för min del ganska väsendtlig, ja, så väsendtlig, att jag har största skäl betvifla att ett bifall till Utskottets förslag skulle mera gagna saken än ett afslag.

Förhållandet är nemligen det — och jag beder Eder, mine Herrar, derpå få fästa Eder synnerliga uppmärksamhet — att motionen denna gång blifvit framställd med fullständiga fordringar i afseende å så väl kompetens som rättigheter, och att densamma uppenbarligen genomgås af den efter min uppfattning lyckliga grundtanken att dessa privatlärare under statens inspektion och kontroll skola blifva fullkomligt likställda med statens egna ordinarie lärare. Det är denna motionärens grundtanke, så vidt jag uppfattat densamma rätt — och det har jag gjort — som

Utskottets majoritet behagat alldeles förbise. Utskottets majoritet har afknappat på de fordringar man ställt på dessa lärare, och sedan Utskottet så gjort, har det behagat i qvittning deremot afknappa på deras rättigheter, och följden deraf har blifvit något som jag ej kan annat än anse ohållbart. Såsom bevis att Utskottet ignorerat denna hufvudsak i motionen, förekommer först och främst att då motionären bland andra vilkor för privatlärarens rätt att få beräkna sig till godo sin tjenstgöring vid enskildt läroverk uppställt *det*, att han skall hafva varit vissa år vid ett och samma privatläroverk anställd, så har Utskottets majoritet icke ens upptagit detta till besvarande. Det beröres visserligen på ett ställe i betänkandet men i helt annan betydelse; såsom en qualification hos privatlärarne för att såsom ordinarie anses har Utskottet icke behandlat denna sak. Men detta vilkor att ega fast anställning är dock ganska väsendtligt; det betyder naturligtvis just hvad jag nu nämnde: att kunna anses såsom fast anställd och således såsom ordinarie. Detta vilkor hänger på det nogaste tillsammans med den olikhet som alltid måste ega rum emellan statens läroverk och de enskilda i afseende å ansökningsväsendet, då vid de förra ansökningsarna ske efter anslag och kungörelse och staten har att välja emellan flere sökande, under det att vid platsers besättande vid de enskilda läroverken det tillgår så, att man visserligen äfven der väljer emellan flera men måste uppsöka och försöka dem. För att nu icke en lärare skall lägga tillsammans årsberäkning genom flera sådana mer eller mindre lyckade försök än vid ett, än vid ett annat privatläroverk, så har motionären, såsom en fordran på privatläraren, för att han skall kunna såsom fast anställd eller såsom ordinarie anses, uppställt att han skall hafva varit visst antal år anställd vid ett och samma privatläroverk, ty annorlunda har jag icke funnit förslaget kunna eller böra uppfattas. Det är således detta vilkor, uppvägnande den ordinarie statslärarens på grund af fullmakt bestridda tjenstgöring vid ett eller flera statsläroverk, som jag för min del vidhåller, att staten icke bör eftergifva.

Ett annat vilkor, som motionären uppställt, är afläggandet af det praktiska undervisningsprovet såsom föregående all tjensteårsberäkning. Utskottet har ansett detta vilkor onödigt och har, vid sitt hemödande att vederlägga motionärens skäl, i brist af andra argumenter anfört ett, som onekligen har sin ganska stora märkvärdighet. Utskottet säger nemligen: "Vid statens läroverk är icke det aflagda provet utan den lagligen bekräftade utnämningen till tjenster det som grundlägger lönetursrätten. Vid de enskilda läroverken kan naturligtvis icke blifva fråga om fullmakt å anställning. Då nu undervisningsprovet har sin rätta betydelse såsom vilkor för utnämningen, men en sådan, åtminstone med samma laga giltighet, ej kan göras till vilkor för lönetursberäkningen vid de enskilda skolorna, synes det icke vara skäl att fordra för rättighet härtill det ifrågavarande provet". Det vore icke rättvist, om jag förnekade att i denna bevisning ligger en viss spetsfundighet, ja, till och med qvickhet, men då här icke är fråga om att uppställa satsen till dialektiska öfningar för studenter, utan man talar inför gammalt praktiskt folk inom representationen, så tager jag för gifvet, att Kammarerna icke kan tillerkänna detta slags bevis någon betydelse. För mig ställer det sig deremot så, att *just derföre* att vid privatläroverken icke finnes någon jem-

förlig utnämning, måste för likställighetens skull det föregående praktiska profvet ovilkorligen fordras, derest privatlärarne skola kunna såsom *ordinarie* betraktas. En annan betänklighet, som Utskottet uppställt för praktiska profvets afläggande, är den, att enligt nuvarande lagstadganden i allmänhet icke är medgifvet att aflägga sådant prof, utan i sammanhang med ansökning. Jag föreställer mig dock, att då staten redan i ett eller annat fall gjort undantag från denna regel, det icke bör förefinnas någon svårighet för regeringen att bereda tillfälle för de ifrågasvarande profvens afläggande inför konsistorierna i stiftsstäderna.

Sedan Utskottet sålunda på dessa, efter min uppfattning, svaga skäl afknappat på de fordringar, som ställts på privatlärarne, så säger Utskottet att, om vi stadnade härvid, skulle vi gifva privatlärarne företräde framför statens, och derföre säger Utskottet, är det nödigt att å andra sidan inskränka deras rättigheter, och detta skulle ske derigenom, att man afdroge två år på de kompetente privatlärarnes lönetursberäkning. Jag är alldeles öfvertygad att, om Herrarne vilja med uppmärksamhet följa denna fråga, hvar och en skall nödgas erkänna, att det icke finnes den ringaste motsvarighet emellan dessa två års afdrag å tjänsteårsberäkningen å ena sidan och dessa eftergifna fordringar på kompetens, hvarom jag talat, å den andra, jemförelsen är helt och hållet godtycklig.

Men Utskottet har också ett mera praktiskt skäl, då det säger, att staten skulle lida skada derigenom, att fullt kompetente personer, vid val emellan å ena sidan vikariat eller extra läraretjänst vid statens läroverk och å andra sidan anställning vid någon enskild läroanstalt, företrädesvis skulle vända sig till den senare. Der har Utskottet åter sammanställt två med hvarandra ojemförliga ting, nemligen å ena sidan de tjänster, hvilka förutsättas såsom ordinarie med ordinarie kompetensvilkor, och å andra sidan sådana tjänster, för hvilka sådana fordringar icke förutsättas, eller statens vikarier och extra lärare.

Jag har i min reservation visat, hurusom för extra ordinarie och vikarietjänst vid statens läroverk det icke fordras några sådana kompetensvilkor som för ordinarie lärare; jag har också erinrat, att vid beräkning af lönetur för dessa vikarier och extra lärare *en stor del* af ifrågasvarande kompetensvilkor icke erfordras, i sjelfva verket endast *ett*, nemligen numera *det* att hafva aflagt filosofie kandidatexamen; jag har jemväl påmint om huru just dessa privatlärares verksamhet förminskar statens behof af extra lärare för de parallelklasser, som till undervisningens skada äro med ständiga lärareombyten i flera offentliga läroverk sammanträngda; jag har slutligen också sökt visa att, om i en stad något privatläroverk icke finnes och utrymmet i *statens* icke kan vidare uttänjas, staten måste uppsätta ett nytt läroverk, i hvilket då öppnas för kompetente sökande utsigter till ordinarie lärareplatser, men att om deremot ett sådant enskildt läroverk finnes, det i stället blir vid detta som anställning sökes. Skilnaden blir då endast den, att i ena fallet staten får betala kostnaden, hvilket den i det andra fallet slipper undan. Härtill kommer nu slutligen för statsläroverken den stora vinst att, genom den föreslagna begränsningen af tio år för privatlärares lönetursberäkning, kunna till-

egna sig privatläraren just vid den tid, då hans lärareförmåga hunnit blifva fullt utbildad, men innan han i allmänhet kan anses vara utsliten.

Då Utskottet för öfrigt talar om val emellan att vid statens läroverk ingå såsom vikarie eller extra och anställning vid enskildt läroverk, så torde väl ingenting gifva stöd för det antagandet, att det skulle vara lättare att vid enskildt läroverk när som helst vinna plats, som motsvarar ordinarie, än att vid statens läroverk få ordinarie plats, isynnerhet som de enskilda läroverken i anseende till de ekonomiska svårigheter, hvarmed de hafva att kämpa, äro och sannolikt alltid komma att utgöra ett ringa fåtal i förhållande till statens.

Jag är alldeles icke den, som vill befordra någon slags radikalism, eller som icke nöjer mig med medelvägsförslag eller att, då målet är godt, gå steg för steg, när icke allt på en gång kan och bör vinnas; men jag fordrar dock, att det skall finnas någon slags utgångspunkt, någon norm. Det är emellertid just detta, som saknas hos majoritetens förslag. Motionen är, såsom jag uppfattat den, sönderplockad, grundtanken deri förbisedd, och det hela är, efter min uppfattning, ohållbart, i det dessa privatläroverk och dessa privatlärare blifvit någonting, som jag icke rätt vet hvad det är, någonting som, i fråga om såväl fordringar som befogethet, hvarken svarar emot ordinarie eller extra ordinarie lärare, utan de hafva, efter Utskottets förslag, blifvit några besynnerliga "mellanfigurer", erinrande om denna olyckliga skara veterinärer, som hvarken äro hackade eller malna. Saken är dock verkligen allt för vigtig att så på höft tillskåras. I mitt förslag, som är af den beskaffenhet, att det verkligen är i öfverensstämmelse med motionärens grundtanke — hvilket jag på det bestämdaste bestrider, att Utskottets är — tror jag, att det bestämda företräde finnes, att jag i allt väsentligt bibehållit likställighet för privatlärarne med statens ordinarie lärare i såväl det ena som det andra afseendet; de förra få alldeles samma göromål som de skulle haft, om de varit i statens skolor anställda eller om dessa skolor varit af staten själf bekostade.

Till tjänst för de af Herrarne, hvilka icke haft särskild anledning att sätta sig något in i denna fråga, ber jag — ehuru med någon tvekan, då jag finner, att Kammarerna är trötta och icke lyssnar på hvad som säges i denna sak, som dock berör ett af statens vigtigaste intressen — att få i korthet visa, huru rättigheter och skyldigheter för de båda slagen af lärare, privatlärare och statens, ställa sig gent emot hvarandra. Lärodomsprofvnen äro desamma för båda; det praktiska undervisningsprofvvet likaledes; läsordningen vid statens skolor är en gång för alla bestämd — läsordningen vid de enskilda skolorna är uppgjord efter en fri plan, men lärarnes undervisningsskyldighet skall bestyrkas under statens kontroll att vara fullt lika med statens skolor till timantalet och beskaffenhet i öfrigt; egenskapen att vara ordinarie lärare vid statens läroverk vinnes i och genom utnämningen — han må sedan arbeta vid ett och samma eller vid olika statsläroverk efter hvarandra — för att anses såsom ordinarie vid det enskilda läroverket fordras det att hafva tjänstgjort minst fem år vid ett och samma privatläroverk och att hafva denna tjänstgöring bestyrkt såsom fullt jemförlig med en ordinarie lärares i statens skolor; intyg om nit och skicklighet är detsamma för båda läro-

verken, och beträffande slutligen inspektion och kontroll, så är densamma äfven fullt lika, ja till och med antagligen strängare vid privatskolan.

Vill jag nu åter efterse, hvar företrädet ligger, så finner jag densamma otvifvelaktigt, och detta med rätta, hos statens läroverk. Profärs-kursen är der endast vilkorlig, hos de enskilda ovilkorlig; lärarne vid statens skolor riskera ingenting, i händelse skolan upphör; tjensteårsberäkning finnes äfven för extra lärare vid statens läroverk med afdrag dock af tre år. Detta är ju en gifven fördel för desse, som icke behöfva vara kompetente. Vidare har statens lärare betydligt större trygghet vid inträffande sjukdom och löpa ej heller fara att af en nyck komma i ogunst och utan vidare omständigheter afskedas, hvilket naturligtvis deremot kan hända en privatlärare; denne senare kan icke i och för statspensionering få räkna sig sin tjenstgöring vid det enskilda läroverket till godo; och staten får tillgodo göra sig frukten af dessa enskilda läroverk, i det den kan tillägna sig de ännu icke förbrukade lärarekrafterna, men slipper att bekosta utsädet — med ett ord: alla fördelarne synas vara på statens sida.

Jag får icke längre upptaga Kammarrens tid; jag tror mig hafva visat, att hvad man i denna fråga bör göra eller icke göra måste bero derpå, huruvida man anser det vara en fördel för staten, att dessa enskilda läroverk finnas, eller tvertom. Finner man en sådan fördel icke egrum, då bör man icke vidare fullfölja 1868 års beslut beträffande mogenhets-examen, utan det bästa blir då att lemna de enskilda läroverken åt sitt öde, låta dem dö ut och öfverlemnna åt statsläroverken att inom eget område göra sin pedagogiska erfarenhet. För dem åter, som anse, att privatskolorna äro ett godt, har jag sökt framhålla, huru man rätteligen bör uppfatta denna fråga, nemligen att dessa privatlärare böra betraktas såsom ordinarie lärare, anställda vid enskilda läroverk under statens kontroll och inspektion och med fullt jemförlig tjenstgöring; att man på dem, betraktade såsom sådane, bör ställa alla de fordringar, som ställas på de ordinarie lärarne i statens tjenst, men å andra sidan ock bör medgifva dem alla en sådan lärares rättigheter, men icke jemföra dem med hvad som icke är jemförligt.

Jag torde under öfverläggningens gång få anledning att upptaga några af de skäl, som ytterligare kunna anföras emot riktningen i Utskottets förslag i dess helhet samt också att bemöta mina ärade medbröder inom Utskottet. För närvarande inskränker jag mig till att på de skäl, jag anført, begära att Kammarren behagade bifalla min vid betänkandet fogade reservation, hvilken skiljer sig från Utskottets betänkande i tre delar, nemligen, såsom af reservationen inhemtas:

att jag, liksom motionären, fordrar föregånget praktiskt undervisningsprof såsom vilkor för årsberäkningen;

att jag likaledes icke vill eftergifva förutsättningen af tjenstgöring under vissa år vid ett och samma privatläroverk; samt

att jag deremot bestrider de två årens afdrag på de kompetente privatlärarnes lönetursberäkning.

Herr *Silfverstolpe* förenade sig med Herr Ehrenborg.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och intogs talmansstolen af Herr vice Talmannen, hvarefter ordet lemnades till

Herr Anders Persson, som yttrade: Vid behandlingen af denna fråga inom Utskottet har jag icke kunnat biträda det slut, hvori Utskottet stannat, ehuru jag, såsom Herrarne torde finna af de första raderna uti Herr Ehrenborgs reservation, icke varit i tillfälle att uttryckligen reservera mig. Jag har nemligen hyst samma åsigtter, som här nyss blifvit så fullständigt uttalade af Herr Ehrenborg, och auser, att man bör göra något för desse lärare, samt att staten drager så stor fördel af dem, att det lilla som nu begärts, alldeles icke är för mycket.

I ett enda fall skilde jag mig inom Utskottet från den af Herr Ehrenborg uttryckta mening, nemligen i fråga om den af honom föreslagna bestämmelsen, att för den ifrågasatta lönetursberäkningen skulle erfordras att en lärare skulle hafva tienstgjort under 5 års tid vid ett och samma privatläroverk. Jag tycker för min del, att denna tid är något för lång och skulle helst önskat att den blifvit nedsatt till 3 år, men för att emellertid icke åstadkomma splittring uti detta fall, vill jag instämma uti Herr Ehrenborgs reservation.

Jag hade ämnat att till besvarande upptaga åtskilligt af hvad Utskottet uti sitt utlåtande anført, men Herr Ehrenborg har redan så fullständigt utvecklat hvad jag ämnade säga, att jag nu icke längre vill upptaga Kammarrens tid, utan inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Ehrenborgs reservation.

Herr Törneblad: Jag beklagar, att, då jag nu går att på Utskottets vägnar besvara de svåra anklagelser, som här nyss riktats emot detsamma, tiden är så långt framskriden, att jag icke kan påräkna någon synnerlig uppmärksamhet. Jag måste likväl försöka att taga Utskottets försvar och förbigår dervid alla de tillvitelser om godtycklighet, förbiseende, m. m., hvarmed majoriteten inom Utskottet blifvit af reservanten öfverhopad, liksom jag äfven lemnar å sido reservantens tal om Skara veterinärer, och hans vädjande till medlidande med dem, eftersom frågan om dessa snart nog torde förekomma i annan form. Jag skall i stället söka att endast hålla mig till saken.

Reservanten har bland annat yttrat, att ändamålet med hvad nu föreslagits vore att vinna fullständig likställighet mellan privatlärarne och statens egna lärare, men han har dock straxt derefter medgifvit, att en sådan likställighet icke kan vinnas, då han talade om den olikhet, som alltid måste ega rum, i det att t. ex. lärarne vid statens läroverk tillsättas efter kungörelse och ansökning, under det att privatlärarne uppsökas och utväljas. Det är emellertid just denna olikhet, hvarvid Utskottet fäst sig, ty det är ju egentligen egenskapen af att vara ordinarie lärare, som grundlägger beräkningen af lönetur. Huru skall nu egenskapen af att vara ordinarie lärare vid ett enskildt läroverk vinnas? Jo, den skall, säger reservanten, vinnas derigenom att man tienstgjort vid *ett och samma* privatläroverk under minst 5 år, och han klandrar Utskottet därför att det icke till besvarande upptagit motionärens framställning härom. Detta klander är fullkomligt ofogadt, ty motionären har aldrig gjort någon sådan framställning, utan endast talat om 5 års tienstgöring vid *något* enskildt läroverk och det är ju en helt annan sak. Konseqvensen af detta, d. v. s. deraf att 5 års tienstgöring vid samma läroverk skulle grund-

lägga egenskapen af att vara ordinarie, vore att lönetursberäkningen icke reservanten anser, ordinarie och då först skulle han först inträda i likställighet med lärarne vid statens läroverk. Hvad nu dessa 5 år angår, så ber jag att i Kammarens minne få återkalla, att Andra Kammarens tillfälliga Utskott vid 1871 års riksdag just föreslog, att 5 år skulle undantagas från lönetursberäkningen för de enskilda lärarne, på den grund att enligt ett äldre stadgande denna tid var undantagen från beräkningen af tjänsteår såsom vikarie vid statens läroverk. Förhållandet är icke så nu, utan enligt cirkuläret af den 11 December 1863 äro endast 3 år undantagne från vikaries tjänstgöring, d. v. s. för de vikarier, som äro filosofie kandidater. Utskottet har också, med hänsigt härtill, trots sig finna en jämförelsepunkt mellan privatlärarne och de vikarierande lärarne vid statens läroverk. Dessa vikarier, som genomgått föreskrifven akademisk examen, hafva rättighet att efter 3 års tjänstgöring beräkna lönetur. Utskottet har nu med afseende å privatlärarne nedsatt denna tid till 2 år, d. v. s. minskat tiden med profäret, och man har således utgått från jämförelse med vikarierande filosofiekandidater och endast uti hvad som gäller för dem gjort den ändring som påkallas af den strängare bestämmelse angående nödvändigheten att genomgå profärskurs, hvilken icke är *ovilkorlig* för statens lärare, ehuru den i regeln fordras. Detta kan man icke kalla godtycklighet, utan jag anser tvärtom förhållandet emellan privatlärarne och lärarne vid statens läroverk sålunda vara så noga avvägdt, att detta är det enda rätta sättet att praktiskt lösa denna fråga, så att hvarken staten eller de enskilda läroverken lida derpå. Tänka vi oss, att två personer, hvilka på samma dag aflagt sin filosofiekandidat-examen och der-efter genomgått profår, samtidigt erhålla anställning, den ene vid statens läroverk och den andre vid ett enskildt, så får efter reservantens förslag den förre först efter 3 års tjänstgöring beräkna lönetur, under det att den andre som gick till det enskilda läroverket, genast får börja att räkna lönetur, så vida han står kvar vid samma läroverk efter 5 år. Detta sista är dock icke riktigt, ty binder man privatlärarne till 5 års tjänstgöring vid ett och samma läroverk, så skadar man de privata läroverken i syfte att gagna dem. Den, som gifver sig in vid ett sådant läroverk — och dervid är att märka, att om också kontrakt vid vissa enskilda läroverk plägar uppgöras för flera år, detta väl icke sker med någon obepöfvad person utan först efter någon tids tjänstgöring — skulle under dessa 5 år vara bunden vid detta läroverk, utan någon möjlighet att gå öfver till ett statens läroverk, äfven under de mest gynnaude omständigheter. Det är härvid Utskottet fäst sig och tillika vid fördelen för staten att kunna tillgodogöra sig de krafter, som kunna erhållas, hvilket icke skulle kunna blifva fallet i afseende på dem som under de föreslagna fem åren vore bundne vid samma läroverk och underkastade dess styresmans godtycke, om de skulle få något gagn af sin började tjänstgöring.

Skulle Utskottet nu dessutom, såsom vilkor för lönetursberäkning, hafva fordrat praktiskt prof, hvarpå reservanten lägger så stor vikt, så skulle ett sådant stadgande ovilkorligen hafva medfört stora svårigheter, ty enligt nuvarande lagstadganden är det icke för hvar och en tillåtet att in-

för Domkapitlet aflägga sådant prof, utan det kan, med undantag för lektorsprof till rektorsbefattningar. endast ske i sammanhang med ansökning till tjenst. Om någon då efter profärets genomgående söker en tjenst för att få aflägga prof och har den oturen att få den, så går ju det privata läroverket miste om den lärare, som det annars skulle hafva tillägnat sig.

Väl är det samnt, att det för staten är lätt att göra ändringar uti de nu gällande stadgandena, men då man skall stifta en lag, måste man väl hålla sig till de bestämmelser, som finnas gifna och icke till dem. man önskar sig.

Den af reservanten så mycket omtalade likställigheter vinnes för öfrigt enligt min tanke ingalunda genom antagande af hans förslag, ty skulle genomgående af prof, särskildt adjunktprof, medgifvas utan sammanhang med ansökan till tjenst, så skulle följden deraf blifva, att den, som vill aflägga prof för lönetursberäkning vid enskildt läroverk, finge själf välja sina tre profämnen, under det att den tjenstsökande vid statens läroverk måste profva i de ämnen, som vederbörande myndighet bestämmer. Det är således gifvet, att privatläraren i afseende härpå kommer uti en bättre ställning än den, som söker sig anställning vid statens läroverk.

Jag tror således att, om man lägger särskild vikt på att jemföra privatlärarne med lärarne vid statens läroverk, det bästa sättet för närvarande är att sammanställa dem, som efter aflagd examen och afslutadt profår erhålla tjenst vid enskilda läroverk och dem, hvilka efter liknande kunskapsprof erhålla plats såsom vikarier i statens läroverk. Det är efter mitt förmenande den säkraste utgångspunkten för en sådan jemförelse.

Nu kan man visserligen säga, att det på sådant sätt skulle ställa sig fördelaktigare för privatläraren, hvilken blott skulle behöfva tjenstgöra 2 år för att få beräkna lönetur, medan den andre, äfven om han genomgått profårskurs, behöfver 3 år, men denna skilnad af *ett* år har mindre att betyda, emedan anställning i statens tjenst i och för sig oftast har något lockande, hvarför det är sannolikt, att mången, utan att låta skrämman sig af de tre årens afdrag, skall söka vikariat vid statens läroverk för att snart kunna blifva ordinarie derstädes. Annat blir förhållandet om skilnaden är hela tre år.

På grund af hvad jag nu anfört och under åberopande af Utskottets i utlåtandet införda motivering, tror jag således att ett bifall till Utskottets hemställan skulle vara det gagneligaste såväl för statens läroverk som för de privata, och anhåller jag derföre vördsamt, att Kammarren måtte bifalla Utskottets förslag.

Herr Lars Ersson i Wik: Jag har inom Utskottet varit af samma tanke som Herr Ehrenborg, ehuru jag icke blifvit antecknad såsom reservant. Herr Ehrenborg har uti sin reservation så vidlyftigt utvecklade sina åsikter, att jag sannerligen ej vet, hvartill något vidare muntligt anförande skulle tjena. Jag instämmer icke mindre i det af Herr Ehrenborg nu afgifna muntliga anförande, utan ock till alla delar i hans reservation och vill derföre icke längre upptaga Kammarrens tid, utan inskränker mig till att yrka, det Kammarren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla den af Herr Ehrenborg afgifna reservationen.

Herr Wijk: Jag kan såsom motionär i frågan icke vara Utskottet annat än mycken tack skyldig för det välvilliga sätt, hvarpå mitt förslag blifvit af detsamma upptaget.

Med afseende å villkoren för privatlärare att få tillgodoräkna sig lönetur, skiljer sig Utskottet uti sitt utlåtande från en af dess medlemmar, hvilken blifvit såsom reservant antecknad, men uti en sak äro dock reservanten och Utskottet eniga, nemligen i fråga om ett tillägg till det uti min motion framställda förslag, hvarigenom inskränkning gjorts uti den för privatlärarne föreslagna tjänsteårsberäkningen så till vida, att den tid, som skulle få beräknas, icke finge överskrida 10 år. Iläremot har jag för min del visst icke något att invända utan erkänner tvertom, att det var ett fel uti min motion, att denna bestämmelse saknats, hvarföre jag också är Utskottet tacksam för att detta fel nu uti Utskottets förslag blifvit afhjelpat.

Utskottet skiljer sig äfven från reservanten deruti, att Utskottet vill befria privatlärarne från det praktiska undervisningsprovet. I detta fall får jag säga, att jag delar reservantens mening om nyttan och nödvändigheten af detta profs bibehållande, särskildt med afseende derpå att man bör söka erhålla så stark kontroll som möjligt öfver de privata lärarne, så att staten, när den mottager någon af dem, må vara försäkrad om hans duglighet. Mot eftergifvandet af detta praktiska prof har Utskottet afknappat 2 år från lönetursberäkningen, och dertill har man kommit genom en jämförelse mellan privatlärarne och vikarierande lärarne vid statens läroverk. Denna jämförelse synes mig dock ej vara fullt riktig, ty för vikarierande lärare vid statens läroverk erfordras icke fullkomligt samma kompetensvilkor, d. v. s. aflagd akademisk examen, undervisningsprof och genomgången profår, hvilket ju deremot förutsattes för att privatlärarne skulle komma i åtnjutande af den ifrågavarande fördelen.

Reservanten har omfattat min motion i dess helhet, och jag kan ej undgå att finna, det hans förslag hvilar på en renare och riktigare grund än Utskottets. Han har äfven förtydligat ett vilkor, som jag i min motion föreslagit, nemligen att privatläraren för att få tillgodoräkna sig lönetur vid statens läroverk skulle hafva minst 5 år tjänstgjort vid enskildt läroverk. Såsom min motion var skriven, gaf den verkligen anledning till tvekan, huruvida jag menade, att han under denna tid skulle hafva tjänstgjort vid *ett och samma* eller i allmänhet vid privata läroverk. Jag ansåg verkligen, att det kunde vara vanskligt att föreskrifva 5 års tjänstgöring vid samma läroverk, då man ju kunde föreställa sig, att ett sådant privatläroverk af en eller annan anledning efter 4 år kunde upphöra och det i så fall vore bra hårdt för den, som derstädes varit anställd, om han icke skulle få beräkna denna tid. Å andra sidan måste jag likväl medgifva riktigheten af det deremot framställda skäl, att om en privatlärare skulle kunna tjänstgöra $\frac{1}{2}$ år här och 1 år der och sedermera få räkna ihop denna tid, så skulle det vara till stor skada, icke minst derigenom att det intyg om skicklighet, som en rektor, hvarunder han tjänstgjort, skall lemna honom, svårligen i sådant fall kan blifva grundadt på någon verklig erfarenhet. Om man nu bestämmer, att tjänstgöringen bör hafva skett vid samma läroverk, skulle jag för min

el helst sett, att tiden nedsatts till 3 år. men då så icke skett i reser-
 autens förslag, och jag är rädd, att ett yrkande derom nu skulle kunna
 ifva anledning till splittring, så förklarar jag mig nöjd med reservantens
 örslag.

Beträffande frågan i dess helhet ber jag slutligen att få åberopa
 hvad Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet anført uti
 den Kongl. propositionen till innevarande Riksdag angående understöd
 åt elementarskolor för flickor. Han föreslår nemligen derstädes bland
 andra understöd, som staten skulle lemna sådana skolor: "att vid dylik
 skola anställd lärare, hvilken fullgjort vilkoren för att kunna utnännas
 till lektor eller adjunkt vid statens elementarläroverk, må, i händelse han
 vinner ordinarie anställning vid ett sådant, för uppflyttning i högre lönegr-
 ad der tillgodoräkna sig sin tjenstgöring vid af staten understödd ele-
 mentarskola för flickor, på samma sätt som om han tjenstgjort vid offent-
 ligt elementarläroverk, så framt hans förenämnda tjenstgöring varit vä-
 sendtligen lika med lektors- eller adjunktstjenstgöring vid statens elemen-
 tarläroverk, samt han företer vederbörligt intyg derom, att han med nit
 och skicklighet fullgjort sina tjensteåligganden." Samma fråga, som här
 nu blifvit väckt, synes sålunda hafva blifvit af regeringen ansedd så vigtig,
 att ett dylikt sätt för understödjande af elementarläroverken för flickor
 uti den Kongl. propositionen föreslagits, och jag hemtar deraf en ökad
 anledning till förhoppning, att Kammaren måtte bifalla det af Herr Ehren-
 borg uti hans reservation framställda förslag.

Herr Alb. Staaff: Då jag under många år haft befattning vid en-
 skildt läroverk, kan jag af erfarenhet vitsorda nyttan och behöfligheten
 för sådana af erkännande och uppmuntran från statens sida. Beträffande
 sättet för detta erkännande och denna uppmuntran får jag för min del
 förklara, att jag instämmer med hvad Herr Törnebladh nu yttrat och
 Utskottet föreslagit. Jag skall således icke upprepa de skäl, som här
 blifvit anförda, utan inskränker mig till att åberopa dem.

Det är endast beträffande två omständigheter i denna fråga, som jag
 ber att i största korthet få göra några erinringar.

Den ena rör det så mycket omordade praktiska profvet. Efter
 den erfarenhet jag har om omdömet öfver detta slags prof, tror jag pri-
 vatlärarne skulle med mycken glädje se om de befriades derifrån. Detta
 prof är i allmänhet ganska litet tillfredsställande och medför ofta mera
 obehag än gagn, ja, stundom till och med hårda och ej fullt befogade framtida
 följder. Jag skulle således för min del icke gerna vilja se denna institu-
 tion inympad på de enskilda läroverken. En persons duglighet för lärare-
 kallet pröfvas långt bättre genom någon tids tjenstgöring, än genom nå-
 gra timmars högtidligt prof i flera ämnen, i närvaro af särskildt till-
 kallade vittnen.

Den andra erinringen jag tillåter mig göra är att föreskriften om
 fem års tjenstgöring *vid ett och samma* privatläroverk såsom vilkor för
 tillgodonjutande af tjensteårsberäkning vid statens läroverk skulle vara
 en särdeles olämplig anordning, som kunde medföra mycket besynnerliga
 följder. Det kan ganska väl fulltygas, att en lärare har med nit och
 skicklighet tjenstgjort. äfven om han icke varit så länge vid samma läro-

verk. Det är icke utan exempel vid statens egna läroverk, att lärare inom vida kortare tid flyttat från det ena läroverket till det andra, och hvad beträffar den möjliga farhågan derför, att de enskilde lärarne, om denna föreskrift icke finnes, skola komma att flacka omkring från en skola till annan, till undervisningens skada, så motsäges denna farhåga derutaf, att i ett sådant kringflackande hvarken skulle ligga någon fördel eller något lockande, utan att det för de fleste torde vara vida mer inbjudande att stanna kvar på samma ställe.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan ber endast få tillägga, att mina åsigtter i denna fråga grunda sig på gammal erfarenhet, och slutar jag derföre med att så väl i de enskilda skolornas som det allmännas välförstådda intresse yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har för min del icke kunnat finna några mer talande skäl för bifall till denna motion *nu* än vid 1867 och 1871 årens riksdagar, då samma fråga förevar till behandling och då den föll genom denna Kammares beslut; *min* då uttalade öfvertygelse har åtminstone icke blifvit rubbad. Man säger visserligen, att privatlärarne så väl som staten arbeta i upplysningens tjänst och det allmännas intresse; men jag hemställer hvad Herrarne skulle säga om man komme och föresloge, att t. ex. kolportörerne, som väl också påstås arbeta i upplysningens tjänst, skulle få beräkna tjänsteår inom svenska kyrkan. Jag tror icke att någon skulle gå in derpå, och detta vore naturligtvis också riktigt; man invänder väl häremot, att desse icke uppfyllt de lärdomsprof som äro föreskrifna för kyrkans tjänare; men jag ber få erinra derom, att det äfven finnes prester, som utöfva sin presterliga verksamhet på ett sätt som icke berättigar dem till tjänsteårs beräkning inom statskyrkan, och jag tror icke heller att de sådant satt i fråga, och om de gjorde det, tror jag visst att de finge afslag. Jag har med detta exempel allenast velat antyda hurusom det finnes åtskilliga arbetare på det enskilda arbetsfältet som mena sig arbeta i det allmännas intresse, men jag har ej hört att de ens sjelfva satt i fråga någon sådan förmån som den, hvarom här är fråga. Kongl. Maj:t har ju dessutom nyss reglerat elementarläroverken, och det kan således väl icke vara rätt att nu genast bryta denna reglering eller sammanblanda de enskilda läroverken med de allmänna.

Ett annat skäl, hvarför jag måste yrka afslag å utlåtandet, är, att, såsom under diskussionen i frågan 1871 upplystes och hvilket icke för någon af oss torde vara en hemlighet, de enskilda läroverken nästan uteslutande befolkas med rikare personers barn, hvilkas föräldrar anse dem icke böra umgås med de barn af fattigare och lägre klasser, hvilka bevista de allmänna läroverken, utan derföre skicka dem till privatskolorna. I denna omständighet ligger i min tanke ett af hufvudskälen, hvarför man från vissa håll så mycket söker gynna de enskilda läroverken. Orsaken dertill kan åtminstone icke vara någon brist på offentliga skolor. På sådana hafva vi ju, som bekant, riklig tillgång; ja för några år sedan fanns det så många dylika, att enligt officiella uppgifter ett par af dem icke hade några lärjungar. Jag tror icke att det är rätt att söka uppdraga någon sådan der klasskilnad mellan fattig och rik mans barn.

Äro privatskolorna verkligen af behovet påkallade, så böra de ock bekostas helt och hållet af dem som skicka sina barn dit; men någon särskild uppmuntran från statens sida anser jag icke böra komma dessa skolor till godo. Lärarnes aflöning i de allmänna elementarläroverken är, som bekant, att börja med, litet i förhållande till den som påräknas vid de privata och den enda fördel statens tjänst har framför den enskilda är ju den att man får beräkna tjänsteår, och pension vid afskedstagandet. Lemnar man privatlärarne rättighet till tjänsteårsberäkning i likhet med lärarnes vid statens skolor, så måste följden naturligtvis blifva den, att då aflöningen i de högre åldersgraderne möjligen är större än privatlärarnes, desse senare komma att inkränkta på statsskolelärarens rätt, och detta har icke Utskottet afhjelpat ens med den föreskriften att det bestämt 10 år såsom det högsta för hvilket tjänsteår skulle få beräknas. Förslaget blir således efter mitt förmenande till förfång för dem som egnat hela sin lärareverksamhet åt statens tjänst.

Af dessa skäl är jag fortfarande af samma åsigt som majoriteten i denna Kammare vid tvenne föregående tillfällen, då denna fråga behandlades, nemligen 1867 och 1871, och yrkar således afslag å Utskottets betänkande.

Herr Ehrenborg: Det är verkligen nedslående att debattera en fråga, ehuru det å andra sidan är i en så viktig sak svårt att tiga, då fullkomligt origtiga påståenden framställas till och med af en så begäfvad talare som den näst föregående. Af hans yttrande framgick uppenbart, att han icke ens tagit notis om Utskottets förslag eller om min reservation. Han påstod nemligen att följden af förändringen skulle blifva, att de private lärarne skulle söka sig in i statens skolor, först när de blifvit gamla och utslitna i de privata skolorna; men detta är ju förbygdt genom förslaget om ett maximum af tio år af tiden för lönetursberäkningen. Följden af detta vilkor blir ju naturligtvis den, att privatläraren efter ungefär de fem första årens förlopp, så fort han kan, söker sig anställning vid statens läroverk. Hade den ärade talaren haft den godheten att genomläsa hvad Utskottet föreslagit och skälen för förslaget innan han framkom med de gamla skälen från 1871 års riksdag, då det lyckades honom att för sin åsigt vinna några rösters majoritet och sålunda få ett med detta förslag något likartadt af Kammaren afslaget, så hade han, vill jag tro, aldrig framkommit med några dylika satser. För en man, hvilken, såsom han, i allmänhet är hushållsaktig med statens medel, borde det dessutom ej heller vara aldeles likgiltigt om statens läroverksbudget oupphörligen skall stiga i en sådan proportion, som den hvilken Herr Hedin i sin motion vid innevarande riksdag om anslag till friplatser vid privatläroverken påpekade, från 416,000 R:dr 1849 till 1,692,000 R:dr, hvilket den utgör i år, oberäknadt den af Kongl. Maj:t nu föreslagna tillökningen af 600,000 R:dr. Lärjungarne i statens skolor kosta nu 150 R:dr vardera om året, och skola komma att blifva 30 R:dr dyrare, om nyssnämnda tillökning bifalles. Härtill kommer kostnaden för de qvinliga lärjungarne. Jag föreställer mig, att han vid sådant förhållande borde finna, att det verkligen behöfs en afledare, en utväg hvarigenom man kan förekomma denna stegring i skolbudgeten eller åt-

minstone minska den; ty min förhoppning sträcker sig knappt så långt, att jag tror han skall inse, att hans motståndare kämpa icke för privatskolornas fördel, utan för statens fördel genom privatskolorna.

Samme ärade talare nämnde någonting om klasskilnaden och yttrade, att det egentligen var denna klasskilnad som man genom det nu föreliggande förslaget ville uppmuntra. Jag får i anledning häraf för min del förklara, att det bland alla de företräden, statens skolor hafva och måste hafva framför de enskilda, ej finnes något, hvarpå jag sätter så högt värde, som just detta, att den fattiges och den rikes barn sitta bredvid hvarandra i samma skola på samma bänk, utan allt afseende vare sig på börd eller penningar, att den rike gossen från barndomen lär sig att, så att säga, se fattigdomen och nöden i ögonen och göra sig med dem förtrogen; jag har sjelf söner i statens skolor och förstår att högt uppskatta denna sak. Detta företräde hos de offentliga skolorna framför de enskilda är så stort, att man på ett och annat ställe sokt tillägna privatskolan denna fördel genom att betala för fattigas barn eller åt dem på skolans bekostnad upplåta friplatser för att få dem intagna i privatskolorna. Jag tillbakavisar således bestämdt den antydning, att det skulle hafva varit något slags förkärlek för klasskilnaden, som dikterat mitt förord för motionärens förslag.

Hvad vidare beträffar den ärade talarens yttrande om pensioneringen för dessa uttröttade och utslitne f. d. privatlärare, så har jag redan i mitt förra anförande erinrat, att staten genom sådan pensionering icke skulle blifva betungad. Privatlärarne skulle nemligen icke få beräkna år för pensionering af staten, förr än från den tid de inträdt i statens tjänst, och detta åter skulle de komma att göra, när de blifvit utbildade till duglige lärare, icke, såsom han påstod, när de blifvit utslitne.

En ärad talare på stockholmsbänken har sagt, att det vore bra för de privata lärarne, om de kunde slippa ifrån det praktiska profvet, då de öfvergå till statens läroverk. Jag svarar derpå, att det icke är dessa lärares talan jag för, utan statens, jag vill icke att man genom att efterskänka denna fordran på det praktiska profvet skall kunna säga, att de privata läroverken låta mindre goda och kompetente lärare meritera sig för att sedermera komma in i statens skolor. Det är statens intresse som här vid lag, liksom i frågan i dess helhet, för mig varit det bestämmande. Af samma skäl har jag också föreslagit fem års tjänstgöring vid ett och samma privatläroverk såsom vilkor för inträde i statens tjänst; skulle den tiden vara för lång, då ligger det ju i Regeringens hand att minska den.

Slutligen äfven ett par ord till min ärade hufvudmotståndare och utskottskamrat på kalmarbänken. Jag ber att få erinra honom att jag icke talat om, att någon likställighet mellan statens lärare och privatlärarne skulle ega rum annat än i det *väsentliga*. Att någon skillnad dem emellan alltid kommer att förefinnas är helt naturligt och beror derpå, att staten är stat och den enskilde är enskild; men detta har jag aldrig förnekat. Jag har jemfört och vägt den ena mot den andra i allt väsentligt; men Utskottet har jemfört det icke jemförliga eller begagnat olika vigtsystem. De fem årens fasta anställning vid det privata läroverket har jag icke sagt vara *uteslutande* det som skulle grundläggas

privatlärarnes egenskap af ordinarie lärare, utan denna deras egenskap grundläggas jemväl derigenom att de äro såsom ordinarie fullt kompetente och hafva en med statens ordinarie fullt jemförlig tjenstgöring. Denna tjenstgöring åter bestyrkes genom tryckta läsordningar, utgifne af rektor och till sin efterlefnad kontrollerade af den statens myndighet, som utöfvar tillsynen öfver undervisningen. Hvad för öfrigt de extra och de vikarierande lärarne hos staten vidkommer, så har jag för min del ingenting emot om man vill borttaga det nu gällande vilkoret i afseende på löneturen, att tre år af deras tjenstgöring ej får vid löneturens bestämmande tagas i beräkning, samt å andra sidan pålägga äfven dessa fordran af full kompetens. Men den saken hör ej hit; ty det är icke med dessa lärare som privatlärarne nu jemförts, utan med de ordinarie lärarne. Beträffande det företräde den ärade talaren omnämnde, att privatlärarne skulle hafva framför lärarne vid statens läroverk derutinnan, att de finge välja ämnen i det praktiska profvet, så är det väl antagligt att ingen, vare sig han förut undervisat i en privat skola eller ej, profvar i de ämnen, i hvilka han icke förut meddelat åtminstone någon undervisning. Det är dessutom klart, att för hvarje tjenst, som sedermera sökes hos staten, skulle afläggas nytt prof. Den ärade talaren försvarade slutligen det märkvärdiga argumentet, att då det är utnämningen som grundlägger lönetursberäkningen, det praktiska profvet såsom blott ett vilkor för utnämningen skulle för privatlärare bortfalla. Med en viss logik kan man verkligen komma till alla möjliga konklusioner, såsom t. ex. att den der hungrande åsnan mellan två alldeles lika höstackar måste i brist af bevekelsegrund svälta ihjäl, eller att en katt måste hafva tre svansar, eftersom han har en mer än ingen, och ingen har två, o. s. v., men all logik kan omöjligen hålla streck. Hvad som nu anfördes om konsekvens kunde jag icke höra; men om konsekvenser skulle dragas, så hemställer jag till talaren, om han icke lika väl skulle kunnat bevisa, att då utnämningen ligger till grund för löneturen, så ligger den också till grund för tjensteårsberäkningen, och således borde man taga bort äfven den senare. Detta har han dock icke gjort.

Jag vill icke längre upphålla Kammaren, utan anhåller vördsamt om bifall till min reservation.

Häruti instämde Herrar *Ola Andersson, Jöns Rundbäck, Åke Andersson, Christen Assarsson* och *Sven Nilsson* i Efveröd.

Herr Törneblad: Jag skall ej mycket länge upptaga Kammarens tid, ty det synes mig vara ganska litet att svara på hvad Herr Ehrenborg nyss yttrade. Dock skulle jag kunna emot honom, som förnekat att han sagt ett och annat, ställa min uppfattning af hans uttalanden, nemligen att han verkligen sagt det som jag uppgifvit, men då det icke tjenar till mycket, utan att påståendena närmare utföras, vill jag icke upphålla mig härmed. Jag skall blott nämna det, att den konsekvens, den ärade talaren senast drog ur mitt anförande, helt och hållet förfelat målet, ty jag jemförde de privata lärarnes tjenstgöring med de vid statens läroverk vikarierande lärarnes och sade att det härvid var just tjenstgöringen, som efter vissa år, under förutsättning af genomgångna akade-

Den 11 April.

miska examina och profårskurs, grundlade lönetersberäkningen, och der-
vid står jag fast.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Jonas Andersson: Jag lofvar på förhand att icke blifva mångordig. Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, om jag icke blifvit föranledd dertill af den talares yttrande, som yrkade rent afslag både på Utskottets och reservantens förslag. Nämnade talare använde såsom skäl för sitt yrkande om afslag, bland annat, att det skulle vara blott de rikares barn, som skulle begagna sig af de privata läroverken, derest desamma blefve inrättade och etablerade på sätt nu är föreslaget. Mine Herrar, jag frågar om detta icke vore en ren vinst för staten. Om de rika sjelfva vilja för sina barn bekosta den elementarbildning som staten nu bereder åt både fattiga och rika barn, skulle vi missunna dem detta? På samma gång jag är öfvertygad derom att statens elementarläroverk verkligen behöfva och att det skulle på dem utöfva ett särdeles godt inflytande, om en konkurrens i detta fall uppstode, så tror jag ock att en konkurrens äfven *kan* uppstå i och med de privata läroverken, emedan man vid de senare eger mera frihet att experimentera med olika lärometoder för att sålunda komma till den bästa. Sådana försök gå icke så lätt för sig vid statens läroverk, hvilka således hafva benägenhet att blifva bra nog stationära. Jag anser således det vara icke blott en ren besparing för staten, om privata läroverk uppstå, utan äfven att sådana skola komma att utöfva ett välgörande inflytande på elementarundervisningen i sin helhet genom den konkurrens, som naturligen kommer att uppstå mellan de privata skolorna, å ena, och statens elementarläroverk, å andra sidan. Jag är dock af samma åsigt som den ärade reservanten, nemligen att man bör uppställa så stränga fordringar som möjligt på de privata lärare, som vilja hafva rättighet att ingå i statens tjänst. Reservanten har också framställt sådana vilkor. Först och främst är det nemligen af synnerlig vigt, att man har fullständig garanti därför, att de privata skolorna icke lemna ifrån sig lärare, som kunna förliknas vid kolportörer och vissa andra personer, de der, såsom en föregående talare yttrade, draga omkring på landsbygden, men sakna kunskaper och förmåga att undervisa. Ställer man deremot fullt ut lika stränga vilkor för dem, som börja sin bana på de privata läroanstalternas område, som för dem, hvilka efter fullbordade studier genast ingå i statens tjänst, då har man verkligen den garanti, som behöfves, och de privata lärarne böra då ock komma i åtnjutande af samma rättigheter som de, hvilka börjat vid och egnat hela sin tid åt statens elementarläroverk.

Jag kan icke finna annat, än att reservantens förslag, från hvilken sida man än ser saken, kommer att blifva en ren vinst för staten, och jag yrkar således för min del bifall till reservationen.

Herr Berggren: Då blott *en* talare yrkat afslag både på Utskottets och reservantens förslag, anser jag det icke nödvändigt eller ens lämpligt att nu spilla några ord på hufvudfrågan; men då jag deltagit i det slut, hvartill Utskottet kommit, torde det tillåtas mig att i största korthet få angifva några af de skäl, som föranledt mig dertill. I likhet med reser-

vanten skulle jag gerna velat gå in på, att de två första åren af privatlärarens tjänstetid icke afräknades, derest jag icke af gällande bestämmelser funnit mig tvungen att fasthålla vid detta vilkor, såsom nödvändigt för att uppfylla det mål, som vid ärendets behandling under föregående riksdagar åsyftats och påyrkats nemligen att privatläraren icke må komma i en fördelaktigare ställning än läraren vid statens elementarläroverk.

Enligt nu gällande föreskrifter eger en filosofie kandidat, äfven om han genomgått profåret och aflagt undervisningsprof, icke att räkna sig till godo de tre första åren af sin tjänstetid såsom vikarierande eller extra lärare, oaktadt han har alldeles samma tjänstgöringsskyldighet och samma ansvar som en ordinarie lärare. Det är derföre klart att, om Riksdagen beslutar, att intet år skall afräknas för privatläraren, följden blir den, att filosofie kandidater företrädesvis söka anställning vid enskilda läroanstalterna och sålunda lockas ifrån statens läroverk. Detta är hufvudskälet, hvarföre jag biträdt Utskottets förslag. Herr Ehrenborgs reservation synes mig hvilat på den förutsättning, att Kongl. cirkulärbrevet af den 11 December 1863 skulle undanröjas. Beträffande åter undervisningsprofvet är det så mycket mindre nödigt att fordra detta såsom vilkor för tillgodonjutande af ifrågavarande förmån, som hvar och en, som söker anställning vid statens läroverk, *måste* aflägga detsamma och följaktligen icke kan, innan sådant skett, beräkna lönetur.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Ekman* och *O. B. Olsson* instämde med Herr *Berggren*.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte antagas, som blifvit framställt i Herr Ehrenborgs vid utlåtandet fogade reservation, dels ock slutligen afslag utan tillägg af något motförslag. Herr vice Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med dessa yrkanden, och fann ja vara öfvervägande för bifall till den i reservationen uttryckta mening. Då likväl votering blef begärd, upptogos ånyo, för bestämmande af kontrapositionen, de tvenne öfriga yrkandena, af hvilka Herr vice Talmannen förklarade det på bifall till Utskottets hemställan hafva flertalets röster för sig. Men jemväl om kontrapositionen äskades votering, med anledning hvaraf först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvuvoteringen öfver Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts hemställan i utlåtandet N:o 6 antager bifall till Utskottets hemställan,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Viinner

Vinner nej, har Kammaren till kontra-proposition i hufvudvoteringen antagit deras mening, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Den omröstning, som verkställdes enligt denna proposition, utföll med 66 ja mot 58 nej, till följd hvaraf den proposition, som derefter uppställdes för hufvudvoteringen, erhöi denna lydelse:

Den, som med afslag å Utskottets hemställan bifaller det förslag, som blifvet framställt i den af Herr Ehrenborg afgifna, vid utlåtan det fogade reservation,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren godkänt Utskottets utlåtande.

Voteringsen försiggick och visade 71 ja mot 59 nej, hvadan Kam maren alltså fattat beslut enligt ja-propositionen.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

Kongl. Maj:ts under § 3 här ofvan omförmälda nådiga propositioner Stats-Utskottets memorial och utlåtan den:

N:o 63, i anledning af erhållen återremiss å 2 mom. af Stats-Utskot tets memorial N:o 59, med förslag till voteringspropositioner rörande frå gor under sjetten hufvudtiteln;

N:o 64, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angå ende bestridande af en del kostnader för den senast företagna arktiska expeditionen; och

N:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående afsöndring af jord från kronohemmanet Tostebyn; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i sam lingen N:o 18), med anledning af Herr C. E. Casparssons motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af en ordbok öfver svenska språket.

Dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3, 4 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.